

M
E
T
R
O
P
O
L
I
T
I
C
A
B
A
R
C
E
L
O
N
A
L
I
S

A les velles formes d'exclusió social s'afegeixen nous factors de vulnerabilitat que porten precarietat i incertesa a la vida de moltes persones, incloent-hi aquelles que per origen o formació es podrien considerar privilegiades.

Al darrere hi ha dinàmiques globals difícils de controlar.

Noves vulnerabilitats

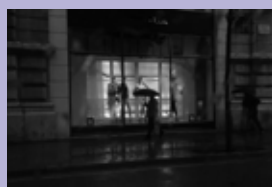
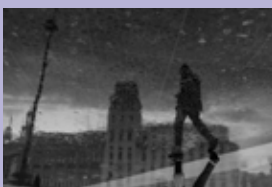

Sergi Capellas

Rubí 1958. Realitzador i fotògraf. És un dels fundadors de RCR Films, productora de referència a la qual ha estat vinculat fins a la seva venda l'any 2017. Actualment treballa arreu del món, com a *freelance* a través de diferents representacions. Els seus anuncis han estat premiats a festivals com els de Sant Sebastià, Cannes, Nova York o FIAP, entre d'altres.

En la seva trajectòria professional com a productor i director de peces audiovisuals, Sergi Capellas ha tingut l'oportunitat de rodar pels cinc continents. Allà on va l'acompanya la seva càmera de fotos, amb la qual capta el món des de la seva mirada particular. Curós amb la composició i respectuós amb les gammes cromàtiques, les seves imatges intenten fer pensar i conviden a descobrir històries al

darrere de cada una d'elles. La fotografia documental de Capellas tracta la llum com un personatge més. Aquí presentem la sèrie *Dies de pluja*, un recull d'instantànies fetes a Barcelona amb l'aigua com a element vinculant, des de la pluja fins als primers rajos de sol després de la tempesta, quan la llum esdevé la protagonista.

Inversions i reformes

Una dècada després que la crisi financera esdevingués crisi econòmica global, les seves seqüeles encara es deixen sentir. En són exemple dos sectors, el de la recerca i el de la producció audiovisual, que en els anys previs havien donat a la ciutat una projecció internacional notable. En tots dos s'ha perdut pistonada. L'asfíxia pressupostària en les administracions públiques i la paràlisi institucional derivada de la crisi política hi repercuteixen de manera molt negativa, fins al punt de posar en risc els avenços assolits.

La davallada pressupostària que ha patit TV3 ha afectat tot el sector audiovisual just quan havia d'afrontar les profundes transformacions de la revolució digital. L'èxode de professionals a la recerca d'oportunitats fora de Catalunya és un símptoma de la creixent feblesa d'un sector clau, del qual depèn la capacitat de projecció de la nostra cultura. Cal més inversió pública per promoure una producció pròpia de qualitat. Però no només això, cal també repensar estructures i crear sinergies amb les noves plataformes de producció i difusió audiovisual per tal d'aprofitar el capital d'experiència, mestratge i talent jove emergent que afortunadament tenim.

En l'àmbit de la biomedicina també s'està arribant a una situació límit. Com explica l'investigador Luis Serrano, director del Centre de Regulació Genòmica de Barcelona, les mancances pressupostàries dels darrers anys han portat els centres de recerca a una situació de precarietat crònica que impedeix assolir nous reptes i posa en perill línies d'investigació ja consolidades. Barcelona disposa dels elements necessaris per convertir-se en un dels principals pols científics d'Europa. Té massa crítica suficient per atreure i exportar talent i una cultura professional exigent i capaç. Però per millorar posicions necessita dues coses: inversions més grans i reformes que eliminin les traves burocràtiques que mantenen els científics lligats de peus i mans. — Milagros Pérez Oliva

Dossier

Noves vulnerabilitats

4-5

Milagros Pérez Oliva

Introducció

6-13

Remedios Zafra

La precarietat dels privilegiats

14-18

Xavier Martínez-Celorio

Futurs incerts

20-25

Quim Brugué

Entre l'exclusió política
i el protagonisme populista

26-29

Mohamed El Amrani

Quan l'origen et marca

30-34

Yayo Herrero

Éssers vulnerables,
vides vulnerabilitzades

36-41

María Palacín

El mite de l'emprenedor
i el valor de l'invisible

Noves vulnerabilitats

Venim d'un temps en què pensàvem, raonablement, que amb preparació i esforç podíem aspirar a un benestar sense sobresalts. La crisi de 2008 ens va demostrar que tot és molt més fràgil del que crèiem. S'ha trencat la idea que el progrés és una línia sempre ascendent, i molta gent que abans se sentia segura i amb expectatives de millora ara tem pel seu futur. Res no és segur. A les velles esquerdes socials s'afegeixen nous factors de vulnerabilitat que ja no tenen a veure amb l'origen o la posició social, sinó amb condicions estructurals canviants que afecten capes cada cop més àmplies de la població.

En la seva obra pòstuma, el sociòleg alemany Ulrich Beck sosté que no vivim només una etapa de canvis. El món està patint una veritable metamorfosi. La revolució tecnològica i la globalització impacten arreu. El treball s'està transformant, també la manera de relacionar-nos, i el contracte social que va permetre el salt més gran en el benestar social de la història, està ara en risc. El resultat és que molta més gent se sent vulnerable. El coneixement, l'esforç individual i els mèrits que hàgim pogut fer no ens protegeixen davant certes dinàmiques econòmiques globals que tendeixen a destruir les institucions de protecció social.

Aquesta nova vulnerabilitat afecta, com ens explica Remedios Zafra, fins i tot aquells que podríem considerar privilegiats, aquells que poden acreditar alts nivells de formació i creativitat. La depauperació de les professions lliberals, de la producció artística i cultural i del treball intel·lectual genera angoixa i temor en molta gent, que ja no mira el futur amb confiança, sinó amb temença, i que ha d'esmerçar cada cop més temps i energia a la gestió de la mera supervivència.

Mentrestant la política recula i cada cop té menys capacitat d'incidir sobre factors que condicionen la vida dels ciutadans. Això provoca una gran frustració que, com assenyala Xavier Martínez Celorrio, pot ser aprofitada pels populismes per conduir-nos, de la mà de polítics com Donald Trump, a noves recessions i a un nou desordre mundial. I poden aconseguir-ho per l'engany i la manipulació política que practiquen, però també pel desistiment de les víctimes. Perquè, com explica Quim Brugué, un dels efectes de la vulnerabilitat és precisament menys participació i menys capacitat d'incidència sobre les decisions polítiques. Que l'ascensor social s'hagi aturat ens afecta a tots, però impacta especialment en aquells que, com els joves immigrants, acumulen diverses vulnerabilitats. En condicions d'expectatives minvants i forta competència, és més difícil aconseguir societats inclusives que facilitin un sentiment de pertinença i arrelament, com defensa Mohamed El Amrani.

La preparació i l'esforç tampoc ens protegeixen davant les noves amenaces que, com el canvi climàtic, tenen abast planetari i afecten les condicions de vida de milions i milions de persones. Com diu Yayo Herrero, la vida de cadascun de nosaltres és inviable si no disposa d'un entorn amable en el qual desenvolupar-se i d'una xarxa social que ens aculli i ens protegeixi. Si l'equilibri amb la natura es trenca i el contacte social es debilita, tots som més vulnerables. Fins i tot aquells que parteixen de condicions en principi favorables.

Perquè la regressió social sigui socialment acceptada necessita presentar-se com un fet inevitable, com la conseqüència lògica de dinàmiques i forces que no poden ni han de ser discutides. Sovint s'amaguen sota receptes culturals que emfasitzen la llibertat per sobre de la seguretat vital i l'individualisme per sobre de la solidaritat. La cultura de l'emprenedoria i la competitivitat extrema n'és un exemple. Una societat necessita emprenedors, però no tothom pot ser-ho ni està en condicions de convertir-se en líder, com explica María Palacín.

Els canvis són tan ràpids i aclaparadors que anul·len la capacitat de reacció. Com en tants altres moments crucials de la història, saber on som i cap on anem és el primer requisit per poder incidir sobre el curs dels esdeveniments. Aquest dossier pretén contribuir a aquesta reflexió.

La precarietat dels privilegiats Remedios Zafrá

Són privilegiats, però viuen en precari. Són aquells que no tenen estabilitat laboral ni econòmica, i es basen en la seva vocació a l'hora d'acceptar feines mal pagades, amb el *privilegi* de “tenir allò bàsic i anar autoexplotant-se”. Dir-se a si mateix “no, no puc ni vull” podria ser una oportunitat de passar de la queixa a la consciència, i de recuperar la llibertat de creació encara que suposi tornar-se *invisible*.

-Somio en les vacances. És l'únic moment en què em puc posar al dia i treballar en allò que realment em motiva.

-És clar, això no és treballar.

Conversa amb la Sibila

Una dona que es diu Sibila¹ es va quedar paralitzada pensant en les feines que feia. Si només en fes una, hauria pogut respondre clarament a la pregunta “què ets?”, un nom amb el qual presentar-se allà on la feina s’apropia de la identitat, una línia descriptiva en un perfil, una paraula tranquil·litzadora i concloent: “Soc artista, investigadora, avaluadora, teleoperadora, gestora cultural, becària, cuidadora, professora, escriptora, actriu, cambrera, lectora...”. Hi ha moments en què la Sibila té por que li resulti indistingible allò abstracte d’aquest ésser polifònic des de les seves diverses pràctiques i l’excitació brutal d’una vida imparabile en tasques.

A la Sibila li diuen: “Tens estudis i un sostre. Ets una *privilegiada*, de què et queixes?”. Pensa la Sibila que, efectivament, ha pogut estudiar i que malgrat l’edat que té ho continua fent, mentre aconseguix encadenar tota una diversitat de treballs temporals, col·laboracions i tasques desdibuixades com a feina. Tasques que de vegades tenen contracte i de vegades no, que de vegades estan remunerades i d’altres diuen que estan pagades amb experiència, visibilitat o prestigi. Si els ocupadors són generosos, li donaran un bonic certificat amb signatura de veritat.

La Sibila *sap*, però s’estima més no aprofundir-hi, que el capitalisme rendibilitza aquest entusiasme seu que s’ha convertit en carta de presentació dels treballadors creatius, aquest plus que ajuda qui contracta a diferenciar qui està disposat a fer *més per menys*, la qual cosa afavoreix mantenir els ritmes de la maquinària productiva. L’ansietat, la Sibila, la porta tota sola, quan sent que el temps de treball totalitza el que pressuposava com a temps de vida, que aquesta pràctica plural a la qual es dedica està construïda de dispersió, grat, sobreproducció competitiva i molta precarietat, que amb el *capital simbòlic* no es menja, que li costa rebutjar, que el que fa és cada vegada més buit, que corre el risc de quedar-se en el posat, que no pot respirar.

Algunes persones s’hi refereixen com “la precarietat dels privilegiats” perquè quan es normalitza i s’hipervisibilitza la desigualtat extrema dels qui no tenen res, *privilegi* sembla que sigui “tenir allò bàsic i anar autoexplotant-se”. Aquesta precarietat vivible és la dels qui no tenen estabilitat laboral ni econòmica, i es basen en la seva vocació per acceptar feines gratis i engrandir currículum (aquesta cruel expectativa), fingeixen que se senten especials, tot i que quan estan sols se senten frustrats i esclafats pel món. “Quina sort que tens, que et dediques al que t’agrada”, els diuen.

És clar que la precarietat dels qui han pogut estudiar està relacionada amb aquesta altra que parla de la pobresa extrema, la

Notes

1. La Sibila és la protagonista del meu assaig *El entusiasmo. Precariedad y trabajo creativo en la era digital* (Anagrama, 2017). Aquest article està inspirat i parcialment basat en les idees que s’hi desenvolupen.

Remedios Zafra. Escriptora i professora d’Art, Estudis Visuals, Estudis de Gènere i Cultura Digital a la Universitat de Sevilla. Autora d’*El entusiasmo. Precariedad y trabajo creativo en la era digital*, premi Anagrama d’Assaig 2017, un llibre que tracta de les condicions en què actualment es produeix i es gestiona la cultura.

marginació i la misèria que mata i sentència. El manteniment de la primera alimenta la paràlisi dels qui estan massa capficats en la seva vida laboral i personal i acaben *apagant* la seva vida política, és a dir, desentenent-se dels assumptes col·lectius que fonamenten desigualtat. Perquè dels treballadors intel·lectuals es podria esperar un

---

Dels treballadors intel·lectuals es podria esperar un posicionament de crítica social més actiu, però avui els trobareu angoixats pels problemes vitals.

posicionament de crítica social més actiu, un acompanyament de responsabilitat col·lectiva, però avui els trobareu angoixats pels problemes i les vides que tenen relativament vivibles, maldestres en la denúncia d'aquestes altres vulnerabilitats dels qui no tenen

en joc els seus somnis, sinó la seva vida i la seva dignitat. La precarietat dels "privilegiats" és implacable perquè anul·la els temps per a la distància crítica i els vincles per a una aliança reivindicativa.

El context neoliberal és un escenari idoni, ja que incentiva la vida com una cursa individual i sempre competitiva on aviat es deixa de veure el company com a aliat. Hi ajuda la sobreexposició constant a les xarxes, on no és fàcil mirar el del costat si la nostra vida creativa està compromesa (i, consegüentment, el *jo* com a marca) per l'ara en línia, escrutada vint-i-quatre hores. Com se l'ha de deixar anar si hi gravita el poc que mobilitza amb passió aquesta vida precària? I si bé la maquinària genera ràpides sensacions de goig quan es comparteix la creació, també propicia la sensació de vulnerabilitat per exposició constant, de *fracàs en directe*, d'impossibilitat, de dissolució de la creació per caducitat extrema davant la implacable petició d'actualitat, enginy i novetat mai sadollada.

La desmesura sense temps

-Per què no li has dit que no pots o que no vols?

-He sentit que m'hi anava la vida i ho he acceptat.

Conversa amb la Sibila

Temps és el que demanen els dits que teclegen, conscients que el necessitem per respondre a tanta demanda, i ens n'hauria de quedar una mica més per continuar creant. Però gairebé sempre guanya l'altre temps, el que demanen les pantalles, les gestions, les burocràcies, les petites tasques que multiplicades omplen els dies. Temps on pagar el peatge d'ús de tanta joguina social tecnològica, allà on ens deixem fer, on *ens pensen* i derivem com adolescents en un parc d'atraccions.

Curiosament, aquesta època en què creix la sensació de manca de temps davant les demandes de treballs precaris i vides connectades és una època en què cada vegada es cobra menys. Ara que tot es tradueix numèricament, els nombres també s'han posicionat com el nou pagament (no pecuniari). Nombres no bescanviables per menjar i

casa, però sí per visibilitat i, de vegades, per autoestima fugaç. Com si la possibilitat (també el desig) d'acumular *més* fos un motor que ens manté alerta i motivats. I això succeeix alhora que augmenta la insatisfacció, perquè la lògica exponencial de la xarxa sempre demana més, encara que aquest *més* solament suposi passar de 2 a 4 *likes* o de 1.000 seguidors a 1.040. Així, la pressió que senten molts entusiastes com la Sibila es torna necessitat per estar a la maquinària i formar-ne part. Però també la maquinària alimenta aquest vincle necessari com a forma d'introduir les persones en el sistema, comptabilitzar-les per fer-les operatives. Fer-les operatives per poder *pronosticar-les* (soles i en conjunt).

Tanmateix, també passa ara que el fracàs és objectivable i pot materialitzar-se en seqüències de nombres quan aquests deixen de *créixer* i s'estanquen. Però crec que en aquesta paràlisi s'amaga una forma de resistència. La creació que obté llibertat quan s'exerceix no hauria de témer recuperar el seu poder, fins i tot quan això suposi alentir-se, empètitir-se o *invisibilitzar-se* a voluntat. No em refereixo a un exercici de radical desconexió, sinó a un posicionament lliure des d'una revitalitzada agència que ens permeti *utilitzar* davant de *ser utilitzats*, socialitzar-nos sense de-subjectivar-nos en una llista de nombres o en l'adherent massa en línia. Fer-ho davant de les forces que travessen silenciosament les nostres rutines i hàbits en la vida quotidiana en línia, apropiant-se no solament dels nostres temps, sinó apagant el que ens mobilitza creativament. I em sembla que aquesta oscil·lació es basa en la possibilitat de tenir o no *control* subjectiu, control sobre la capacitat creadora.

No és fàcil rebutjar allà on tot anima a acceptar, a sumar, a fer-ho sense descans i, si pot ser, amb entusiasme. Si aleshores algú es diu a si mateix "no", que no pot, que no vol, la cosa canvia. Perquè aquest aparent fracàs davant del món podria ser una oportunitat de triomf íntim, en reconèixer que necessitem abandonar-nos al temps

buit, l'avorriment que ens permet sortir del flux del malestar i passar de la queixa a la consciència, de la deriva a la concentració. No és una cosa simple. És cert que aquest posicionament no sembla compatible amb una vida sense diners, sense

treball remunerat. Però sucumbir a la idea que només els rics poden ser realment lliures per crear és un fet al qual cal resistir-se.

Sucumbir a la idea que només els rics poden ser realment lliures per crear és un fet al qual cal resistir-se.

Treball pagat

(...) ha de guanyar prou per ser independent d'un altre ésser humà i comprar aquest mínim de salut, oci, coneixements, etcètera, necessaris per al ple desenvolupament del cos i de la ment. Però no més. Ni un penic més. (...) quan hagi guanyat prou per viure mitjançant la seva professió, es negarà a vendre la ment per diners.
Virginia Woolf (*Tres guinees*, 1938)

M'aturo a observar com un ric diu a la Sibila: "Jo tinc diners, però tu tens *conflicte*. Amb el conflicte pots crear". I la Sibila pensa que de res no serveix el seu conflicte si continua carregant la seva esquena educada en la por. La por del pobre.

Perquè la pobresa no solament lliga una corda a la motxilla d'algunes persones, sinó que les carrega amb pedres que animen a sucumbir a cada instant. I crec que la superació de dificultats i les negatives per als qui se senten subordinats per un sistema són viscudes com un plus de *gosadia* i *caràcter* que s'enalteix perquè és un fet atípic i extraordinari. Com si les negatives que deriven del posicionament i la coherència creatius només fossin possibles des de la llibertat de qui és *ric* o és *valent*. On queden els pobres temorosos o pusillànimes com la Sibila? Em sembla que aquesta gosadia és construïda, parteix d'un caràcter alimentat especialment en els rols masculins de comportament, aquells que han pogut fer prevaler *ocupació* davant de *treball*, *vocació* davant de *responsabilitat*, *vida pública* davant de *vida privada*.

Si la Sibila fos lliure no hauria de ser *valenta* i diria que no sense mirar enrere. Però si fos lliure potser tindria un suport alimentat familiarment i socialment construït en anys d'autoconfiança o en diners per viure, i podria permetre's el luxe de ser més decidida en les seves coses, fins i tot a renunciar a moltes de les seves coses. Podria permetre's el somni de desaparèixer sense por i de fer sense concessions. Però els pobres que han llegit no sempre poden fer veure que no acumulen rancor. Les dones que han llegit no sempre poden fer veure que treballar amb la motxilla de l'expectativa familiar no els importa. Qui més qui menys porta la seva particular escalada llarga i amb fred davant dels

camins més llisos, sovint més curts, de tants que es protegeixen en la seva major llibertat o en els seus llinatges i, gairebé sense fer, només amb ser, ja se'ls espera.

També dir "no" té conseqüències. La primera, el malestar d'aquell a qui es rebutja i la ruptura d'un llaç possible per a una xarxa de suport futura. La segona, la pèrdua de visibilitat en un context en què nom i prestigi s'hi sostenen.

Una visibilitat tirànica i exigent, actualitzada constantment, valuosa per als qui viuen en la inestabilitat de necessitar ser vistos. Una visibilitat on l'aparador ara és inabastable, allunyada dels grups acotats i reduïts de producció creativa de fa unes dècades, quan els creadors podien *comptar-se* perquè eren molt inferiors en nombre a l'audiència possible. Aquest context és anticipadament un fracàs per a tota visibilitat amb pretensions, però és un escenari grollerament estimulant per a un món creatiu, on la majoria pot mostrar el que fa. Sembla que llavors és "la no contextualització de

---

Dir "no" té conseqüències. La primera, el malestar d'aquell a qui es rebutja i la ruptura d'un llaç possible per a una xarxa de suport futura. La segona, la pèrdua de visibilitat en un context en què nom i prestigi s'hi sostenen.

l'expectativa" allò que frustra i fa mal, l'engany d'una visibilitat com la d'abans en un món com el d'ara.

Per aquest motiu la visibilitat es comercialitza amb tot tipus d'empreses que alimenten aquesta pretensió i la rendibilitzen. Ho fan mercantilitzant el subjecte, ficcionant vides, creant miratges d'influència allà on tot emfatitza l'aparença. I és clar que es corre el risc de donar per valuosa alguna cosa sense que es conegui, merament perquè es troba en un lloc determinat. Cada vegada més, la mirada delega en el reducte d'una portada o el posicionament algorítmic, i desposseeix obres i autors del context d'immersió estètica, crítica o política. Com si anul·lant, anticipant i creant la resposta dels qui accedeixen a una obra, l'èxit es pogués fabricar amb antelació pel mercat i el fracàs fos el lloc de l'acumulació entusiasta. En una entrevista de 1980, Foucault deia: "El nom és una facilitat. [...] Somio una nova era de la curiositat".

Nombres no fan paraules

La Sibila és, com avui la majoria, treballadora de la indústria creativa i del coneixement. Crida l'atenció, però, que aquests treballadors es

presentin per un currículum no *narratiu* ni basat en el *coneixement* adquirit, sinó en un contingut *additiu*, com ara: 2 doctorats, 31 cursos, 15 articles, o simplement per un nombre de seguidors. Sembla que els treballadors treballin per a una societat que es diu del coneixement, tot i que ho és de la quantificació, el soroll, la recollecció i l'aparença.

Caldria preocupar-se pel risc de neutralització i apagament crític d'aquests treballadors quan se'ls orienta a *acumular nombres* movent informació, no necessàriament generant coneixement, a competir i sumar mèrits, a gestionar-se a si mateixos en lloc d'aprofundir en una pràctica intel·lectual o creativa.

La deriva mercantilista de l'educació i el coneixement es formalitza en relacions de producció i reproducció científica que cedeixen la gestió del valor i el pensar als rànquings i indicadors mètrics de productivitat, a costa de diluir les possibilitats d'afectació

A la universitat s'estableixen noves formes de precarietat que mercantilitzen el saber, dificulten el coneixement compartit i naturalitzen un llaç afectivolaboral que prodiga la sospita davant del company vist com a rival.

crítica del pensament reflexiu més lent, i gran víctima d'aquest viratge. Crida l'atenció que, paral·lelament i sota lluminosos cartells d'excel·lència universitària, s'estableixin noves formes de precarietat en què no només s'afavoreix la mercantilització del saber, sinó que es dificulta el coneixement compartit, i es naturalitza un llaç afectivolaboral

que prodiga la sospita davant del company (també precari) vist com a rival. Atès que es pressuposa, i tristament s'accepta, que “no hi ha feina ni garanties per a tothom”, es normalitza l'individualisme competitiu i la impostura. Fer front a aquesta tendència urgeix en una societat que no pot acceptar l'ensorrament i la cessió neoliberal i acrítica d'aquest motor d'emancipació que són (haurien de ser) universitat i educació pública.

Autoexplotació: analogia i temptativa

En aquest escenari que aquí us narro, cal forjar una necessària analogia entre les formes de treball i autoexplotació que avui caracteritzen les nostres vides, i que visualitzem com a cor de l'angoixa vital que ens acompanya, i les lògiques patriarcals que perversament han convertit les dones en agents mantenedores de la seva subordinació, reproduint i vigilant les normes d'un sistema que les oprimia. No és nou aquest paral·lelisme entre *capitalisme* i *patriarcat*, però assumeix una semblança afegida en el que avui identifiquem com a *autoexplotació*. És familiar aquest fer-nos partícips de la nostra submissió com un fet *triat*, en què s'ha donat algun tipus de consentiment. Amb seguretat ho heu signat, sempre estem signant consentiments el contingut del qual desconeixem. *Pitgeu aquí si hi esteu d'acord*. Però també estem acceptant a cada instant el que el món ens proposa en sintonia amb un “tots ho fan”, com si

no poguéssim aturar-nos i prendre partit conscient, com si la pausa i el temps reflexiu estiguessin prèviament boicotejats. Sense sorpresa, continua bategant l'advertència suggerida fa dècades per Ernst Bloch

(1959) que, per dur a terme els negocis capitalistes, cal “adormir les víctimes”, entretenir-les a “les hores de solaç”.

Saturats, sentim que passem tot el dia ocupats, tot i que moltes coses que fem ens resulten

impositives o que en el seu excés en dilueixen el sentit. No hi ha passió ni ànima en la majoria de tasques que fem quan ens sentim obligats a fer-les, només un posat i un entusiasme fingit. I em pregunto què poden la imaginació, l'aliança entre iguals i la consciència. Però també què passaria si, mentrestant els adormits *desperta*, aquests treballs s'aturessin i es rebutgessin, es reduïssin, si *menys* es poguessin abordar amb *més profunditat*, menys aparença i més sentit. Potser llavors el món podria comptar amb alguna cosa valuosa, sigui el que sigui que feu. Però si en el seu lloc vosaltres i jo, dòcils, subministrem text ràpid, titular, producció precària, *papers* al pes, atenció comptabilitzada, classes sense vida, fingiment i impostura per evitar el mal de la consciència i sense afrontar el que dota de sentit una pràctica... Si aquesta roda gira, el món continuarà replicant-se, i passarà pel mateix solc com l'agulla d'un gramòfon espatllat.

L'època no pot aguantar més producció lleugera, més residu contaminant, més xerrameca, més esclavitud en la producció primera, més fragmentació i excés, més objecte i pràctica precaris; però també cal anticipar que, davant de l'oscil·lació que ve, siguem capaços de no caure rendits pendularment i irreflexivament a l'altre extrem.

Si totes les persones precàries que conec, totes les filles de pares pobres, totes les persones que van tenir el desig de treballar amb passió, poguessin dedicar el seu temps a desenvolupar els seus treballs amb aquesta motivació que els va mobilitzar al començament, si confiessin en elles i en la seva *responsabilitat* primera, si no haguessin hagut de concatenar desenes de petites feines o col·laboracions simultànies per viure, desplaçaments contaminants innecessaris, mil gestions per autoavaluar o per cobrar el que s'ha pactat, i haguessin dedicat els seus temps als treballs que s'esperen d'elles, a les seves investigacions, classes, obres i projectes que els motiven sense que ocupin la totalitat de les seves vides, quants descobriments hauríem fet, quanta producció amb sentit davant dels succedanis d'obres buides. Si haguessin reunit totes les seves lectures i idees, tot allò reflexionat sobre igualtat, clima, pau, alimentació, migració, frontera, identitat, malaltia, política... donant al seu temps la millor ocupació possible, davant del que ara omplen de fingiment i *fer precari* ... És només una temptativa.

No hi ha passió ni ànima en la majoria de tasques que fem quan ens sentim obligats, només un posat i un entusiasme fingit.

El entusiasmo
Remedios Zafra
Anagrama, 2017

Futurs vulnerables i desmodernitzadors

Xavier Martínez-Celorrio

La crisi ha deixat un escenari polaritzat, amb un clar empobriment de les classes mitjanes i treballadores. La digitalització continuarà alterant el sistema d'ocupació i de producció, les relacions socials, les identitats i el poder. Arribem a una nova època on el treball humà es farà massivament prescindible o reformulable. La pregunta és amb quines condicions i límits.

Paul Krugman va analitzar a *La era de las expectativas limitadas* (1990) el gran canvi estructural que implicava la combinació del postfordisme, les noves tecnologies i la llibertat de mercat. Va vaticinar que, per primera vegada des del final de la Segona Guerra Mundial, el nivell de vida dels fills no superaria el dels pares, posant en dubte la lògica permanent de l'ascensor social i el creixement de les classes mitjanes. Es donava pas a una nova era d'expectatives limitades amb una redistribució de la riquesa més petita i una precarització laboral i social més gran.

Poc després, Pierre Bourdieu i el seu equip de joves sociòlegs van dissecar les conseqüències de la globalització neoliberal en *La miseria del mundo* (1993), anticipant les cicatrius de vulnerabilitat que més tard s'han convertit en ferides obertes i irresolubles. L'abandó de les perifèries urbanes, la xenofòbia dels més afirmats patriotes i la retracció d'un estat del benestar afeblit, que no respon als nous riscos socials, són patrons sociopolítics ara contemporanis que Bourdieu va saber sintetitzar com a "dimissió de l'estat" davant el nou ordre neoliberal.

La "dimissió de l'estat" va ser reinterpretada per Alain Touraine (1997) amb el concepte de desmodernització. Històricament, la modernitat va equilibrar la relació entre l'estat, el mercat i els actors socials amb els trenta anys gloriosos del benestar (1945-75) com a màxim exponent d'un pacte keynesià entre capital i treball que ara sembla irrepètible. La desmodernització és un procés de descomposició i d'anomia recurrent, amb un estat-mínim que permet regnar al capital financer en una societat mundial sense regles de governança que condueix a processos d'acumulació i desposseïció, a una escala inimaginable per Marx o per Adam Smith.

Més tard, Colin Crouch (2004) ens va parlar de "postdemocràcia" com un reflux devaluador de la democràcia parlamentària on roman la institucionalitat com una clofolla buida, atès que les decisions es prenen en cercles de poder i poliarquies alienes a la ciutadania i a la transparència. La crisi de la zona euro i la no imputabilitat de la gran banca i agències financeres es van saldar entronitzant el dogma de l'austeritat i la disciplina del dèficit com a fetitxes postdemocràtics. La pèrdua de sobirania real en el castigat sud europeu (Grècia, Espanya, Itàlia...) va tenir un impacte vulnerabilitzador i de desposseïció, tant material com simbòlica, d'abast traumàtic que explica el reajustament a la baixa de les expectatives abans optimistes sobre un progrés lineal i creixent

La publicació recent per part de l'OCDE de l'informe *Sota pressió: la reducció de la classe mitjana* (2019a) ve a confirmar les tesis de la nova era de les expectatives limitades amb un ascensor social avariament i la retracció de la classe mitjana en termes de grandària, ingressos i estatus. La feble recuperació després de la gran recessió ha deixat un escenari desolador de més desigualtat i polarització social entre rendes altes i baixes, i és més precís parlar de descens social i empobriment tant per a les classes mitjanes com per a les treballadores i per als seus

Xavier Martínez-Celorrio.

Professor de Sociologia a la Universitat de Barcelona, especialitzat en temes d'educació, equitat i mobilitat social. Assessor de la ministra d'Educació i Formació Professional del Govern d'Espanya (2018-19) i col·laborador de la Fundació Jaume Bofill. Investiga en el marc del grup Creativitat, Innovació i Transformació Urbana (CRIT) de la Universitat de Barcelona. Entre les seves publicacions destaquen *Innovación y equidad educativa* (2019), *Crisis y movilidad social: cómo reactivar el ascensor social* (2017) i *Educación i mobilitat social a Catalunya* (2010).

respectius fills (Intermon-Oxfam, 2019; Nachtwey, 2017; Martínez-Celorio i Marín, 2016; Dobbs, 2016).

La polarització social i el declivi de les classes mitjanes són processos nocius i estressants per a la democràcia i la cohesió comunitària; obren espais de conflicte i creen un malestar difús que està sent capitalitzat per populismes de diferent tipus. Precisament els populismes il·liberals (amb Trump al capdavant) ens estan portant a les portes d'una nova recessió pels canvis geopolítics del nou desordre mundial. Tot sembla dibuixar un gran mural del qual Ulrich Beck deia “irresponsabilitat organitzada”. És el mateix sistema de governança

---

Els populismes il·liberals ens estan portant a les portes d'una nova recessió pels canvis geopolítics del nou desordre mundial.

democràtica el que ha entrat en col·lapse en fer ingovernable una globalització sense límits que cavalca arrasant ocupacions, mercats locals, comunitats i el mateix equilibri sostenible del planeta. Si Max Weber aixequés el cap, segurament quedaria

horroritzat pels resultats d'un procés de racionalització que va contribuir a teoritzar i que ha traspasat els extrems d'allò tolerable i allò legítim.

El desordre globalitzador ha convertit el planeta en un mercat total on fins la privacitat s'ha convertit en negoci per a les grans firmes tecnològiques. Una privacitat que va aparèixer com a espai íntim i distintiu per a les burgesies del segle XIX i que més tard es va democratitzar com a estils de vida i preferències que ara són parametritzades pel *big data* i la intel·ligència artificial com una mercaderia més. A la Xina, el govern va aprovar el 2014 un sistema de crèdit social obligatori com a carnet cívic per punts que mesura la credibilitat i reputació dels ciutadans pel seu comportament en xarxes socials i en espais públics. La Xina s'ha convertit en el Gran Germà orwellià, amb càmeres de videovigilància amb intel·ligència artificial als carrers, dades biomètriques de tots, control dels historials de navegació per la web, policies amb ulleres intel·ligents que poden identificar qualsevol o penalitzacions als ciutadans amb baixa puntuació en el seu crèdit social. La distopia de certs capítols de *Black Mirror* supera ja a la ficció. La Xina pot ser el primer país a instaurar un sistema de castes segons l'estratificació digital del comportament dels seus ciutadans.

En paral·lel, la desmodernització es compensa amb un encanteri de triumfalisme tecnològic de la mà de les tecnologies 5G, que tindran una connexió 40 vegades més ràpida que l'actual i facilitarà una nova infraestructura per al desenvolupament de la quarta revolució industrial i la digitalització de l'economia i de la vida quotidiana. La digitalització és més que un salt tecnològic, com ho van ser la màquina de vapor, l'electricitat, el motor d'explosió o el xip que va estendre la informàtica. Suposa un canvi disruptiu que alterarà, encara més, el sistema d'ocupació, de producció i de consum, així com les relacions socials, les identitats i el poder.

Manuel Castells (2019) ens adverteix que el 2014 hi havia uns 1.600 milions d'objectes/màquines connectats, però al 2020 s'estima que seran 20.000 milions. La velocitat d'interconnexió ultraràpida serà factible gràcies a una enorme densitat de miniantenes amb camps electromagnètics que generaran riscos per a la salut encara no ben avaluats. Però com tantes altres vegades, seran minimitzats per no posar barreres a un progrés o, més ben dit, a una racionalització weberiana, que corre cega i determinada a crear la nova manera capitalista de producció digital.

Amb les tecnologies 5G augmentarà la confluència d'avanços tecnològics i una integració més gran entre la intel·ligència artificial, la robòtica, la internet de les coses, els vehicles autònoms, la impressió 3D, la nanotecnologia, la biotecnologia, la ciència de materials, l'emmagatzematge d'energia, la cirurgia 5G o la computació quàntica, per dir-ne els més importants. Totes aquestes tecnologies han estat il·luminades per l'avanç de les ciències i del coneixement en un creixement exponencial que ara farà salts de gegant. De fet, el 90% dels científics que ha tingut la història de la humanitat ara estan vius i treballen expandint les fronteres d'allò conegut i allò possible sense aturar-se en dilemes morals que el conjunt de la societat no pot deliberar a temps. Ulrich Beck (1998) apuntava als laboratoris de recerca com a cavalls de Troia de l'anòmica desmodernització que no podem governar. La innovació permanent i turboaccelerada que Paul Virilio ja va albirar, és la nova font de riquesa, al costat d'un cognitariat —o classe experta i

creativa— que pilota la globalització líquida sense cap contrapès.

Segons l'informe *The future of jobs*, del Fòrum Econòmic Mundial, el 52% de totes les tasques productives seran realitzades per màquines al 2025 i, encara que

---

El 47% dels treballadors espanyols perceben que les seves capacitats quedaran obsoletes en els pròxims cinc anys.

es destrueixin milions d'ocupacions, hi haurà una creació neta de 52 milions d'ocupacions fins a aquest any. Per part seva, l'OCDE (2019b) estima que, amb la robotització, el 52% de l'ocupació a Espanya està impactat pel risc o bé de desaparèixer (22%) o bé de sofrir canvis significatius (30%). Segons un informe de la Fundació Cotec (2017), el 40% dels espanyols no es considera capacitat per competir en un mercat laboral automatitzat. Altres informes assenyalen que el 47% dels treballadors espanyols perceben que les seves capacitats quedaran obsoletes en els pròxims cinc anys.

La robotització de la indústria i els serveis augmentarà la productivitat el 30% a força de reduir els costos laborals entre el 18% i el 33%, segons certes estimacions. Aquí està la clau de la qüestió. La història del capitalisme és la història de la seva plusvàlua i la seva taxa de guany a costa del treball humà. Ara estem davant el llinar d'una nova època on el treball humà es farà massivament prescindible

---

La història del capitalisme és la història de la seva plusvàlua i la seva taxa de guany a costa del treball humà.

o reformulable. La pregunta és amb quines condicions i límits. Les noves condicions forcen la definició d'un nou contracte social, de noves formes de propietat i de cogestió en les empreses i una nova fiscalitat equitativa on els robots i els gegants tecnològics també paguin impostos. Per això convé obrir debats i regulacions sobre la mena de societat 4.0 que se'ns ve damunt i el tipus de sobirania ciutadana que volem exercir.

¿Podem decidir que ja toca repartir el temps de treball, avançar l'edat de jubilació, redistribuir les enormes plusvàlues de la robotització, garantir la cogestió en les empreses i avançar cap a un model de postcapitalisme més ètic i ambientalment més sostenible? L'era de les expectatives limitades ja ha donat a llum a postdemocràcies amb virus populistes molt invasius. Està per veure com seran metabolitzats i quin nou fenomen els substituirà, perquè, malgrat Fukuyama, la història mai s'atura i molt menys les forces històriques de la veritat, la dignitat i la justícia.

Referències bibliogràfiques

Beck, U., *La sociedad del riesgo*. (Data de publicació original, 1986). Paidós, Barcelona, 1998.

Bourdieu, P. (coord.), *La miseria del mundo*. (Data de publicació original, 1993). Akal, Madrid, 1999.

Castells, M., "La revolución 5G" en *La Vanguardia* (30 de març de 2019).

Crouch, C., *Posdemocracia*. Taurus, Madrid, 2004.

Dobbs, R. (dir.), *Poorer than their parents? Flat or falling incomes in advanced economies*. McKensey Global Institute, Nova York, 2016.

Fundación Cotec, *La percepción social de la innovación en España*. COTEC, Madrid, 2017.

Intermon-Oxfman, *Realitat o ficció? La recuperació econòmica en mans d'una minoria*. Oxfam, Madrid, 2018.

Krugman, P., *La era de las expectativas limitadas*. Planeta, Barcelona, 1990.

Martínez-Celorrío, X. i Marín Saldo, A., *Crisi, descens social i xarxes de confiança*. Fundació Jaume Bofill, Barcelona, 2016.

Nachtwey, O., *La sociedad del descenso*. Planeta, Barcelona, 2017.

OCDE (2019a). *Under Pressure: The Squeezed Middle Class*. OECD, Paris.

OCDE (2019b). *Employment Outlook-Spain*. OECD, Paris.

Touraine, A., *¿Podremos vivir juntos? Iguales y diferentes*. PPC, Barcelona, 1997.

Entre l'exclusió política i el protagonisme populista

Quim Brugué

En els anys posteriors a la crisi, la concentració obscena de la riquesa ha creat escenaris cada cop més greus d'exclusió i vulnerabilitat social.

Aquesta situació afecta en gran part a la participació política, que és molt baixa entre els socialment més febles. Amb un estudiad discurs populista, que apel·la a la frustració i al ressentiment, la vulnerabilitat pot esdevenir una força social que ens condueixi cap a una política del menyspreu.

“Vivim una època de riquesa i superabundància i, malgrat tot, que inhòspita és”. Amb aquestes paraules arrenca el llibre de Rutger Bregman, *Utopia per a realistes*, un text que ens anima a imaginar un futur millor, però també a reconèixer un present on coincideix un creixement de la riquesa obscenament concentrat amb situacions cada cop més generalitzades d'exclusió i vulnerabilitat social. Unes situacions que es defineixen de manera polièdrica, ja que es nodreixen de múltiples combinacions de mancances formatives, laborals, de salut, relacionals, d'habitatge, administratives o familiars. I polítiques, perquè l'exclusió i la vulnerabilitat social també es manifesten en el terreny de la participació i la incidència política.

En aquest article volem reflexionar precisament sobre la relació entre vulnerabilitat i participació política. Començarem mostrant algunes xifres referides a l'exclusió social en una ciutat pròspera com Barcelona i, tot seguit, ens referirem, també amb dades, a com les desigualtats socials afecten la participació política. No es tracta d'una situació peculiar de Barcelona. Tampoc d'una constatació sorprenent. Que la participació política és especialment feble entre aquells que són socialment més febles és una circumstància molt estudiada i contrastada. Tanmateix, afegirem una reflexió addicional a aquesta constatació, tot interessant-nos sobre com la vulnerabilitat —i no només la pobresa i l'exclusió— es manifesta en pors que, al seu torn, condicionen els comportaments polítics d'aquells que les pateixen. Una reflexió que desborda les referències al cas de Barcelona i que presentarem de manera més general.

Augment de la desigualtat i polarització social

Així doncs, en primer lloc, usant les xifres que ofereix el mateix Ajuntament de Barcelona (2018), la ciutat ha vist com —amb algunes oscil·lacions— la situació de desigualtat i polarització social ha augmentat des de la crisi financera de 2008. L'índex de Gini, una de les mesures més usades per calcular la desigualtat social, se situava a Barcelona en 0,346 l'any 2011. Aquest índex s'ha de llegir entre el 0, que suposaria una igualtat perfecta, i l'1, que reflectiria la màxima desigualtat. També s'ha popularitzat, a escala de la UE, la taxa AROPE (At Risk of Poverty and Social Exclusion), que al 2011, en el pitjor moment de la crisi, afectava el 27,7% dels barcelonins. Al 2016 s'havia reduït al 16,9%, però encara representava i representa un volum important de la ciutadania. Finalment, l'índex S80/20 al 2011 se situava en el 6,1; és a dir, que les rendes del 20% de les persones més riques de Barcelona multipliquen per 6,1 les del 20% més pobres.

Aquestes dades ens mostren una ciutat que conté dinàmiques de polarització i desigualtat social, les quals, a més a més, tenen una rellevant projecció territorial. Segons càlculs del departament de Recerca i Coneixement de l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona, la diferència en el valor de l'Índex

Quim Brugué. Catedràtic de Ciència Política a la Universitat de Girona (UdG). Investigador sobre innovació democràtica i modernització de les polítiques públiques en el Grup de Recerca en Ciències Socials Aplicades de la UdG. Ha estat director general de Participació Ciutadana a la Generalitat de Catalunya i director de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques.

Notes

1. Font: *Estratègia d'inclusió i de reducció de les desigualtats socials de Barcelona, 2017-2027*.
http://www.bcn.cat/barcelonainclusiva/ca/2018/4/estrategia_inclusio_2017_2020.pdf

Sintètic de Desenvolupament i Vulnerabilitat Socials (ISDVS) entre el barri més benestant i el més empobrit de Barcelona supera els 400 punts, i 802 és el valor mitjà per al conjunt de la ciutat de Barcelona. Aquestes diferències es calculen prenent en consideració aspectes com l'esperança de vida, el nivell d'estudis o la renda familiar disponible¹. En cadascun d'aquests àmbits, les distàncies entre la Marina del Prat Vermell i les Tres Torres resulten obscenes: més de 10 anys de diferència pel que fa a l'esperança de vida, un accés als estudis universitaris que oscil·la entre el 4,2% a la Marina i el 51,7% a Tres Torres, i una renda familiar disponible que es multiplica pràcticament per 6,5 al barri més ric.

En segon lloc, les xifres també mostren com els desequilibris socials es converteixen en desequilibris pel que fa a la participació política. És sabut que els pobres voten menys que els rics i que, d'aquesta manera, veuen reduïda la seva capacitat d'incidència política. Les evidències que avalen aquestes afirmacions són prou conegudes, de manera que ens limitem a observar-les pel cas de la ciutat de Barcelona. Així, per exemple, els percentatges més alts d'abstenció en les eleccions municipals els trobem en barris socioeconòmicament més desfavorits com Ciutat Vella (47,1%) o Nou Barris (42,2%), mentre

---

Els pobres voten menys que els rics i, en conseqüència, veuen reduïda la seva capacitat d'incidència política.

que els percentatges més baixos apareixen en districtes benestants com Les Corts (27,7%) o Sarrià-Sant Gervasi (27,5%). Les diferències no són marginals, sinó que se situen properes als 20 punts. Aquesta menor participació es produeix en

altres tipus d'eleccions i és prou coneguda no només pels acadèmics, sinó també pels polítics i els seus assessors electorals. La incidència sobre l'agenda política sembla, doncs, senzilla d'anticipar: un biaix en el comportament polític que no ajudarà a prioritzar els problemes de les persones en situació d'exclusió i vulnerabilitat social.

La feblesa socioeconòmica es tradueix també en menys predisposició i/o capacitat per exercir altres formes de participació política. És més difícil trobar xifres robustes sobre aquest tema, però tots aquells que s'han dedicat a promoure processos de participació (tant presencials com virtuals) saben dels biaixos que aquests generen pel que fa al perfil dels participants. Concretament, és sabuda la dificultat per incorporar aquelles persones amb més dificultats socioeconòmiques. La menor predisposició a participar s'explica tant per mancances formatives com, sobretot, per la focalització de les preocupacions en problemes de subsistència més immediats i urgents. La pobresa no només explica determinades mancances objectives, sinó que condiciona la nostra forma de viure i comportar-nos (Mullainathan & Shafir, 2013). Roger Senserrich, en una entrada al bloc Jot-Down, amb el provocador títol "Ser pobre es una mierda", ho expressa amb cruesa i claredat:

“Alguien en la pobreza tiende a vivir por lo inmediato, por el problema que tiene ahora mismo enfrente. No hace planes sencillamente porque su cerebro no le deja pensar en nada más. (...) Para hacernos una idea, es el equivalente a tener que tomar decisiones tras una noche sin dormir.”

Sense capacitat per fer plans, per pensar o per prendre decisions amb un mínim de serenitat, quin tipus de participació política podem esperar? L'exclusió i la vulnerabilitat distorsionen no només les situacions objectives de les persones, sinó també, malauradament, la seva capacitat d'expressar-les, de compartir-les, de situar-les en l'agenda pública i, en definitiva, de cercar les respostes col·lectives que exigeix la lluita contra la pobresa. Viuen, solitàriament, dificultats que només s'entenen en un context més ampli, de manera que la seva fragilitat es multiplica en una lluita clarament asimètrica; una lluita incapaç de ser polititzada i d'esdevenir col·lectiva.

A conclusions similars arriben Ismael Blanco i Oriol Nel·lo (2018) quan analitzen les respostes que les comunitats, des dels barris, han estat capaces d'articular per respondre a la crisi de 2008. Superposar un mapa on es georeferencien iniciatives d'innovació social amb un altre mapa on es mesura el nivell de riquesa de cada unitat territorial, s'observa com les respostes comunitàries no apareixen ni als territoris més benestants (que no les necessiten) ni als més desafavorits (on manquen capacitats). De nou, aquells que més ho necessitarien no són capaços d'articular respostes comunitàries, de convertir el seu problema individual i immediat en un assumpte públic que cal abordar a través de polítiques públiques.

La por i la irrupció del populisme

Finalment, volem també referir-nos a un fenomen menys conegut: l'expansió de noves formes de vulnerabilitat social que s'estenen fins

a abraçar-nos pràcticament a tots i que s'han convertit en una font d'incertesa sobre el present i de temor respecte el futur. La por ha entrat en escena; i les seves conseqüències polítiques poden ser molt pertorbadores. La por

---

La por ha entrat en escena i les seves conseqüències polítiques poden ser molt pertorbadores.

ha estat una característica distintiva d'allò que José Maria Lassalle ha anomenat un nou “proletariat emocional”; aquell segment social, avui tan ampli, que se sent fràgil i enganyat per unes promeses de benestar que s'han esfumat. Persones vulnerables i indignades que es mobilitzen políticament per expressar el seu malestar i que ho fan des d'una perillosa combinació de victimisme i ressentiment (Mishra, 2017). Una multitud airada que, ara sí, a diferència d'allò que succeïa en les persones amb situació d'exclusió, és capaç d'utilitzar la seva influència

política per destruir un sistema que els ha decebut. Un col·lectiu que es mobilitza políticament i que acudeix a les urnes amb ànim de revenja, amb voluntat de destruir el sistema, d'escarmentar els poderosos i de generalitzar el seu profund malestar. Els seus vots, esgrimits com a arma política, alimenten el populisme del segle XXI:

“El populismo apela al pueblo no como sujeto, sino como víctima. Es el depositario de un derecho de venganza, el que reclaman los humillados y ofendidos por un sistema de castas que ha hecho de la democracia un trampantojo de sí misma.”
(Lassalle, 2017: 14)

Els vulnerables s'han convertit, d'aquesta manera, en la munició política del populisme postmodern. Un populisme que transforma la seva indignació col·lectiva en menyspreu cap a les institucions democràtiques liberals i, sobretot, cap a les elits dirigents clàssiques. La polarització social serveix no ja com a inhibidor, sinó com a enaltidor polític. Una novetat que s'està traduint en l'aparició d'una nova política que explota les emocions, que s'aprofita de les fragilitats i que utilitza els vulnerables com a arma electoral. A l'altra cara de la fragilitat social apareixen els lideratges forts i, d'aquesta manera, les pors dels vulnerables troben respostes simples i màgiques per part dels nous populismes.

La vulnerabilitat s'ha convertit en consciència i ha canalitzat la mobilització política, una mobilització organitzada a la contra de culpes i culpables, articulada a través d'eslògans populistes i, sobretot, alimentada per la por i la intolerància. Si ja coneixíem com l'exclusió social es traduïa en l'absència i la incapacitat política dels més febles, ara sabem també que la vulnerabilitat es pot transformar en una força política que, dominada per la frustració i el ressentiment, ens condueixi cap a la política del menyspreu. Les temptacions populistes adaptant-se a les característiques d'un inquietant inici de mil·lenni.

Democràcia local en temps d'incertesa

Quim Brugué, Fernando Pindado i Óscar Rebollo

Associació Catalana de Municipis i Comarques, 2015

Es la política, idiotas!

Quim Brugué
Papers amb accent, 2012

Referències bibliogràfiques

Ajuntament de Barcelona: Secretaria Tècnica de l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva, *Estratègia d'inclusió i de reducció de les desigualtats socials a Barcelona, 2017-2027*. Ajuntament de Barcelona, 2018.

Bregman, R., *Utopia per a realistes*. Empúries, Barcelona, 2017.

Blanco, I. i Nel-lo, O., *Barrios y crisis. Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Cataluña*. Tirant lo Blanch, València, 2018.

Lassalle, J. M., *Contra el populismo. Cartografía de un totalitarismo posmoderno*. Debate, Barcelona, 2017.

Mishra, P., *La edad de la ira. Una historia del presente*. Galaxia Gutenberg, Barcelona, 2017.

Mullainathan, S. i Shafir, E., *Scarcity: The New Science of Having Less and How it Defines Our Lives*. “Times Books”, Nova York, 2013.

Quan l'origen et marca

Mohamed El Amrani

El lloc de naixement i l'origen social són les dues variables que determinen amb més força les oportunitats dels joves a Catalunya. La societat catalana és avui una comunitat multicultural amb nombroses identitats diferents. Ser jove, d'origen estranger i amb un nivell d'estudis baix comporta un risc de pobresa més elevat. El nostre repte és construir una societat inclusiva que permeti un sentiment de pertinença i arrelament als joves nousvinguts.

El debat sobre la convivència i l'acollida de persones nouvingudes, en un context de diversitat, s'ha posat sobre la taula de l'agenda mediàtica moltes vegades. Es tracta d'un tema que normalment passa desapercebut, i que es redueix a qüestions anecdòtiques, quan és molt més profund i hi intervenen molts factors.

El passat mes de juny, l'Institut Europeu de la Mediterrània (IEMED) va organitzar a Barcelona un interessant debat amb el títol *Polítiques públiques i desigualtat entre joves* on es feia la pregunta següent: "Serveixen les polítiques públiques per pal·liar les desigualtats dels joves produïdes pel lloc de naixement i l'origen social?". Una reflexió necessària que va aplegar desenes de persones de diferents àmbits, tant del món de l'activisme social com d'entitats públiques, per posar sobre la taula totes les informacions i preocupacions al voltant de l'encaix de la joventut d'origen divers en un context de desigualtats evidents. El debat no va ser casual, i l'elecció del tema tampoc, sinó que posava de manifest de forma científica dades i evidències publicades en l'última *Enquesta a la joventut de Catalunya 2017*¹. Aquest és un estudi profund i global sobre la situació de la joventut catalana de 15 a 34 anys a partir d'un seguit d'indicadors sobre la majoria d'àmbits vitals que es relacionen amb els joves. Un treball que aporta llum i conclusions bastant preocupants sobre la necessitat de noves polítiques, però sobretot mesures urgents per pal·liar el malmès ascensor social, que s'ha aturat a causa de la greu crisi econòmica en la qual encara ens trobem immersos.

El que es conclou no sorprèn si som coneixedors de la realitat social dels nostres barris, però no deixa d'indignar i preocupar a parts iguals: el fet de ser jove, d'origen estranger i amb un nivell d'estudis baix comporta un risc de pobresa més elevat. Segons el mateix estudi, les desigualtats *de partida* continuen tenint un pes fonamental. El lloc de naixement i l'origen social apareixen com les dues variables que determinen amb més força les oportunitats de les persones joves a la Catalunya actual. No obstant això, en termes generals les dones joves continuen tenint un seguit de desavantatges i segueixen vivint situacions marcades per la desigualtat respecte als homes joves, tal com també evidencia el capítol dedicat al gènere d'aquesta publicació.

L'origen condiona, i això és objectiu i innegable. Tenim un repte important com a societat i hem de fer un pas molt més enllà, especialment superar debats endèmics i enquistats, i actualitzar els discursos. Fa la sensació que les dades i el que se n'extreu no van gens en paral·lel amb les accions o la resposta que se n'espera. Ens cal una revisió no només de conceptes, sinó de relat. Bàsicament perquè la realitat ha canviat i no podem continuar executant polítiques públiques i actuant des de la societat civil de la manera com ho fèiem ara fa 40 anys, quan el fenomen de la immigració era molt recent. Si fem un exercici de futur i parem un segon a imaginar en quin món viurà el nen o la nena que avui neixi a qualsevol dels hospitals de Barcelona, en concret, o Catalunya, en general, quan tingui 18 anys, segurament visualitzem un entorn ple

Notes

1. Serracant, P. (coord.). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2017. Una mirada global sobre la joventut de Catalunya*. Generalitat de Catalunya, 2018.

Mohamed El Amrani.

Comunicador i emprenedor social (Marroc, 1992). President de l'associació Xarxa de Convivència i de l'associació Azahara per a la cooperació al desenvolupament. Ha rebut els premis Jove Emprenedor Social, de la Universitat Europea de Madrid; el d'Actuació Cívica, de la Fundació Carulla, i el premi social de la Fundació Princesa de Girona. És membre de la International Youth Foundation.

de canvis tècnics, però possiblement amb els mateixos reptes socials. Pensar-ho és devastador i ens crida a generar espais de reflexió i diàleg per fer-hi front des d'un pragmatisme que ara és inexistent.

Tot s'accelera i sembla que, per tal de protegir molts drets adquirits, de vegades haguem de renunciar a altres. Com més immersos estem en aquesta societat líquida i distòpica, de la qual parlava el filòsof Zygmunt Bauman, més tendim cap a una visió conservadora que vol enterrar qualsevol petit intent de revolució diària.

Seria un error continuar barrejant les estratègies d'acollida amb les de convivència i inclusió d'aquelles persones que són filles de la immigració d'anys enrere.

Han passat molts anys des d'aquelles primeres migracions, i ara tenim un panorama molt diferent. Si bé fenòmens migratoris com la crisi de les persones refugiades i els adolescents migrats sols, sense referents, exigeixen mecanismes d'acollida digna en la seva arribada, la diversitat de la societat catalana ha evolucionat de forma molt ràpida

i seria un error continuar barrejant les estratègies d'acollida amb les de convivència i inclusió d'aquelles persones que són filles de la immigració d'anys enrere. Els processos migratoris són diferents en tots els casos.

En un context de polarització social, transformació i revolució digital importants, tot es torna molt més complex per comprendre el nostre entorn i especialment el món que ve, no només entre els joves d'origen divers sinó de tots els joves en general. Sense anar més lluny, en el meu cas particular sempre he viscut aquest procés amb molta intensitat. Viure i créixer en un entorn de contrastos constants et fa replantejar continuament la teva idiosincràsia i quin és el diàleg que estableixes amb el teu món. He crescut amb un nom diferent, Mohamed, nascut i educat en la cultura del Marroc i, a la vegada, amb influència cultural catalana a partir dels tres anys. Penso, parlo i sento en català i en àrab, tot alhora. De religió musulmana. Tinc uns valors i una forma pròpia d'entendre les coses. Com deia Ortega y Gasset: "Jo soc jo i les meves circumstàncies".

Existeixen elements de socialització que influeixen de forma poderosa en el nostre creixement i projecte vital. Els últims anys s'ha parlat molt de la identitat o, més ben dit, de les identitats múltiples. És a dir, la possibilitat de cada persona de decidir lliurement qui és i qui vol ser, sense imposicions. Generar climes i mecanismes que facilitin la construcció d'aquestes identitats sòlides és el gran objectiu, que va estretament lligat amb la necessitat imperiosa de crear també societats d'inclusió que permetin un sentiment de pertinença i arrelament. En aquest sentit, trobem treballs i reflexions molt valuoses, com l'aportació al debat sobre les identitats per part del francolíbanès Amin Maalouf amb *Identidades asesinas*. Publicat els anys 90, aquest llibre es va popularitzar a Europa gràcies a les seves reflexions entorn d'un tema

que sovint ha resultat tabú, i ara torna a ser prioritari: no hi ha societats multiculturals sense identitats diferents. La diferència és el que genera la riquesa humana. Quan som capaços de valorar la trajectòria vital de cada individu, les seves conviccions, els valors, les sensibilitats... i entre totes elles busquem el consens i allò comú, és quan comença el canvi i una convivència real. No es tracta de transmetre identitats, sinó de construir-ne.

Tots aquests elements poden ser condicionants en el procés d'inclusió i especialment entre els joves. La necessitat constant de trobar el seu lloc en el món pot arribar a ser fins i tot estressant i augmentar la seva vulnerabilitat.

Els últims anys, a causa de la greu desacceleració econòmica, l'ascensor social s'ha quedat paralitzat. Un de cada deu infants a l'estat espanyol viu en una situació de pobresa crònica i creixerà en aquesta situació a causa de la cronificació de la pobresa familiar, segons nombrosos estudis.

Per fer front a la vulnerabilitat dels joves fills de la immigració, que viuen en un context de diversitat, cal ser autocrític i refer els nostres models, no només els de convivència. Tot i que som una societat diversa, sembla que no tothom n'és conscient. Encara es mira amb recel el diferent i, més enllà de conviure, tendim a la coexistència i la falta d'interacció. Cal dotar de més recursos els centres educatius,

---

Els últims anys, a causa de la greu desacceleració econòmica, l'ascensor social s'ha quedat paralitzat.

que són els espais de creixement i socialització més importants després de les unitats familiars. Des de les escoles es pot lluitar contra l'estigmatització, les desigualtats i fomentar l'arrelament, amb polítiques socials i econòmiques

(beques, ajuts familiars) que evitin l'aïllament. Cal capgirar les xifres i aconseguir que cada cop més joves puguin accedir a estudis superiors o universitaris —sense importar l'origen social—, facilitar l'accés al món laboral i a un habitatge digne, lluny de prejudicis i conductes racistes, i promoure nous lideratges que inspirin.

Éssers vulnerables, vides vulnerabilitzades Yayo Herrero

La cultura industrial a Occident ha aconseguit en els últims segles importants èxits,

com la cura de moltes malalties que abans eren mortals o l'augment de l'esperança de vida. El problema és que l'economia no ha tingut en compte els límits del planeta. Si res no canvia, la vida de moltes persones està en risc i precisament la d'aquelles que menys han contribuït a crear el problema.

Orgullosa dels seus èxits, la nostra societat s'autoanomena "societat del coneixement". Tanmateix, en les últimes dècades l'activitat humana ha superat la biocapacitat de la Terra i s'estan alterant els processos dinàmics de la biosfera, la qual cosa obliga que totes les espècies vives s'adaptin veloçment o sucumbeixin. Alhora, s'aprofundeixen les desigualtats humanes en tots els eixos de dominació i moltes persones s'enfonsen en la solitud i el desemparament. Sembla que el coneixement del qual estem tan orgulloses no ens posa fora de perill de nosaltres mateixes, almenys no a totes.

La vida humana transcorre inserida en un medi natural del qual formem part, que té límits físics i s'autoorganitza en cicles naturals i cadenes tròfiques per poder mantenir-se i perdurar. Com totes les espècies vives, per existir i reproduir-nos depenem d'una natura que ens proporciona aire, aigua, aliments, materials, energia, etc. Som, per tant, natura, éssers ecodependents subjectes als límits físics del planeta que habitem. Però, a més, tenim una segona dependència material que ve donada pel fet indefugible de viure encarnats en cossos que neixen, emmalalteixen, envelleixen i tenen necessitats diferents. Els nostres cossos, vulnerables i finits, només poden sobreviure dins d'un espai

de relacions que garanteixi cures i atencions al llarg de tota la vida. Per això, diem que els éssers humans som interdependents. La vida de cadascun de nosaltres en solitari és inviable.

No hi ha, per tant, persones completament autònomes i d'altres que, anòmalament, no ho són. La vulnerabilitat, els límits i les relacions d'eco i interdependència són trets ineludibles per a tothom. Perquè la vida es reproduïx quotidianament i generacionalment, cal sostenir l'existència humana intencionalment.

Al llarg de la història, les societats s'han organitzat per minimitzar la vulnerabilitat i generar certs graus de seguretat que permetessin reduir la incertesa. La cultura industrial a Occident ha aconseguit en els últims segles èxits importants: cures de moltes malalties abans mortals, augment significatiu de l'esperança de vida, accés més senzill a aliments i béns de consum... El problema és que el metabolisme econòmic establert no ha tingut en compte els límits del planeta ni la necessitat de cures, i el resultat és que la qualitat de vida s'ha obtingut a costa d'esgotar parcialment els minerals, modificar els equilibris climàtics, empobrir les persones que viuen en els indrets utilitzats com a grans mines i abocadors, explotar la feina oculta de cures, desenvolupada majoritàriament per dones, i posar en risc la vida d'altres espècies i la de les generacions futures.

La triple palanca que conformen el capitalisme, la tecnociència al seu servei i la disponibilitat d'energia fòssil ha permès que l'economia, la política i la cultura s'hagin constituït com si "suessin" per sobre i per fora de la natura i dels cossos; com si el planeta Terra no tingués límits i els éssers humans i la seva tecnologia poguessin controlar-lo a voluntat seva, invisibilitzant i relegant a espais marginals i no prioritaris la cíclica tasca de cuidar i regenerar quotidianament i generacionalment la vida humana. Després d'unes quantes dècades funcionant amb aquesta lògica, ens trobem amb unes societats que deixen d'organitzar-se en funció de les necessitats i la contingència de les vides concretes. Així, els riscos i la vulnerabilitat s'amplifiquen.

Els últims informes sobre canvi climàtic assenyalen que, si no es fa res, la vida de moltes persones està en risc, precisament la d'aquelles que menys han contribuït a crear el problema. És impossible continuar ocultant els signes d'esgotament d'energia i materials que es troben en l'origen de les guerres formals i no formals actuals; s'estan incrementant les migracions forçoses sense que la comunitat política internacional estigui actuant de manera solidària, més aviat tot el contrari. S'acceleren les desigualtats en tots els eixos de dominació —gènere, classe, procedència o edat— i les dinàmiques que expulsen les persones als marges o de la pròpia vida, mentre que sectors privilegiats retorcen la legalitat o la vulnereu per blindar la seguretat de la seva posició.

La crisi es manifesta també com una crisi de cures. En les societats patriarcals, les persones que s'han ocupat majoritàriament de la feina d'atenció i cura a necessitats dels cossos vulnerables són

Yayo Herrero. Antropòloga, educadora social i enginyera tècnica agrícola. Professora-col·laboradora de la Càtedra Unesco d'Educació Ambiental i Desenvolupament Sostenible (UNED) i sòcia-treballadora de la cooperativa Garua. Ha estat coordinadora confederal d'Ecologistas en Acción entre 2005 i 2014. És coautora de més d'una vintena de llibres relacionats amb l'ecologia social i de nombrosos articles, i forma part del consell editorial d'Hegoa, Instituto de Estudios sobre Desarrollo y Cooperación Internacional.

majoritàriament les dones, perquè aquest és el rol que els imposa la divisió sexual del treball. Aquesta ocupació es duu a terme en l'espai privat i invisible de les llars, organitzat per les regles d'institució familiar o resolt a partir del treball precari de les dones, en gran part migrants

---

S'acceleren les dinàmiques que expulsen les persones als marges, mentre els sectors privilegiats blinden la seva posició.

que venen dels mateixos indrets que les matèries primeres que sostenen les economies "riques".

La precarietat és la manca d'estabilitat o seguretat, és l'extensió i l'amplificació de la vulnerabilitat i l'abandonament. La vida de molts

éssers humans és cada cop més precària. La vulnerabilitat es transforma en desgràcia quan es destrueix el necessari per a la vida i es dinamiten els llaços i vincles socials que permeten que els uns ens fem càrrec dels altres recíprocament.

El concepte de seguretat

Seguretat és una de les paraules més escoltades en els discursos dels poders polítics i econòmics. Seguretat davant del terrorisme i els fanatismes religiosos; les migracions, no com un problema polític i ètic, sinó com una amenaça per als llocs de privilegi; seguretat per als inversors i els negocis; companyies asseguradores per a tot... Cal disputar i donar la volta al concepte de seguretat.

No hi ha economia, ni vida, ni seguretat possible al marge del que proporciona la Terra, però la dinàmica expansiva de l'acumulació capitalista ha convertit l'economia en una mena d'aparell digestiu, que devora recursos finits i excreta residus a una velocitat tan gran que ha acabat per transllimitar la biocapacitat del planeta. Ho fa, a més, d'una manera molt desigual. Les economies "avançades" no se sostenen amb els recursos que hi ha en els seus territoris, sinó que es mantenen sobre l'extracció i el saqueig dels territoris d'altres pobles, en els quals la vida es transforma en precària i insegura.

Construir vides segures per a les majories socials requereix la transformació radical d'un metabolisme que potencia el creixement dels agregats monetaris i amaga l'esgotament i el deteriorament de les bases materials i l'explotació del treball —realitzat fonamentalment per dones— de sostenir la vida, mentre el sistema l'ataca. Si volem perdurar, l'economia i la política han de posar la seguretat de les vides concretes i quotidianes com una prioritat. No la seguretat de les inversions, ni la dels negocis. No la seguretat concebuda com el blindatge de les elits ni com l'aïllament de la misèria. El camí que va des de la fantasia patriarcal de la individualitat cap a una imaginació ecofeminista inserida en la natura i en els cossos presenta una sèrie de condicions irrenunciables que obliguen a trastocar els mites i les ficcions a què ens hem referit anteriorment i sobre els quals es construeix el relat cultural de les nostres societats.

Els límits físics del planeta

La primera condició té a veure amb assumir la inevitable reducció de l'esfera material de l'economia. No és tant un principi com una dada de partida. Els mateixos límits físics del planeta obliguen a això. Es decreixerà materialment a les bones —és a dir, de manera planificada i justa— o per la força —de manera abrupta, injusta i violenta. Si assumim l'inevitable ajust als límits del planeta, resulta òbvia l'obligació d'assumir que les societats han de ser forçosament més austeres en l'ús de materials i la generació de residus, basar-se en les energies renovables i netes, i articular-se en la proximitat; d'aquesta manera tancaran els cicles, conservaran la diversitat i hauran de ser molt, molt més lentes.

La segona condició té a veure amb la interdependència. Habitualment, el concepte de dependència se sol associar a la criança, a l'atenció de persones malaltes o amb alguna diversitat funcional. Tanmateix, tal com hem vist, la dependència no és específica de determinats grups de població, sinó que és tan inherent a la condició humana com el naixement i la mort. És la representació de la nostra vulnerabilitat. Acceptar la interdependència suposa que la societat en el seu conjunt ha de fer-se responsable del benestar i de la reproducció social. Només en societats on les feines de cures no estiguin determinades per sexe, gènere, raça o classe, pot tenir sentit l'ideal d'igualtat o justícia social. Això obliga a ampliar la noció de treball i a reorganitzar-lo, de manera que es reparteixin les obligacions que comporta ser espècie i tenir cos.

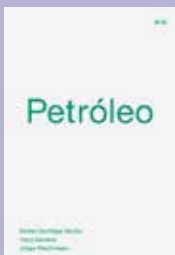
Una tercera condició és el repartiment de la riquesa. Si tenim un planeta amb recursos limitats, parcialment degradats i decreixents, l'única possibilitat de justícia és la distribució de la riquesa. Lluitar contra la pobresa és lluitar contra l'excessiva riquesa. La reconversió de l'economia sota aquesta lògica implicarà donar resposta a tres preguntes que es fa l'economia feminista: quines necessitats cal satisfer per a tothom? Quines són les produccions necessàries perquè es puguin satisfer aquestes necessitats? Quines són les feines socialment necessàries per aconseguir aquestes produccions?

El metabolisme social resultant de resoldre de manera justa aquestes tres preguntes és el que pot permetre recompondre els llaços trencats amb la natura i entre les persones. La transformació no és solament econòmica, requereix aprendre a viure de manera més austera en allò material, òbviament amb justícia. Suposa aprendre a viure situant el manteniment de les vides, vides bones per a totes, com a prioritat de l'organització social.

La vida en el centro. Voces y relatos ecofeministas

Yayo Herrero, Marta Pascual
i María González Reyes
Libros en acción, 2018

Petróleo

Emilio Santiago Muíño, Yayo
Herrero i Jorge Riechmann
Arcadia, 2018

Cambiar las gafas para mirar el mundo. Una nueva cultura de la sostenibilidad

Yayo Herrero, Fernando
Cembranos i Marta Pascual
(coord.)
Libros en acción, 2015

El mite de l'emprenedor i el valor de l'invisible **María Palacín**

Els últims anys hem assistit a l'exaltació de la figura de l'emprenedor. A moltes ofertes

de feina s'exigeixen qualitats que no sempre són indispensables. La societat necessita emprenedoria i lideratge, però tots en som capaços? I encara que fos així, què faria un líder sense col·laboradors? Cal posar en valor els perfils professionals que fan possible que un projecte prosperi.

Es parla molt de l'emprenedor, de les seves característiques i habilitats. Se'ns convida a ser-ho, i el fet no intentar-ho s'equipara gairebé a ser mediocre o no tenir ambició. Però poc es parla de qui acompanya, ajuda i dona suport, de qui és al costat de l'innovador. Tota creació o innovació necessita el suport i la confiança d'un petit grup. Ningú és capaç de construir de manera aïllada o en solitari. Tot i això, a les ofertes de feina es demanen amb freqüència habilitats i talents que no sempre es desenvoluparan a les organitzacions. S'exigeix, per exemple, que els aspirants tinguin iniciativa, que siguin proactius, que tinguin capacitat de treballar en equip i habilitats de comunicació eficients; es demana que siguin potencials líders i que tinguin un esperit emprenedor. En el procés de selecció, moltes vegades es descarten persones que no posseeixen aquestes habilitats, tot i que després no s'exigiran en l'entorn professional.

El missatge que es transmet és que, si no emprenem, ets gairebé un inútil. "Estàs aturat? Fes-te emprenedor." "Sigues emprenedor. Converteix-te en el teu propi cap." Aquest tipus de missatges són habituals, com si l'actitud emprenedora fos una habilitat general i qualsevol pogués tenir-la. I mentre això passa, quin valor es dona al fet de "formar part de", de "ser la baula d'una cadena", de "convertir-se en peça d'un sistema"? En quin lloc queden els que faciliten l'èxit d'altres i que sigui visible? Què seria d'ells sense les persones que són a la rebotiga, les que donen suport i no busquen la notorietat, que han confiat en la idea i treballen per i per a ella?

No tothom pot ser emprenedor ni ho ha de ser. Els qui no ho són poden ser bons per a altres objectius. Disposen d'altres capacitats que l'emprenedor no té i necessita, qualitats imprescindibles per a qualsevol organització com sistematicitat i disciplina, rigor, persistència, constància, prudència o escolta. Són persones amb capacitat d'organitzar amb tranquil·litat i precisió, buscar, analitzar i avaluar informació, que prefereixen fer abans que competir, segueixen les instruccions i confien en la direcció d'un líder.

Avui més que mai cal confiar, ajudar i construir col·lectivament. Per això el focus s'ha de centrar en la cooperació necessària dels qui segueixen i confien en la intuïció d'un líder. Aquells que no es volen involucrar en una responsabilitat de primera línia són amb freqüència infravalorats socialment i laboral. La lleialtat i el suport no estan de moda; es parla molt del *jo*, però poc del *nosaltres*. Qui són els altres d'aquest *jo*?

Qui són els altres de l'emprenedor?

Són persones amb una alta dosi de companyonia, implicació i compromís, i que necessiten sentir-se integrades en un equip i sentir que se les considera tant pel seu coneixement com per la seva experiència i la seva manera de ser. Cal posar en valor el fet de sentir-se il·lusionat, implicat i compromès amb un projecte, i que aquesta motivació faciliti o permeti

María Palacín. Professora titular del departament de Psicologia Social i Psicologia Quantitativa de la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona (UB). Directora del Màster autolideratge i conducció de grups, i del Curs d'expert en avenços en habilitats per liderar, de la UB.

obtenir el millor dels resultats per al projecte. Cal valorar la cooperació i la capacitat de reflexió honesta, acceptar que hi pot haver diverses formes d'integrar-se en els projectes i en els grups.

La lleialtat i el suport no estan de moda; es parla molt del *jo*, però poc del *nosaltres*.

El model sobre motivació que proposa l'empresari i escriptor Yu-Kai Chou (*Gamification and*

behavioral design: The octalysis framework, 2019) explica quins aspectes aconseguen que les persones formin part d'un grup i vulguin continuar-hi. La combinació d'algunes de les vuit dimensions següents (que conformen un model positiu/negatiu, extrínsec/intrínsec), ens porta a saber quines necessitats de la persona han de ser satisfetes i són font de la seva motivació.

1. Significat. Creure que el que es fa és important per a un mateix i per al grup.
2. Desenvolupament. Trobar-se davant d'un repte i que superar-lo produeixi beneficis.
3. Creativitat. Poder expressar-la i obtenir-ne resultats.
4. Propietat. Elevat sentiment de pertinença i de control sobre una cosa.
5. Influència social. Les relacions, l'acceptació social, el fet de donar o rebre suport.
6. Escassetat. Aconseguir una cosa que resulta difícil per la seva singularitat o perquè és inabastable.
7. Imprevisibilitat. Curiositat davant d'allò que ha de venir o per les conseqüències de les nostres accions.
8. Pèrdua. Continuar per evitar que hi hagi conseqüències negatives.

Per motivar és millor evitar allò negatiu i extrínsec (propietat, escassetat i imprevisibilitat) i promoure motivadors intrínsecs i positius (significat, desenvolupament, creativitat i influència social).

Comptar amb un faedor, un participant eficient i compromès amb el projecte d'un grup, és tant com aconseguir que la idea vegi la llum. La idea, sense l'acció per al seu desenvolupament, no serveix, i per això cal que les persones s'impliquin, siguin lleials al grup i al projecte. Ser lleial i part d'un projecte, costa més; ser lleial i servir al grup, és una forma de lideratge. A més, produeix satisfaccions i implica els mateixos reptes. Hem de conèixer les nostres limitacions de la mateixa manera que les nostres capacitats i habilitats, i saber en què som millors per al grup i com oferir les nostres habilitats al servei dels objectius.

Per ser eficient, un equip requereix que els seus membres siguin diferents entre si. L'heterogeneïtat crea la condició idònia de l'equip. La diferència de capacitats, talents, habilitats, formació i procedència, és a dir, la diversitat, genera complementarietat i aporta les competències que necessita un equip eficient. Però, certament, aquesta heterogeneïtat és difícil de conduir i provoca conflictes, que encara que siguin necessaris

---

Per ser eficient, un equip requereix que els seus membres siguin diferents entre si. L'heterogeneïtat crea la condició idònia de l'equip.

per produir els millors resultats, també produeixen desgast emocional. Per això es requereixen participants compromesos i lleials al grup. Quan es treballa realment com un equip, aquest es converteix en un tresor i, per tant, cal cuidar-lo.

El filòsof José Antonio Marina ha tractat dos nivells de la intel·ligència humana: la intel·ligència generadora o cognitiva, que ens permet conèixer, i la

intel·ligència executiva, que implica acció i permet fer. Doncs bé, els diferents estils d'interacció responen a maneres de fer diferents, però també a maneres de processar la informació (de conèixer) diferents. I això també està lligat a temps de processament diferents, més ràpids o més lents.

El mètode DISC

Podríem descriure els diferents tipus d'interacció de les persones basant-nos en el model que ofereix DISC, una metodologia que permet estudiar el comportament natural de les persones davant de diferents situacions, el nom del qual prové de la combinació de les primeres lletres de les paraules decisió, interacció, serenitat i compliment. Aquest mètode descriu quatre estils o rols, és a dir, quatre maneres de fer i ser en els grups. Cada estil disposa de les seves motivacions i intel·ligències diverses, cosa que ens

conduïx a proposar quin estil seria el d'un bon company de grup, el millor acompanyant d'un emprenedor per desenvolupar un projecte.

L'estil fiable o faedor ens parla d'algú que mostra una actitud de calma, serenitat, tranquil·litat i prudència. Encara que són persones molt sensibles a la incertesa o la inseguretat, la seva manifestació externa és invisible. Presenten un alt control i tenen la necessitat de dominar la situació, de disposar de la informació per controlar-la. Si tenen domini sobre el que fan, se senten segurs per dur a terme la tasca de manera

eficient. Necessiten d'informació concreta i sentir-se útils alimenta la seva motivació i compromís.

L'estil socialitzador o presentador està enfocat als altres, afaforeix les relacions amb i entre les persones per sobre de l'objectiu

o la tasca. Aquestes persones es caracteritzen per la seva espontaneïtat i dinamisme, són xerraires i necessiten de l'acció. Ajornen els temes difícils o el que els resulta conflictiu o problemàtic. Els canvis són motivadors, ja que la rutina els produeix avorriment. El seu principal motivador té a veure amb la influència social.

L'estil global o promotor es caracteritza per la impaciència i la rapidesa en la resolució de situacions i en la presa de decisions. La seva contundència i la seva capacitat de canvi i de plantejar-se reptes els fan pioners i promotors. Solen plantejar les qüestions de forma directa i clara: diuen el que pensen. El seu principal motivador respon a la impaciència i al significat.

L'estil analític o especialista és precís, perfeccionista, detallista, necessita avaluar tota la informació disponible. Per tant, és algú que necessitarà saber, que preguntarà molt, que buscarà la informació i la investigarà fins que aconsegueixi satisfer la curiositat. La seva capacitat de crítica i escepticisme és el que el porta a conèixer i saber. La seva capacitat de treball és bàsicament de caràcter individualista i les seves principals motivacions són la curiositat i la realització.

Quin estil és el més eficaç per fer créixer un projecte? El que complementi allò que ja posseeix el líder o emprenedor. L'oposat, el que menys coincideixi amb l'estil del líder, és el que més es necessita. Justament aquesta seria la definició de la interdependència, la necessitat mútua de l'altre: el que et complementa és el que et completa.

Tot i que les formes de participar són múltiples i diverses, qui millor participa en el grup és qui millor s'adapta a les seves necessitats. En aquest sentit, el líder al servei del grup assenyala que el més important és servir el grup (Greenleaf, 2002). Aquest tipus de lideratge no pretén acumular poder, sinó que les seves prioritats estan dirigides a ajudar els altres. El líder al servei del grup és algú que atén les necessitats del grup per sobre de les pròpies, sent empatia per als col·laboradors (Spears, 1995).

Cal posar en valor els acompanyants, que són els més vulnerables perquè la societat no premia la invisibilitat.

“Comunicación grupal”

Montserrat Aiger
i María Palacín

A *Aspectos psicosociales de la comunicación*, de R. Martínez-Pecino i J. M. Guerra de los Santos (coords.), cap. 14, pàg. 193-206. Pirámide, 2014.

El grupo familiar ante la enfermedad y el desarrollo del afecto grupal

Montserrat Aiger
i María Palacín

Milenio Publicaciones, 2011.

Psicología Comunitaria Europea: comunidad, poder, ética y valores

María Palacín, Alipio Sánchez
i Alba Zambrano
Publicacions UB, 2004.

Així doncs, podem concloure que, a més d'emprenedors, es necessiten col·laboradors compromesos, que estimin el seu treball i ajudin les organitzacions, sense necessitat de ser el focus o la part visible. L'emprenedoria necessita enfortir i fidelitzar els col·laboradors, necessita el compromís i la implicació de persones que confiïn en el projecte, en el grup, que construeixin i sumin. Cal posar en valor els acompanyants, els que ara mateix són els més vulnerables socialment, perquè la societat no dona valor a la invisibilitat. Hi ha persones que els agrada ser part d'una organització, d'una cultura, d'un projecte, sense més. El compromís amb si mateix, el desig de desenvolupar-se, d'aprendre contínuament és una forma d'emprenre que ofereix un valor afegit a l'organització.

Referències bibliogràfiques

Greenleaf, R. K. *Servant leadership: A journey into the nature of legitimate power and greatness* (L. C. Spears, Ed.). Nova Jersey, Paulist Press, 2002.

Metodologia Extend Disc. Tools4Success.

Spears, L. C. "Introduction: servant-leadership and the Greenleaf legacy". A L. C. Spears (Ed.), *Reflections on leadership: How Robert K. Greenleaf's theory of servant-leadership influenced today's top management thinkers*. Nova York, John Wiley & Sons, Inc., 1995, pàg. 1-16.

Chou, Yu-Kai. Curs "Gamification and behavioral design: The octalysis framework. Learn the 8 Core Drives that motivate us all (beyond Points, Badges, and Leaderboards)". 2019.

Luis Serrano
“Barcelona té totes les condicions per ser l'equivalent de Boston a Europa”

Pocs científics poden presumir d'haver publicat tres articles en un mateix número de la revista *Science*.

El bioquímic Luis

Serrano n'és un. Especialitzat en biologia sintètica i de sistemes, treballa en un projecte per aconseguir que un bacteri que nia al pulmó es pugui convertir en una píndola viva que combati infeccions resistents als antibiòtics i destrueixi cèl·lules malignes.

Testimoni i protagonista de primera fila dels grans avenços en biologia les darreres dècades, Serrano, sense jugar a ser déu, es pregunta per les conseqüències de la revolució que els científics tenen entre mans. Una revolució que, de la mateixa manera que ja ha canviat les regles de la reproducció, donarà als humans la capacitat de crear nous organismes i formes de vida i també de controlar la pròpia evolució com a espècie.

Luis Serrano (Madrid, 1959) dirigeix des de 2011 el Centre de Regulació Genòmica de Barcelona (CRG) i actualment presideix l'aliança Somma, que agrupa 25 centres Severo Ochoa i 23 unitats María Maeztu, cosa que la converteix en la principal plataforma de la ciència a Espanya. Serrano coneix molt bé els reptes que la ciència ha d'afrontar perquè a la seva condició d'investigador uneix la de gestor. Es va doctorar en Bioquímica a la Universitat Autònoma de Madrid el 1985, després va fer un postdoctorat al Centre de Biologia Molecular Severo Ochoa i un altre a la Universitat de Cambridge. El 1992 es va incorporar a l'European Molecular Biology Laboratory de Heidelberg, on va ser cap de grup i cap del Programa de biologia estructural i computació, fins que el 2005 es va incorporar al CRG, un nou centre d'investigació amb vocació d'excel·lència que s'acabava de crear amb l'emblemàtic Miguel Beato com a director. Amb més de 500 persones als seus laboratoris, el CRG —ubicat al Parc de Recerca Biomèdica de Barcelona— és un dels baluards científics de la ciutat.

Les últimes dècades hem assistit a un salt revolucionari en el coneixement de la biologia. Quan el 2005 es va aconseguir seqüenciar el genoma humà, semblava que seria molt fàcil reparar els gens defectuosos, però no ha estat així. Per què?

Des que un descobriment es publica fins que s'aplica passa un temps, però els fruits acaben arribant. És el que ha passat amb una de les grans revolucions dels últims anys, la immunoteràpia en el tractament del càncer. Quan es van descobrir els anticossos monoclonals es va pensar que es podrien curar ràpidament moltes malalties i als Estats Units es van crear centenars de companyies amb inversions milionàries. Una gran part va fer fallida i han hagut de passar vint anys, però ara la immunoteràpia és una realitat.

En el cas de la teràpia gènica, els primers assajos es van iniciar el 1999 amb nens bombolla, però es van haver de suspendre perquè dos d'ells van morir de leucèmia. El 2003 es va decidir una moratòria que ha durat fins fa poc. Podrà ara enlairar-se per fi?

Sí, crec que sí. Aquells primers assajos van fracassar perquè, com a vector per modificar l'ADN, s'utilitzaven uns virus que anaven on no havien d'anar. Ara estem en condicions de superar aquelles barreres. Fins a tal punt n'estic convençut que li vaig proposar a Carmen Vela, quan era secretària d'Estat, que hi hagués un

hospital de referència a cada autonomia per a teràpia gènica. No es tracta de seqüenciar milions de genomes, que això ja ho fan altres, sinó d'apostar per determinats desenvolupaments.

Per exemple?

Tot i que no és pròpiament una teràpia gènica, és molt interessant la tècnica Car-T que desenvolupa l'hospital de la Vall d'Hebron per tractar limfomes resistents i leucèmies. Consisteix a extreure limfòcits del sistema immune del mateix pacient i modificar-los mitjançant enginyeria genètica. Un cop extrets, els inoculen un anticòs capaç de reconèixer un marcador específic del tumor del pacient, de manera que quan es tornen a injectar siguin capaços de reconèixer les cèl·lules malignes i atacar-les. És una teràpia molt cara, uns 40.000 euros per dosi, crec, però molt efectiva. Quan funciona, s'ha acabat el tumor. En lloc de tractar el pacient amb molècules exògenes, com la quimioteràpia, el que es pretén amb la immunoteràpia és que sigui el mateix organisme el que elimini el tumor.

Quines són les barreres que encara es resisteixen a la teràpia gènica?

El repte continua sent garantir que la intervenció per corregir una mutació es produeixi en el lloc precís del genoma, de manera que no hi hagi efectes no desitjats, i que abasti el nombre més gran de cèl·lules possible, encara que sabem que, en alguns casos, modificant el 20% ja n'hi ha prou. En el cas del sistema immune això és fàcil, perquè les cèl·lules de la sang es poden extreure. Però si el que vols és intervenir sobre el fetge, el pàncrees o el cervell, resulta molt més complicat.

Quan el 2013 es va presentar la tècnica d'edició genètica CRISPR, que permet tallar, afegir o canviar seqüències de gens, semblava que aquest problema quedava per fi resolt.

La CRISPR ha estat un avenç fonamental. És un enzim que, afegint-li àcid nucleic, pot reconèixer el lloc concret del genoma on es troba l'anomalia, tallar-lo i, amb l'ajut d'un virus que actua com a vector per introduir el gen normal, promoure l'intercanvi de trossos d'ADN. Aquesta és la teoria, però la tècnica no és cent per cent perfecta: de vegades pot tallar en un altre lloc, i de vegades, en tallar l'ADN, no es produeix recombinació homòloga.

Ara hi ha consens que només s'ha d'intervenir en les cèl·lules somàtiques, les que ja estan desenvolupades, però no en les germinals. Quant durarà aquesta contenció?

Aquí entrem en un terreny pantanós. Des del punt de vista ètic, no tenim cap problema a intervenir en les cèl·lules somàtiques, perquè l'efecte de la modificació es limita al mateix pacient. Però si toquem la línia germinal, la modificació es transmet a la descendència. Des del punt de vista tècnic, no hi ha diferència, però les conseqüències són diferents. Imaginem que podem dir a uns pares: si apliquem aquest gen al teu fill, mai tindrà càncer, però cal fer-ho en l'ovòcit fecundat, que vol dir que els fills dels fills tampoc tindran càncer. Seria difícil resistir-s'hi, però en el moment en què es fes, s'estaria creant una diferència, una nova classe d'humans. I encara que hi hagués consens per a no tocar la línia germinal, seria difícil evitar que algú ho fes.

Milagros Pérez Oliva, entrevista

Arianna Giménez, fotografia

Això ja ha passat. El genetista xinès He Jiankui assegura haver modificat l'ADN de dos embrions. Ho ha fet en secret i ho ha comunicat després que naixessin les nenes. Els seus pares eren portadors del virus de la sida i ha modificat un gen que regula el mecanisme que el virus aprofita com a porta d'entrada per colonitzar el sistema immune. Se suposa que ni aquestes nenes, ni la seva descendència, podran ser infectades pel virus.

El que no sabem és quines altres conseqüències pot tenir aquesta modificació. Aquest cas demostra que el problema no és una mera especulació. La qüestió és qui controla què es fa i fins on arribem.

Fins ara, tots els assajos autoritzats s'han justificat per raons terapèutiques i sempre en benefici del pacient. Però també es podrien utilitzar per millorar certes capacitats.

És clar. Igual que podem corregir per curar, podem modificar per millorar. Però això és molt problemàtic. I no és tan lluny com sembla. Coneixem una mutació que permet augmentar la massa muscular. Aplicada a ratolins, ha donat lloc a una espècie que denominen *ratolins Schwarzenegger*, amb una musculatura impressionant. Hi podria haver pares que la volguessin en els seus fills per convertir-los en campions. També sabem que, gràcies a una altra mutació, hi ha gent que necessita dormir molt poc, menys de sis hores. Però totes aquestes mutacions tenen el seu costat negatiu; si no, per selecció natural les tindriem tots. Per exemple, hi ha esportistes que produeixen més glòbuls vermells del normal. Ells no necessiten entrenar a 4.000 metres d'altitud perquè ja tenen una mutació que els proporciona més resistència, però també tenen més probabilitats de formar trombes sanguínies.

O sigui, que cal estar molt segurs abans de tocar res...

I més si la decisió afecta tercers. Poden els pares decidir modificacions genètiques en els fills sense el consentiment dels qui les hauran de viure?

Fins ara ha imperat el principi de precaució. Fa temps que es fa selecció de sexe mitjançant diagnòstic preimplantacional per evitar malalties hereditàries vinculades al sexe, com l'hemofília. Però no s'utilitza per satisfer la preferència dels pares per un sexe.

“Igual que ara es fecunden, per raons terapèutiques, cinc embrions *in vitro* i després s'eliminen aquells que tenen anomalies, es podrien seleccionar en funció d'altres propòsits.”

En teoria no, però tampoc podem assegurar-ho. Per seleccionar el sexe ni tan sols caldria recórrer a la selecció embrionària. N'hi hauria prou amb fer un centrifugat de l'esperma en un gradient de Ficoll, com es fa en ramaderia, que és un mètode cent per cent efectiu perquè l'espermatozoide X pesa més que l'Y.

Però igual que ara es fecunden, per raons terapèutiques, cinc embrions *in vitro* i després s'eliminen aquells que tenen anomalies, es podrien seleccionar en funció d'altres propòsits.

Com que el nen tingui els ulls blaus?

Paràmetres com l'alçada, la intel·ligència o el color dels ulls no seran fàcils de manipular perquè aquests trets estan repartits en molts gens. Però és qüestió de temps.

Al seu llibre, *Contra la perfecció*, el filòsof Michael Sandel planteja els efectes que tindria poder triar el fill a la carta. Si això passés, diu, s'ha acabat l'amor incondicional dels pares envers els fills,

neixin com neixin. És un dels mecanismes més forts que la natura ha creat perquè la nostra espècie tingui cura de la descendència. Si els pares poguessin decidir com han de ser els seus fills, la relació canviaria radicalment i algun dia, aquests podrien demanar-los explicacions.

Així és. Són temes apassionants que ens hem de plantejar perquè ara podem fer modificacions genètiques puntuals, però d'aquí a 50 anys, potser només 30, molt probablement puguem començar a fer modificacions més complexes, cosa que ens portaria a un món com el que apareix a la pel·lícula *Gattaca*: la possibilitat de buscar la millor combinació de gens del pare i de la mare per tenir el millor fill possible. Això donaria lloc a dos tipus de persones, les seleccionades i les nascudes a l'atzar, que tindrien tota mena de problemes. Encara no ens trobem en

aquest punt, no cal alarmar... però hi hem d'anar pensant.

“És molt desitjable utilitzar el coneixement de la genètica per evitar malalties hereditàries o eliminar el càncer; però si només se'n beneficien uns i altres en queden exclosos, estem creant un gran problema.”

Sobretot perquè quan una tècnica implica una millora objectiva, difícilment es deixa d'aplicar. El problema de la intervenció genètica seria que es fes amb justícia?

És el punt primordial. És molt desitjable utilitzar el coneixement de la genètica per evitar malalties hereditàries o eliminar el càncer; però si només se'n beneficien uns i altres en queden exclosos, estem creant un gran problema.

Al setembre de 2017, la Food and Drug Administration dels EUA va aprovar l'ús comercial d'una tècnica de teràpia gènica per a la leucèmia. El cost era de 500.000 dòlars. La primera teràpia gènica aprovada a Europa, Glybera, per tractar a una dona amb una malaltia rara, va costar 900.000 euros. Són compatibles aquests preus amb la medicina personalitzada?

Aquests preus només es paguen al principi. Seqüenciar el primer genoma va costar milions i milions, i ara per 500 euros pots seqüenciar el teu. Seqüenciar és barat. Una altra cosa és analitzar-lo. L'ideal seria que tota la medicina fos personalitzada, que existís un programa d'intel·ligència artificial que, a partir dels paràmetres de cada persona, pogués dissenyar un tractament específic. Suplirà la intel·ligència artificial els metges? Seran els metges consultors psicològics? Però, per ara, més que a una medicina personalitzada anem cap a una medicina estratificada, que consisteix a agrupar els pacients segons certs trets genètics i buscar la teràpia que funciona millor en cada grup.

Al seu laboratori estan fent una investigació molt prometedora amb bacteris. En què consisteix?

Treballem amb un bacteri pulmonar que en persones immunocompromeses produeix pneumònia atípica. Li traiem els components patogènics i li introduïm una sèrie de molècules amb la idea d'utilitzar-la per tractar malalties pulmonars. Hem triat aquest bacteri perquè ja viu al pulmó i, per tant, no seria rebutjat i es podria mantenir actiu durant un temps. La idea és fer-lo servir per tractar pacients intubats que han desenvolupat una pneumònia hospitalària. Aquest és un problema molt greu. El 13% dels pacients afectats moren perquè no responen als antibiòtics. La idea és aconseguir que aquest bacteri, un cop modificat i reintroduït al pulmó, dissolgui els *biofilms* i mati els altres bacteris resistents a antibiòtics. També es podria utilitzar com a vacuna en el càncer de pulmó, modificant-lo perquè pugui bloquejar els mecanismes que el tumor fa servir per eludir el sistema immune.

Podria també servir per a altres tipus de càncer?

Aquest bacteri en concret és al pulmó, però el procediment es podria usar en altres tumors. Ja es fan servir bacteris que expressen interleuquina 10 per baixar la inflamació en malalties del còlon. Un antic becari meu ha creat una companyia a Bèlgica amb la farmacèutica Johnson & Johnson per utilitzar bacteris en el tractament de l'acne juvenil, i hi ha una companyia a Suècia que les utilitza per tractar ferides a la pell. Són diferents desenvolupaments d'una mateixa idea:

“La idea és aconseguir una píndola intel·ligent. Els fàrmacs que ara fem servir són drogues ximples, però si utilitzes un ésser viu, com un bacteri, i el controles, pot adaptar-se a les necessitats de cada pacient.”

aconseguir una píndola viva, una píndola intel·ligent. Els fàrmacs que ara fem servir són drogues ximples. Una droga no té sentiments ni pateix. Però si utilitzes un ésser viu, i el controles, pot detectar l'ambient de cada organisme i adaptar-se a les necessitats de cada pacient.

Ja han creat una empresa per explotar les aplicacions?

Hi anem treballant. Ara estem parlant amb inversors.

Una de les qüestions més importants de la investigació sostinguda amb fons públics és com capitalitzar els resultats. Què cal fer?

Aquí hi ha diversos aspectes a considerar. Un és que els científics hem de fer recerca de qualitat, treballar moguts per la curiositat però tenint en ment sempre que el que fem pugui tenir un impacte en la societat, convertir-se en alguna cosa de valor. Un altre és aconseguir que els centres públics tinguin oficines potents de transferència de tecnologia. També cal aconseguir que el capital risc, que ara creix a Espanya, s'arrisqui realment. I, per sobre de tot, cal canviar el marc normatiu. És molt important que es desenvolupi la llei de la ciència, en l'àmbit estatal i autonòmic, perquè ens puguem treure de sobre una sèrie de normes administratives que entorpeixen la investigació.

Aquesta sí que és una vella assignatura pendent...

No vol dir que no tinguem control, però ha de ser un control adaptat al que fem. Jo ara voldria fer un estudi amb porcs sobre la tècnica que estem desenvolupant, però com que costa més de 50.000 euros, he d'anar a concurs públic. A Espanya només hi ha un lloc on podria fer aquest estudi, però quan n'hi ha més, tampoc s'hi presenten. És tan enrevessat que molts ni ho intenten. Necessitem formes de control que no entorpeixin la nostra feina.

La burocràcia no és l'únic problema. Molts investigadors es queixen d'insuficiència pressupostària.

És clar, no pot ser que tinguem una agència estatal i que no tingui un pressupost plurianual. Jo ja desisteixo de poder arribar al 2% del PIB en inversió per a la ciència. Em conformaria que es dupliqués el pressupost del Pla nacional d'investigació bàsica, que són uns 400 milions d'euros, és a dir, l'equivalent a tres quilòmetres d'AVE. Tots els partits hi estan d'acord, no entenc per què no es fa.

Té la impressió que, per ser aquí, està competint amb les mans lligades a l'esquena?

Competim en condicions molt pitjors, sens dubte. El temps dedicat a solucionar aquests problemes et treu productivitat. I després hi ha la incertesa. Quan contractes algú que és bo, no saps si tindràs diners

perquè continuï. L'has de fer fix, però si després no tens els diners, l'has d'acomiadar. Hi ha d'haver contractes de projecte. Aquesta modalitat ja figura en el decret, però no està ben desenvolupada i no es pot utilitzar.

“Em conformaria que es dupliqués el pressupost del Pla nacional d'investigació bàsica, que són uns 400 milions d'euros, és a dir, l'equivalent a tres quilòmetres d'AVE”

“La crisi ha destruït la classe mitjana de la ciència, s’han perdut moltes oportunitats. Per recuperar-la, a més de diners, caldrien reformes.”

Tot això, posa en perill la posició que la ciència ha aconseguit?

A Catalunya hem arribat a un punt molt alt i encara hi som. Som competitiu a escala mundial. La part bona és que s’ha mantingut el finançament, però ja fa cinc o sis anys que està congelat, la inflació comença a repuntar i els equipaments s’estan quedant obsolets. A Europa, tothom considera que Catalunya ha estat un exemple d’èxit en l’àmbit mundial, i ara que podríem recollir els fruits, no podem retrocedir. Per això és important que s’aprovi la llei de la ciència catalana. Hi ha un avantprojecte que va en la bona direcció, però ha d’anar al Parlament i s’ha d’aprovar. Els centres de recerca som un negoci per a la Generalitat, perquè portem més diners dels que ens donen. Jo sempre els dic: si posessin una mica més de diners al sistema, tindria un efecte multiplicador. És una pena que no ho facin.

Ha patit, com a científic, pel procés?

Home, tots aquests moments d’incertesa i de tensió, afecten, sobretot en un centre de projecció internacional com el nostre. El conflicte era a les televisions de tot el món. Tenim uns 30 caps de grup i unes 500 persones als equips. La gent preguntava, es mostrava preocupada. Ara ja no sembla que afecti tant. I a l’hora d’atraure talent, hem pogut contractar caps de grup molt bons que podien optar per altres destinacions.

Com ha afectat la crisi a les estructures científiques?

La crisi ha destruït la classe mitjana de la ciència, s’han perdut moltes oportunitats. Doblar el pressupost del Pla nacional serviria per recuperar tots aquests grups, però en aquest cas, a més de diners, caldrien reformes. Una reforma de la universitat, per exemple, que inclogués l’elecció del rector per un comitè extern, coses que no són gaire complicades de fer.

Però que toquen molts interessos consolidats...

És cert, però la universitat necessita un canvi. Igual que el CSIC, que hauria de tenir una estructura semblant als instituts Max Planck

d'Alemanya, amb un organisme central que asseguri la qualitat i autonomia de gestió per als centres. Per a una universitat, ser competitiu és més complicat que per a un centre com el nostre, no perquè no tinguin bons investigadors, sinó perquè estan més lligats. Cal desburocratitzar-la. És una pena veure gent jove que ha vingut de fora amb una plaça Ramon y Cajal i al cap de dos anys tira la tovallola perquè es cansa de lluitar.

Com pot contribuir la ciutat de Barcelona a atraure talent?

Barcelona és molt atractiva. Per això em fa pena pensar que podem perdre posicions. S'ha aconseguit que sigui coneguda a escala internacional pels seus centres d'investigació i les seves universitats. Té totes les condicions per ser l'equivalent de Boston a Europa: una ciutat amb encant, l'ambient intel·lectual necessari i ara també una massa crítica de científics... Tenim les condicions, però cal posar-hi el que falta.

Estats Units és una potència científica perquè durant més d'un segle ha estat important el millor talent del món...

També aquí som capaços d'atraure'l. El 60% del personal del CRG i el 65% dels caps de grup són estrangers. Però també tenim gent bona d'aquí. Estic orgullós que dos dels nostres caps de grup més joves fessin la seva tesi aquí; després van marxar a l'estranger i han tornat competint amb científics de Harvard, de l'EMBL de Heidelberg o del centre Francis

Crick. Està tornant una fornada de gent que es va formar aquí i que ara és internacionalment competitiva. I tenim almenys set o vuit postdoctorands que són caps de grup a Europa. Hauríem de fer una reflexió: el que hem fet és una cosa impressionant, millorem-

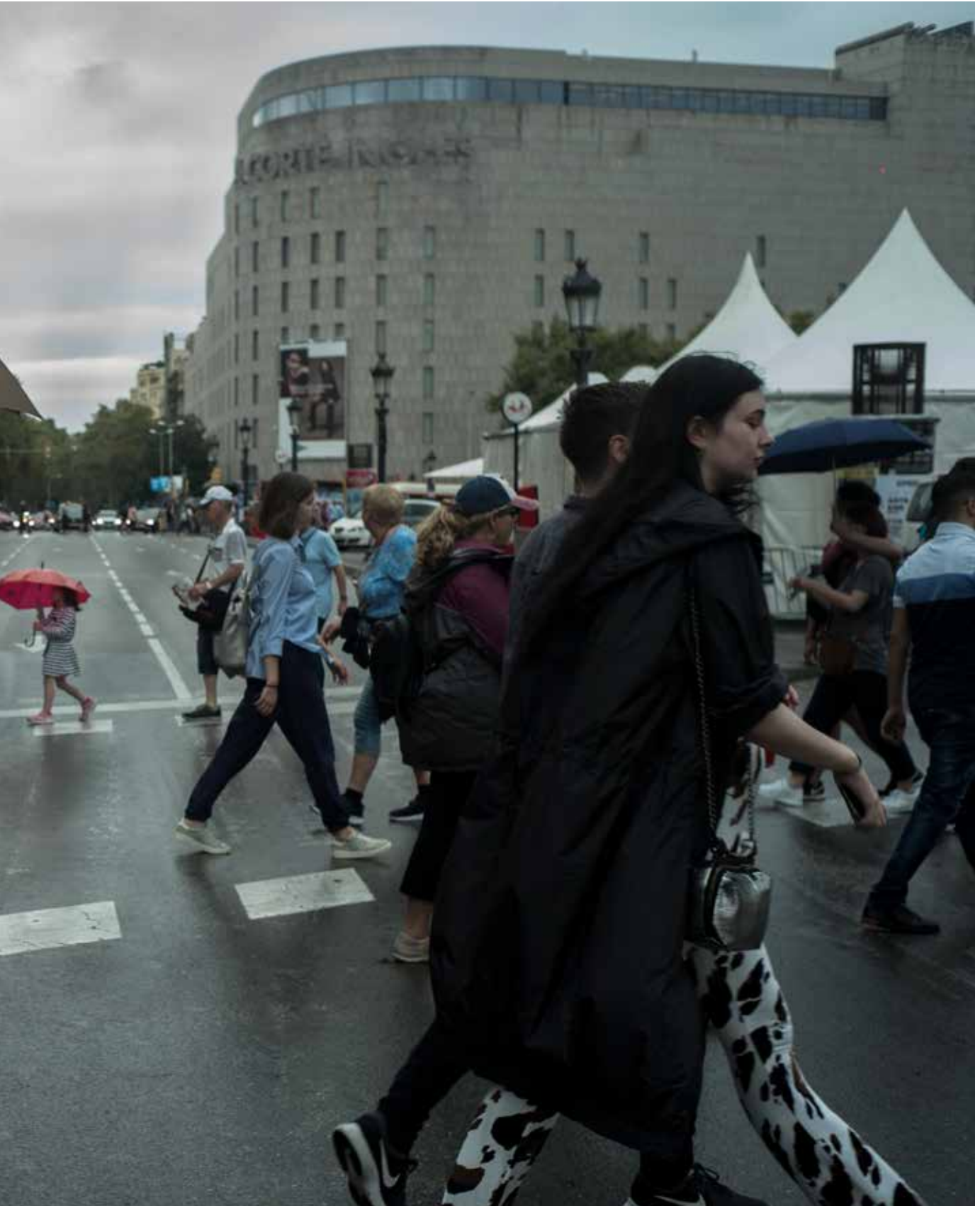

“Barcelona ha d'aspirar a ser la Boston d'Europa. I per això cal fer una aposta que no requereix milers de milions, sinó reformes intel·ligents.”

ho. Recordo que quan vaig venir al CRG vaig tenir una discussió amb Miguel Beato, que va ser-ne el primer director, sobre què volíem ser. La conclusió, molt òbvia, era que volíem competir a la lliga mundial. Barcelona ha d'aspirar a ser la Boston d'Europa. I per això cal fer una aposta que no requereix milers de milions, sinó reformes intel·ligents.

Hermitage, el projecte de museu que sacseja la Barceloneta

Gerardo Santos

La possible arribada de l'Hermitage al port de Barcelona es viu amb escepticisme i desacord al barri de la Barceloneta.

Mentre alguns creuen que suposarà una oportunitat per transformar l'economia, altres temen una ensarronada que agreujarà la massificació turística d'un barri ja saturat. El projecte ha anat variant des dels primers acords de 2012, però la qüestió de fons hi roman. Més enllà de les eternes promeses de riquesa i ocupació, quin impacte tindrà sobre el barri i sobre la ciutat?

© Hemav. Ajuntament de Barcelona

Quan el passeig de Joan de Borbó trenca a la dreta, el barri de la Barceloneta es parteix en dos. Els dos clubs de natació (l'Atlètic Barceloneta i el Natació Barcelona) ocupen el tram central d'una llengua de terreny al llarg de la qual s'estén la platja de Sant Sebastià cap a ponent i un llangorós passeig de Joan de Borbó cap a llevant. Al final d'aquesta península urbana artificial hi ha una rotonda; més enllà, el mastodòntic magatzem de Desigual; al costat, la figura ondulada de l'hotel W; i al fons, com a última frontera de la ciutat davant la mar, l'enorme esplanada (anomenada plaça de la Rosa dels Vents) en la qual es projecta aixecar la sucursal del museu Hermitage.

Després de sis anys d'anar i venir del projecte, a l'abril de 2018, el Plenari de l'Ajuntament de Barcelona aprovava finalment la reforma de la Nova Bocana del Port Vell. En aquest document es requalificava l'espai central de la bocana per a ús cultural, de manera que es donava via lliure perquè l'Autoritat Portuària de Barcelona (APB), que té la concessió del terreny, obrís la convocatòria per als candidats. Més d'un any més tard, al juny de 2019, el BOE va publicar la sol·licitud de la concessió de la parcel·la que correspon a l'edifici central del pla aprovat de renovació

de la bocana (la 1a/31.3.b) per part de l'empresa Museu Hermitage Barcelona, SL. El seu president, Ujo Pallarés, és l'única cara visible del projecte després de la mort, al març de 2018, de l'altre impulsor, encarregat de la proposta museística, Jorge Wagensberg, una figura de gran prestigi que va idear i dirigir el museu CosmoCaixa de Barcelona.

A final de juny es va conèixer el projecte que actualment és a sobre la taula, dissenyat per l'arquitecte Toyo Ito, guanyador del premi Pritzker 2013, i constructor de l'edifici de la Fira de l'Hospitalet. Un projecte molt més elaborat que la versió presentada anteriorment el 2016, de formes ondulades, molt marines. Durant la presentació, els promotors es van centrar a subratllar la importància de l'edifici central d'Ito, assegurant que es convertiria en una icona de la ciutat. A més, van destacar que el museu tindria col·lecció pròpia, que es dotaria d'obres comprades, donades o concebudes des dels mateixos espais de creació artística que preveu el projecte. L'impulsor Ujo Pallarés assegurava, en una entrevista concedida al diari *La Razón* el 2018, que els beneficis per al barri serien enormes, desmentia que l'Hermitage busqués un públic d'alt *standing* i assegurava que el museu seria obert al barri: "Som els millors veïns que poden tenir".

Una part dels veïns, entre els quals hi ha l'Associació de Veïns de l'Òstia, constituïts en la Plataforma per un Port Ciutadà, van presentar al juliol davant l'APB quinze alegacions per frenar el projecte: "No volem l'Hermitage. I a més cal revertir l'última proposta de reforma de la Nova Bocana del Port Vell", assegura Daniel Pardo, membre de la plataforma i de l'Assemblea de Barris per un Turisme Sostenible (ABTS). "Necessitem una quarta reforma de la zona, i cal fer-la amb veritable participació veïnal". Per contra, a l'Associació de Veïns de la Barceloneta opinen diferent: "Que hi hagi un projecte que pensi que el nostre barri pot ser adequat per incrementar una cosa tan deixada en els últims anys com és la cultura, ens sembla interessant", assegura Manel Martínez, responsable de comunicació d'aquesta associació.

A la concessió es projecta que l'Hermitage obri portes l'any 2022, amb un cost de 52 milions d'euros, dels quals 35,8 corresponen al cost de producció i cinc al projecte arquitectònic i al projecte museístic. Aquest últim s'ha encarregat a l'estudi del desaparegut Wagensberg. S'han pagat altres cinc milions al museu de Sant Petersburg en concepte de llicència, a canvi de la cessió de certa quantitat d'obres per 50 anys.

En tot cas l'Ajuntament de Barcelona tindrà l'última paraula sobre la instal·lació o no del museu. Fonts municipals indiquen que l'APB haurà de demanar la conformitat expressa de l'Ajuntament de Barcelona, que haurà de quedar plasmada en un conveni específic entre totes dues institucions. El plenari decidirà si permet la construcció del museu i si el port és el millor emplaçament o es pot situar en un altre lloc. Desplaçar-lo contribuiria a descentralitzar el turisme que asfixia un barri-península com és la Barceloneta. Entre les possibilitats d'emplaçament de què es parla figura la zona de les xemeneies del Besòs, els vestigis de la

Gerardo Santos,
periodista.

© Museu Hermitage Barcelona

central tèrmica. Sobre aquesta possibilitat, Daniel Pardo opina que “si bé no congestionaria més la Barceloneta, continuaria sent una mala notícia. Al cap i a la fi, no suposaria reduir turisme, sinó moure’l”. Als promotors tampoc sembla que els interessi aquesta zona perquè prefereixen la proximitat dels creuers.

El consistori ha acordat que la decisió pivoti sobre les regidories d’Ecologia i Urbanisme, Cultura, i Economia i Pressupost. I es prendrà

després d’examinar quatre informes que ja s’han encarregat: un sobre mobilitat, que confeccionarà Ole Thorson; un altre sobre impacte urbanístic, que durà a terme l’arquitecta Maria Rubert de Ventós; un tercer sobre viabilitat econòmica, que elaborarà l’economista Xavier

Cubeles; i, finalment, un quart informe sobre valor cultural que farà Josep Ramoneda.

La inversió necessària per portar l’Hermitage a Barcelona seria privada. El 80 % de les accions de la societat concessionària, Museu Hermitage Barcelona, SL, les controla el fons d’inversió suïssoluxemburguès Varia Europe. El 20 % restant pertany a Cultural Development Barcelona, propietat d’Ujo Pallarés, que va signar l’acord per a 50 anys amb el museu rus el 2012.

Des de la Plataforma per un Port Ciutadà temen que el museu acabi necessitant alguna inversió pública per garantir-ne la viabilitat.

Una part dels veïns, constituïts en la Plataforma per un Port Ciutadà, van presentar fins a quinze alegacions per frenar la instal·lació del museu.

“Els museus no sobreviuen sols –explica Daniel Pardo–, tret que siguin com el del Barça. I, com ha passat amb altres sucursals de l’Hermitage pel món, només hi ha dos camins: o aconseguir finançament públic o tancar”. Fonts municipals adverteixen que el projecte que es presenti haurà d’anar acompanyat d’un estudi de viabilitat rigorós. L’Ajuntament no està disposat a haver de rescatar eventualment una iniciativa fallida, com ha passat en altres llocs d’Europa.

Segons els detalls del projecte publicat el passat mes de juny, es construïrien 16.493 metres quadrats, dels quals 3.782 (menys d’un 23 %)

L’Associació de Veïns de la Barceloneta opina diferent: “Ens sembla interessant un projecte que dona suport a una cosa tan oblidada com és la cultura”.

serien per a exposicions. La resta de l’espai es destinaria a oficines, guarda-roba, sales multiusos, un auditori, tres cafeteries, una llibreria d’art, una sala VIP i dues terrasses; a més, no hi pot faltar, la botiga de regals (*gift shop*) del museu.

Els promotors confien que gràcies a aquests serveis i al cost de l’entrada, que segons deia Ujo Pallarés al febrer de 2018 serà “més barata que la del museu més car de Barcelona”, l’Hermitage resulti viable.

Ritmes contraposats

Els ritmes urbans en tots dos costats d’aquest sector de la Barceloneta es contraposen. Al costat de ponent, el trànsit rodat és dens. Les línies de bus V15 i V19 arriben fins a aquesta punta de la ciutat, i carreguen i descarreguen abonats als clubs de natació, que es reconeixen amb facilitat per les robes esportives i les bosses de gimnàs. Velles drassanes i antigues cases de la Guàrdia Civil amaguen la silueta d’una fila de luxosos creuers, i la ciutat en tercer pla. A l’altre costat de les instal·lacions esportives, al costat de llevant, se senten els fils musicals de les terrasses adjacents a l’hotel W, una melodia anodina que s’acaba barrejant amb la música d’un grup de joves amb el tors nu que practiquen danses urbanes a peu de platja, amb el volum a tota pastilla. Banyistes irredempts aprofiten els últims dies calorosos abans de l’entrada real de la tardor a la ciutat. Durant la temporada d’estiu, 11.000 persones visiten diàriament les platges de la Barceloneta, segons la Plataforma per un Port Ciutadà. Els promotors del projecte del museu Hermitage estimen que el primer any rebrien uns 850.000 assistents (el 70 %, turistes) i que amb el temps la xifra podria créixer fins al milió i mig.

Una de les possibles conseqüències que fa més por és l’efecte embut. A la descripció del projecte de l’Hermitage que trobem al web *d’ujoandpartners.com* es pot llegir: “Malgrat una topografia de certa complexitat, el lloc demana alt i clar que la seva arquitectura faciliti recorreguts, que connecti desnivells, que s’obri amb generositat”. Totes aquestes persones que visitin el museu, sumats als clients del W, més les que vagin a la platja, hauran de conviure i circular amb els veïns del

barri. I per sortir d'aquesta península artificial cal passar per l'istme del passeig de Joan de Borbó. Des de l'Associació de Veïns de la Barceloneta, Manel Martínez respon: "Per evitar l'efecte embut, els responsables del projecte ens han assegurat que el museu no tindrà pàrquing d'autobusos, així que no podran entrar fins aquí". A més, afegeix Martínez, gràcies al contacte que mantenen amb els responsables del projecte, també han aconseguit incloure "la idea de crear una llançadora marítima que uneixi aquest sector amb la zona de Colom, necessària per descongestionar el barri".

Després dels contactes que ha mantingut amb el consistori, la Plataforma per un Port Ciutadà ha constatat que els grups polítics municipals es divideixen entre els que veuen en l'Hermitage una oportunitat per transformar el tipus de turisme del barri i els que consideren que a la Barceloneta no cap res més, que toca reduir. Expliquen que en una reunió a principis d'octubre amb el regidor del Districte de Ciutat Vella, Jordi Rabassa, aquest els va assegurar que "a priori, el projecte del museu Hermitage a la Barceloneta no és adequat ni per al barri ni per al districte". La plataforma no manté en canvi cap contacte amb els promotors.

Les entitats veïnals estan d'acord que cap administració ha invertit realment per evitar el monocultiu turístic al barri, però difereixen en les solucions proposades al problema de la turistització. Pardo assegura que la solució passa per reduir el turisme: "Si no tendim a reduir els vols i els creuers plens de turistes que arriben a Barcelona,

per més emergències climàtiques que declarem, no servirà de res", afirma. Martínez és partidari de "transformar" el model turístic: explica que és una constant que al barri obrin negocis de restauració que, a poc a poc, van ampliant llicències fins a convertir-se en

---

Un dels temors més grans és l'efecte embut: visitants del museu, banyistes i clients de l'hotel hauran de conviure i circular amb els veïns del barri.

discoteques, agreujant la massificació i atraient un tipus de turisme de borratxera i festa. Davant aquest panorama, Martínez ho té clar: "Davant del risc que en un espai propietat del port autònom puguin aparèixer un altre tipus d'ofertes més centrades en l'oci turístic, ens quedem amb el museu. Al cap i a la fi, en un museu no es pot muntar una discoteca". Hermitage i/o barbàrie, aquest sembla el dilema.

Un Hermitage a Barcelona?

Jordi Martí

En els darrers anys s'ha plantejat la possibilitat d'una franquícia del museu Hermitage en alguna ubicació del Port de Barcelona, per instal·lar-hi de manera permanent una part de la col·lecció russa. Tenint com a referència l'impacte econòmic i turístic del museu Guggenheim a la ciutat de Bilbao, és aconsellable plantejar una operació d'aquestes característiques a la Barcelona del 2020?

“El Guggenheim se ideó como un ornamento para estetizar una ciudad brusca, feista y en crisis.”
Iñaki Esteban,
El efecto Guggenheim.

Des que la Fundació Guggenheim va aconseguir l'acord amb el govern basc per instal·lar una subseu a Bilbao, ara fa més de vint anys, les franquícies dels grans museus s'han multiplicat associades a grans noms de l'arquitectura internacional, i s'ha donat carta de naturalesa a una forma d'operar en el marc del patrimoni que ha aixecat molta polseguera entre experts, museòlegs, conservadors i en general professionals del món cultural. L'any 2007, un acord multimilionari entre França i els Emirats Àrabs creava el Louvre d'Abu Dhabi, pel qual aquest emirat va pagar 400 milions d'euros al país europeu només per la cessió del nom de la pinacoteca parisenca. Tot plegat va encendre una gran polèmica a França, un dels països amb una estructura i tradició museística més consolidada, en el qual amplis sectors intel·lectuals denunciaven l'ús del nom i les col·leccions dels grans museus francesos amb el crit: “Els museus no estan en venda”.

Al darrere d'un museu-franquícia sempre opera la mateixa lògica: un centre de referència, amb magatzems plens d'obres d'art, que busca un ingrés extraordinari cedint algunes peces de la seva col·lecció a una altra ciutat que estigui disposada, amb finançament públic o privat, a pagar un preu per exposar-les. Qui presta obté un finançament extraordinari, qui rep disposa d'una col·lecció i el prestigi d'una institució cultural de referència. Iñaki Esteban, en el ja clàssic *El efecto Guggenheim*, fa una dissecció dels objectius reals, i desenvolupa la idea d'*ornament* per explicar la funció veritable de l'edifici icònic de Gehry al mig de la ria de Bilbao. Així, el museu com a espai on es conserva un patrimoni vinculat al lloc, on s'investiga i es mostra per a la seva contemplació, queda substituït per un dispositiu que té com a funcions principals la regeneració urbana, la promoció del turisme i el benefici econòmic, i la creació d'una marca de modernitat que transforma l'imaginari de la ciutat. El Guggenheim ha esdevingut una icona de la capital de Biscaia, en bona mesura el catalitzador de la recuperació econòmica del Bilbao de la dècada dels noranta, però alhora és el símbol del model de política cultural de la darrera dècada del segle xx, en el qual el paper de la cultura perd el seu sentit intrínsec per convertir-se en mitjà per a la transformació econòmica i urbana de les velles ciutats industrials.

Jordi Martí

Llicenciat en Ciències de l'Educació, Jordi Martí és regidor de Presidència i del Districte de l'Eixample de l'Ajuntament de Barcelona. La seva trajectòria a l'Ajuntament va començar l'any 1999 com a coordinador del Pla estratègic de l'Ajuntament de Barcelona i com a gerent de l'ICUB, càrrec que va ocupar fins a l'any 2013. Ha estat el gerent municipal del govern de Barcelona des de 2015 fins a 2019.

Un projecte amb molts dubtes

És aconsellable plantejar una operació d'aquestes característiques a la Barcelona del 2020? Ja fa alguns anys que sobrevola la possibilitat d'una franquícia del museu Hermitage en alguna ubicació del Port de Barcelona. Una empresa local ha arribat a un acord amb la gran pinacoteca russa i amb un fons d'inversió que facilitaria el finançament de l'operació per instal·lar de manera permanent una part de la col·lecció russa a la nostra ciutat. El projecte s'ubicaria molt a prop de l'hotel Vela amb la pretensió d'atraure públics de tota mena, però amb una atenció especial als milers de creueristes que desembarquen a la

ciutat, molt a prop de la ubicació prevista. El projecte genera molts dubtes, que caldrà anar resolent ben aviat, atès que l'Ajuntament,

---

Al litoral barceloní li convé equilibrar l'ús turístic intensiu amb altres activitats més ciutadanes.

malgrat que es tracta d'un terreny propietat del Port de Barcelona, es va reservar la darrera paraula en el planejament per aturar-lo o autoritzar-lo. Sigui com sigui, si hem de dedicar un solar públic al bell mig del centre del front litoral,

potser caldria fer-se unes quantes preguntes.

Primera qüestió: es tracta d'un museu en el sentit clàssic del terme o és un "ornament" a la manera del Guggenheim? Segurament no és cap de les dues coses. Va semblar que podia agafar volada de museu quan Jorge Wagensberg encapçalava la direcció cultural del projecte i explicava, amb el seu entusiasme característic, les bases d'una proposta al voltant de l'art i la condició humana. Ara, en canvi, després de la mort prematura del museòleg, el projecte s'ha decantat per l'espectacularitat d'un edifici singular arran d'aigua i signat per l'arquitecte estel·lar Toyo Ito. Un ornament, una icona arquitectònica que busca la creació d'una imatge a afegir al *skyline* barceloní. Però hi ha una cosa que no acaba de funcionar: el projecte es vol desplegar en un territori plenament desenvolupat, el front litoral barceloní, i en una ciutat que ja gaudeix d'un enorme atractiu internacional.

I d'aquí a la segona qüestió: és el millor indret per a un projecte d'aquesta mena? Aquestes operacions poden tenir interès per generar noves centralitats en entorns en transformació. És el cas de la plaça de la Rosa dels Vents, a l'inici del moll de Llevant? A més, cal considerar els problemes de mobilitat que poden afectar la Barceloneta, un dels barris de Barcelona més saturats per l'activitat turística. Al litoral barceloní li convé més aviat equilibrar l'ús turístic intensiu amb altres activitats més ciutadanes. Precisament a l'àrea de la nova bocana està previst el desenvolupament d'un pol formatiu vinculat a la nàutica.

La tercera qüestió fa referència a un aspecte essencial, la seva viabilitat econòmica a mitjà i llarg termini, més enllà de la inversió inicial a càrrec d'un fons d'inversió. És imaginable que un museu es pugui sostenir sense suport públic ni beneficis fiscals per a les inversions privades, com passa al món anglosaxó? Seria més aviat una novetat ja que no hi ha casos similars al nostre entorn. Tots els museus privats tenen alguna fundació bancària o alguna mena de suport públic que els permet disposar de recursos, més enllà dels propis que genera el museu. Malgrat avui les institucions obtenen recursos de les entrades, del lloguer dels seus espais o dels serveis complementaris —com la cafeteria o el restaurant—, no tenim precedents que garanteixin la sostenibilitat econòmica i l'amortització d'una inversió com aquesta sense alguna gran empresa o institució pública que comprometi el seu sosteniment.

I, finalment, l'aterratge d'una nova institució cultural en un ecosistema urbà ha de preveure les relacions i les complementarietats amb la resta d'institucions similars. Quin ha de ser el rol d'un Hermitage a Barcelona? Quines relacions ha d'establir amb la resta de museus de la ciutat i amb la vida artística barcelonina?

Cultura per transformar

A la nostra ciutat, els grans canvis generats pels Jocs Olímpics del 92, amb una xarxa de grans equipaments, també tenien objectius de regeneració urbana —el projecte del Liceu al Seminari per transformar el Raval n'és un clar exemple—, i van contribuir a la transformació econòmica de la vella ciutat industrial en una urbs orientada a nous serveis i al turisme. La reconstrucció del Liceu o el MNAC, la ciutat del teatre amb el Lliure de Montjuïc, el Mercat de les Flors i l'Institut del Teatre, la creació del MACBA i el CCCB, o el pol de Glòries amb l'Auditori, el TNC i més endavant el Museu del Disseny, van respondre també a objectius que van més enllà de les estrictes necessitats culturals de cadascun dels sectors. El declivi de la indústria exigia noves maneres de generar riquesa, i van buscar noves maneres de projectar-se al món. Les diferències, però, amb l'operació Guggenheim de Bilbao,

---

L'aterratge d'una nova institució cultural en un ecosistema urbà ha de preveure les relacions i les complementarietats amb la resta d'institucions similars.

són notòries. Més enllà que es busquessin objectius extraculturals a les diverses inversions, totes elles provenien d'una relació estreta amb el context local. Es pot discutir amb raó l'obsessió per la pedra, la manca de finançament a la formació, la producció cultural o la desatenció

al riquíssim ecosistema d'iniciatives artístiques i culturals del país, però en general les grans infraestructures van resoldre dèficits històrics de sectors artístics barcelonins com el teatre, el patrimoni, la música...

Avui Barcelona està en un moment ben diferent. La ciutat compta amb un ecosistema cultural amb institucions, equipaments i projectes d'escala molt diferents. Museus, auditoris, teatres, fàbriques de creació, centres culturals de barri, biblioteques, conviuen amb productores, editorials, companyies, festivals d'una enorme diversitat. L'assignatura de la pedra està bastant resolta en el terme municipal, en tot cas és prioritari imaginar noves polaritats a escala metropolitana. Les assignatures culturals pendents tenen més a veure amb la formació i la promoció de les pràctiques artístiques, vinculades a noves trajectòries educatives, i el suport a la creació, en qualsevol disciplina. Del temps de la pedra, a l'època dels continguts. Del mercat cultural, a les pràctiques ciutadanes. De la cultura com a pretext, als drets culturals. D'una centralitat de sempre a una mirada cada cop més metropolitana. En lloc d'una ciutat museu, una Barcelona laboratori. Aquestes són algunes de les preguntes que planteja aquesta nova iniciativa.

Barcelona en dades

La violència masclista, una xacra mundial i local

Una de cada cinc dones al món ha sofert abusos sexuals a la infància i una de cada tres

ha estat víctima de violència física o sexual. Així ho recull l'Organització Mundial de la Salut en l'informe de 2014 sobre aquest tipus de violència.

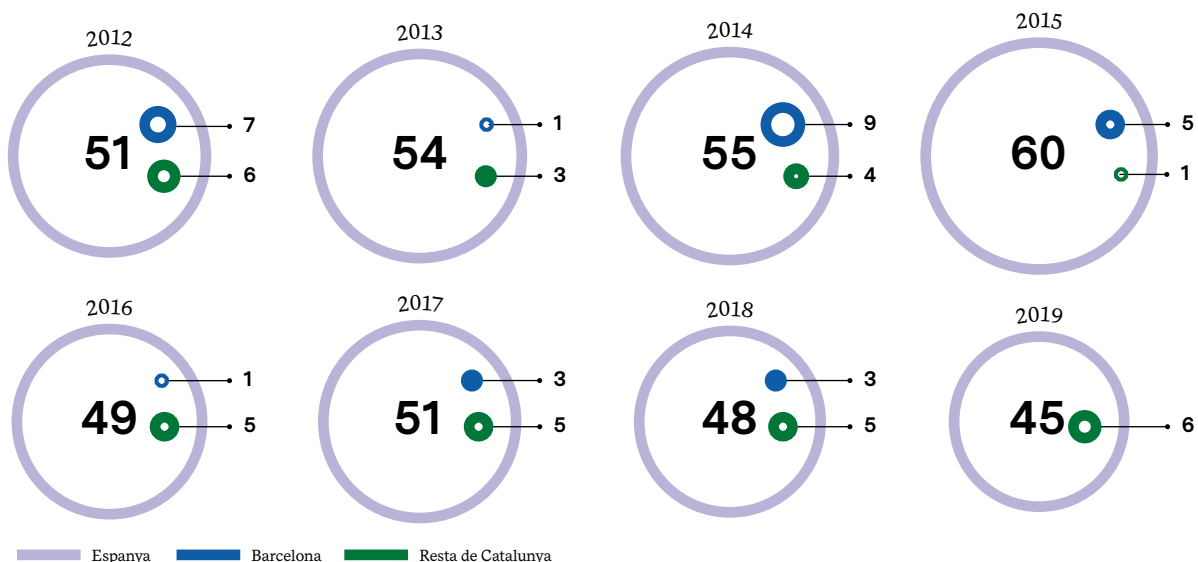
A casa nostra, les dades també són greus. Segons l'Enquesta de violència masclista a Catalunya de 2016, més de la meitat de les dones de Barcelona n'ha patit al llarg de la vida i una de cada tres ha estat víctima d'una agressió especialment greu. A més, una de cada sis dones va patir violència a la infància.

Marga Pont, textos Astrid Ortiz, infografia

Més de 1.000 dones assassinades

El mes de juny es va arribar a les 1.000 dones mortes a mans de les seves parelles o exparelles des de 2003, quan es van començar a comptabilitzar oficialment. I a 30 de setembre el total de dones mortes ascendeix a 1.021. Catalunya, amb 156 víctimes mortals des de 2003, és una de les comunitats autònomes amb menor prevalença (1 per mil).

DONES ASSASSINADES EN L'ÀMBIT DE LA PARELLA (2012-2019)

Font: Delegació del Govern per a la violència de Gènere. Ministeri de la Presidència. Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

*Dades disponibles a 30 de setembre de 2019. Fins a aquesta data, no consta en el registre oficial cap dona a la ciutat de Barcelona, per això no apareix la dada en el gràfic de 2019.

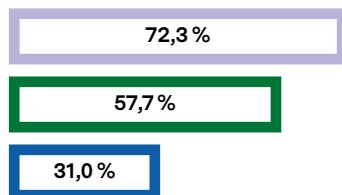
La violència masclista al llarg de la vida

Més de la meitat de les dones de Barcelona de qualsevol edat (des de la infantesa fins a l'edat adulta) ha estat víctima de violència masclista en algun moment de la seva vida (57,7%) i una de cada tres ha patit fets de violència molt greus (31%), com ara violacions, agressions físiques violentes, tocaments amb violència, amenaces amb represàlies o emportar-se els fills sense permís.

Durant el 2016, el 13,8% de les barcelonines va patir alguna agressió masclista (sense tenir en compte comentaris, gestos sexuals i exhibicionisme), mentre que el 2,3% de dones va patir fets molt greus.

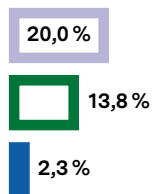
DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA EN ALGUN MOMENT DE LA SEVA VIDA

Barcelona

DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA EN EL DARRER ANY (2016)

Barcelona

- Agressions masclistes incloent-hi comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme
- Agressions masclistes excloent-ne comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme
- Victimització per fets molt greus

*Violència rebuda per part de no parelles, parelles i exparelles. Les dades inclouen la violència patida a la infància i a l'edat adulta.

El perfil de dona que pateix violència masclista

Les dones de 16 a 29 anys són les més afectades. L'any 2016, la victimització entre aquest grup d'edat va ser més del doble de la mitjana de la ciutat (el 29,4% davant del 13,8% de mitjana de Barcelona). Per origen, hi ha més prevalença de violència masclista entre les dones estrangeres, seguit de les nascudes a Catalunya. Per nivell d'estudis, la prevalença és més elevada entre les dones més formades, amb estudis universitaris, tot i que l'any 2016 les més victimitzades van ser les dones amb educació secundària obligatòria o elemental.

PERCENTATGE DE DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA EN ALGUN MOMENT AL LLARG DE TOTA LA VIDA*

EDAT

Dona =>65	42,2%
Dona 50-64	58,7%
Dona 30-49	65,0%
Dona 16-29	68,5%

ORIGEN

A Catalunya	57,7%
A la resta d'Espanya	47,2%
A l'estranger	72,9%
No contesta	36,2%

NIVELL D'ESTUDIS

Menys de 5 anys d'escolarització o sense estudis	29,6%
Educació primària	44,8%
Educació secundària obligatòria o elemental	57,1%
Educació secundària superior	57,7%
Estudis universitaris de primer cicle	61,4%
Estudis universitaris de segon cicle	67,5%
Altres	61,6%
No contesta	49,9%

PERCENTATGE DE DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA EL DARRER ANY (2016)*

EDAT

Dona =>65	4,8%
Dona 50-64	9,7%
Dona 30-49	16,6%
Dona 16-29	29,4%

ORIGEN

A Catalunya	13,3%
A la resta d'Espanya	7,6%
A l'estranger	24,9%

NIVELL D'ESTUDIS

Menys de 5 anys d'escolarització o sense estudis	6,0%
Educació primària	9,3%
Educació secundària obligatòria o elemental	20,3%
Educació secundària superior	13,4%
Estudis universitaris de primer cicle	12,7%
Estudis universitaris de segon cicle	15,3%
Altres	14,5%
No contesta	0,0%

*Violència rebuda per part de no parelles, parelles i exparelles excloent-ne comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme. Segmentacions per edat, origen i nivell d'estudis.

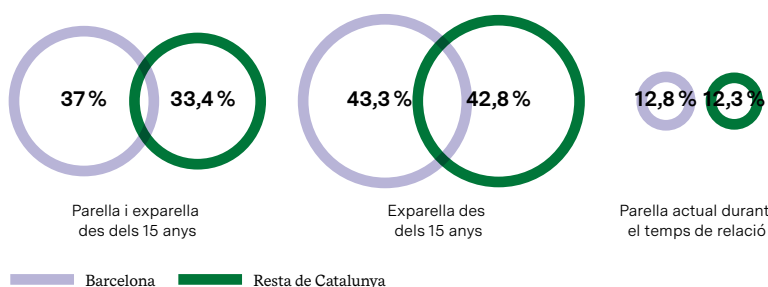
Violència en l'àmbit de la parella o l'exparella i contra els fills

El 37% de les dones de més de 15 anys residents a Barcelona ha patit alguna forma de violència masclista per part de la seva exparella o parella en algun moment de la seva vida. Gairebé la meitat de les barcelonines que ha tingut alguna parella (43,3%), ha patit violència per part d'exparelles. I el 12,8% de les barcelonines amb parella ha patit violència masclista en el si de la seva relació actual.

La violència per part de l'exparella ha provocat un empitjorament de la situació econòmica de les dones afectades en el 43,8% dels casos, el 21,2% ha hagut de canviar de lloc de residència, el 20,6% ha patit més aïllament i soledat, el 19% ha reforçat les mesures de seguretat a casa seva, el 16% ha hagut de deixar la feina i el 14,6% ha sol·licitat la baixa per aquests fets.

La violència contra els fills va ser superior en els casos de dones que havien patit violència per part de l'exparella. El 31,4% de les dones que ha patit violència per part de l'exparella, tenia fills o menors convivint a la llar i la violència afectava directament aquests infants en el 22,4% dels casos. En el 34,7% de les llars amb violència en la parella, hi havia menors i aquests la patien en el 6,2% dels casos.

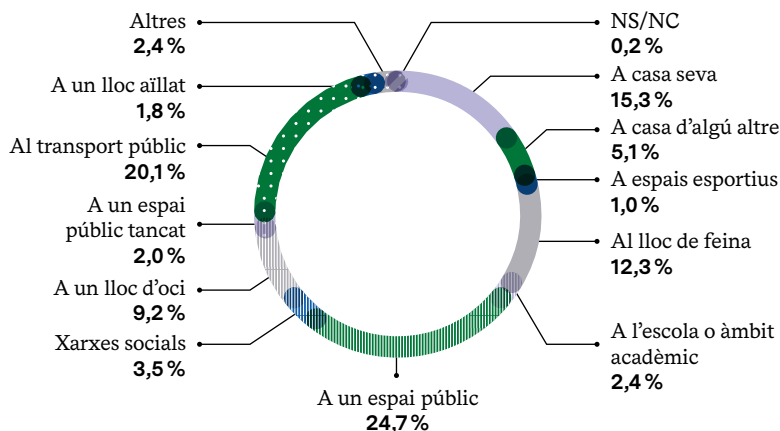
PREVALENCIA DE LA VIOLÈNCIA EN LA PARELLA

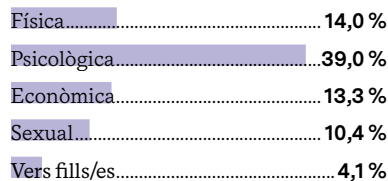
Violència masclista a l'àmbit social i familiar

Més de la meitat de les barcelonines (56,8%) ha patit en algun moment de la vida una agressió per part d'algú conegut o desconegut (exceptuant parella o exparella i companys de feina). Les agressions o assetjaments sexuals es produeixen sobretot en espais públics, i els més freqüents són comentaris, gestos sexuals o exhibicionismes (89,1%) i tocaments sexuals (41,8%).

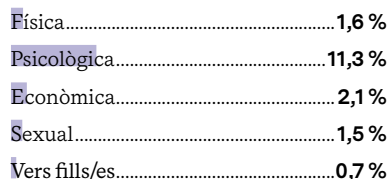
LLOC ON VA PASSAR L'ASSETJAMENT O AGRESSIÓ SEXUAL MÉS GREU, DES DELS 15 ANYS

FORMES DE VIOLÈNCIA PER PART DE L'EXPARELLA DES DELS 15 ANYS

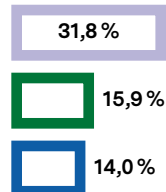
FORMES DE VIOLÈNCIA EN LA RELACIÓ ACTUAL

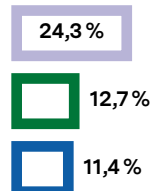
Violència masclista a la infància

El 20,8% de les dones que van patir violència a la infància van ser agredides per persones conegudes i el 17,69%, per familiars. Els fets patits amb més prevalença a la infància són els assetjaments i els comentaris agressius (27,2%), seguits de la pornografia i els tocaments sexuals (9,3%). Les agressions físiques i les violacions o intents de violació són el 3,8 i el 3% dels casos, respectivament.

Barcelona

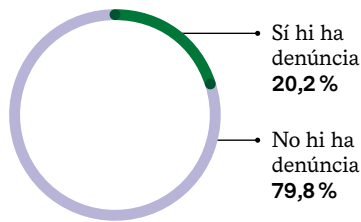

Resta de Catalunya

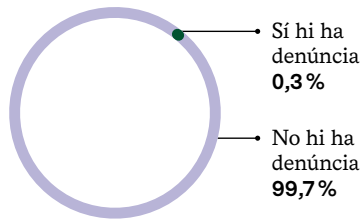

- Agressions masclistes incloent-hi comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme
- Agressions masclistes excloent-ne comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme
- Victimització per fets molt greus

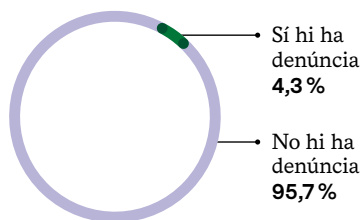
PERCENTATGE DE DENÚNCIES EN EL CAS DE VIOLÈNCIA PER PART DE L'EXPARELLA (2016)*

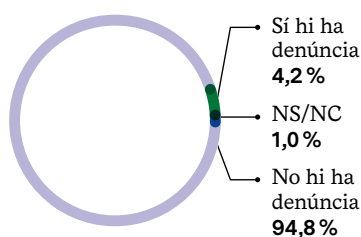
PERCENTATGE DE DENÚNCIES EN EL CAS DE VIOLÈNCIA PER PART DE LA PARELLA (2016)*

PERCENTATGE DE DENÚNCIES EN EL CAS D'ASSETJAMENT O AGRESSIÓ SEXUAL (2016)*

PERCENTATGE DE DENÚNCIES EN EL CAS DE VIOLÈNCIA A LA INFÀNCIA*

* Dades referides a Catalunya.
Font: Enquesta de violència masculista a Catalunya. Edició 2016. Resultats destacats de Barcelona (2018). Dades reflectides en aquesta columna i en les pàgines 65 i 66.

Evolució de les denúncies

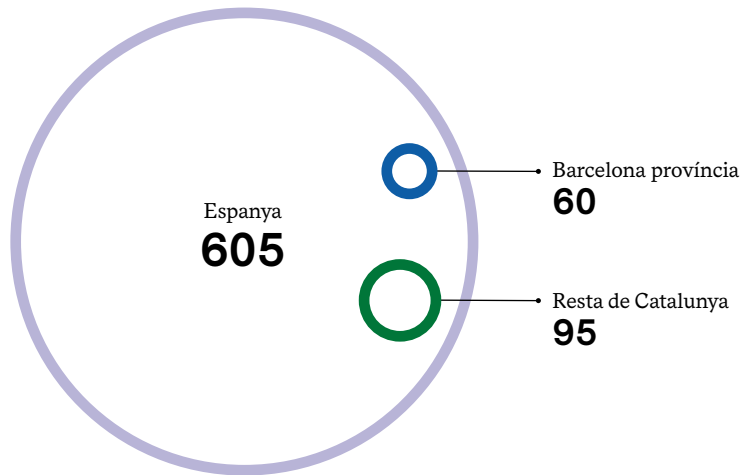
El nombre de denúncies per violència de gènere ha anat creixent, segons recull el Consell General del Poder Judicial. Entre les víctimes mortals comptabilitzades entre 2013 i 2019, al voltant d'una de cada cinc dones (21% a Espanya i 20% a Catalunya i a Barcelona) havia denunciat.

Una de cada cinc dones que han patit violència per part de l'exparella (20,2%) assegura que ha denunciat, mentre que les agressions a la infància o en l'àmbit social i familiar només les denuncien un 4,2% i un 4,3% de les afectades, respectivament. Minimitzar l'agressió o no identificar-la com a tal és el principal motiu pel qual les dones diuen que no denuncien (53,5%). Els sentiments de culpa o vergonya (14,2%), la por (13,4%) i la durada o característiques del propi procediment de denúncia (12%) són altres motius per no denunciar.

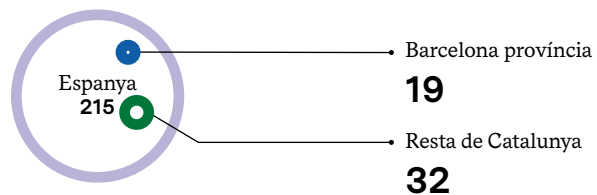
Més de la meitat de les dones agredides per l'exparella al llarg de la vida (59,8%) i de les assetjades a l'àmbit familiar (54,1%) va considerar la violència patida com un fet delictiu. En el cas de la violència a la infància, el 42,6% sí que ho va considerar un fet delictiu, mentre que el 22,3% no ho va reconèixer com a tal en aquell moment però ara sí.

DENÚNCIES PER PART DE LES VÍCTIMES MORTALS (2003-2019)

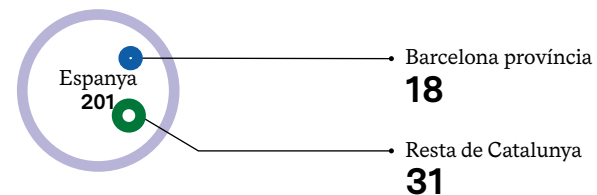
NO HI HAVIA DENÚNCIA

SÍ QUE HI HAVIA DENÚNCIA

NO CONSTA DENÚNCIA

Font: Delegació del Govern per a la Violència de Gènere. Ministeri de la Presidència. Dades del Consell General del Poder Judicial.

© Arianna Giménez

Abracem el debat, ampliem la mirada **Laia Rosich Solé**

No fa tant que en dèiem “crim passional” i el Codi Civil obligava al “deure d’obediència marital”. Hem superat l’estereotip de “dona maltractada”, hem trobat paraules esclaridores com *heteropatriarcat* i hem destapat violències quotidianes normalitzades. Ara hem de respondre a nous reptes sense defugir els debats que suposen. Hem de tenir en compte àmbits de violència més enllà de la parella, fer prevenció en la infància i l’adolescència, i combatre les causes estructurals de la violència.

Un present dur, fruit d'un passat vergonyós

La violència masclista és una xacra global i local, i ho podem afirmar rotundament a partir de les dades que emmarquen aquest article. Però no sempre s'ha considerat així. Convé recordar que la llei estatal específica no va arribar fins a l'any 2004, que només es comptabilitzen dades des del 2003 i que no es va considerar una problemàtica pública fins a finals dels noranta, després del cas d'Ana Orantes de l'any 1997, que va ser mediàticament explotat. Aquest era material de premsa groga, que ho titllava de “crim passional”, amb tota la justificació romàntica associada que suposa. Fins a l'any 1981 el divorci no va ser legal a Espanya, i fins al 1975 el Codi Civil establia que la dona casada tenia el “deure d'obediència al marit”, que era qui administrava tots els seus béns.

Venim d'una societat que ha permès, fomentat i fins i tot regulat la violència cap a les dones (qui podia exercir-la, quan, amb quina intensitat...), i és —encara!— un debat obert, com demostren els comentaris que es fan després de casos rellevants. Hem avançat a l'hora de dimensionar la problemàtica a partir d'estudis i enquestes especialitzades, però ara sabem que aquesta terrible xifra oficial de 1.021¹ dones assassinades des del 2003 representa només la petita punta visible més greu de la problemàtica, que no recull ni els assassinats masclistes que no entren en la categoria de parella o exparella (fills i filles, sogres, prostitutes, desconegudes...) ni altres situacions de gravetat que afortunadament no han acabat amb una altra dona assassinada.

Ens enfrontem a un fenomen summament complex emmarcat en un entramat cultural, social, religiós, legal, polític, mediàtic —i, en darrera instància, emocional i personal— trenat durant segles, és a dir, un sistema patriarcal al qual no podem fer front amb varetes màgiques, sinó assumint un llarg camí per endavant; això sí, sense resignar-nos i valorant l'enorme potència del que ja hem aconseguit.

Una gran revolució davant dels nostres ulls

La llista de victòries és, com dèiem, notòria. Gràcies a les demandes i lluites que van començar els moviments feministes, s'ha aconseguit que aquesta violència no es consideri més una qüestió domèstica privada, sinó el problema social, polític i de salut pública que és. Una altra gran revolució recent ha estat posar-hi paraules i trencar l'aïllament. Hem incorporat mots com *heteropatriarcat* o *interseccionalitat* al nostre llenguatge, desvelant que les múltiples violències han estat les eines bàsiques per mantenir un control social sobre els nostres cossos i comportaments, les sexualitats normatives, els models amorosos i familiars, allò que s'espera com a homes i dones... Ara ho sabem.

Però encara hi ha més. Ens sabem moltes (i molts) enfrontades a aquestes violències de manera quotidiana, la qual cosa ha fet que la demanda d'ajut pugui donar-se amb més freqüència. Molts serveis d'atenció han vist que les dones presenten perfils molt més diversos (en edat, procedència, nivell socioeconòmic i educatiu...), venen acompanyades per

Notes

1. Xifra oficial a 30 de setembre de 2019.

Laia Rosich Solé. Psicòloga i consultora. Experta en l'abordatge de les violències masclistes i vicedegana del Col·legi Oficial de Psicologia de Catalunya.

persones properes que les han ajudat a identificar la situació i els han donat suport... En definitiva, i tal com emmarquen les dades aquí presentades, podem afirmar que hem superat l'estereotip de dona de mitjana edat i baix perfil cultural que tant en dificultava la detecció. Hem confirmat que no hi ha perfils, que estem travessades per aquest sistema, i això ens fa prejudicar menys, ser més conscients de la realitat.

Aixecant la catifa de les violències sexuals

Anys després de parlar de manera gairebé exclusiva de “violència en la parella”, amb dificultats evidents per identificar-la i parlar-ne amb llibertat, l'explosió de fils de Twitter (#cuéntalo, #metoo...), els webs amb testimonis en primera persona i les manifestacions davant de processos judicials com el de La Manada han fet que —per fi!— es posi sobre la

taula com aquestes violències havien estat summament silenciades per les arenes movedisses sobre les quals se sustenten: una manca d'educació afectiva i sexual més que evident, juntament amb els estereotips de gènere, tabús diversos i la moralitat

---

El repte ara és entendre que la violència sexual s'ha de combatre en termes estructurals, no a cop de reformes penals.

més clàssica, que convertien la víctima en culpable.

A aquest punt tan important de la revolució se suma el fet que, en el darrer any, les denúncies per violències sexuals han augmentat per la confiança que el doble judici serà menor, és a dir, que socialment la víctima obtindrà més comprensió i empatia, malgrat que judicialment encara ens enfrontem als mateixos procediments victimitzadors i sovint estereotipats que encara veiem de forma massiva a òrgans judicials.

Ara bé, des que a l'any 1989 els delictes en matèria de violència sexual en el Codi Penal van deixar de ser recollits sota el capítol de “delictes contra l'honestedat” (un atac contra la moralitat de tota una societat) i van passar a ser considerats “delictes sobre la llibertat sexual” (individual), els canvis han estat mínims, i ens trobem de nou davant de demandes que apunten a una nova modificació. El repte ara és entendre que la violència sexual s'ha de combatre en termes estructurals, no a cop de reformes penals que de manera sensacionalista demanen augment de penes o la criminalització de més conductes. Perquè no és una qüestió d'anys, ni de saltar-se les garanties processals, ja que, precisament, no té sentit demanar la solució a un sistema profundament patriarcal, racista i classista com el repressiu (legislació, policia, jutjats...). Per això, és imprescindible que centrem les polítiques en la llibertat sexual de les dones i defugim la cerca de seguretat absoluta (espais protegits, discoteques segures...) ja que, a part de ser un objectiu impossible d'aconseguir, alimenta les pors, invalida el desig i, en definitiva, torna a jutjar les mateixes dones. Fins i tot les accions més benèvols, com les que censuren determinats elements culturals suposadament sexistes (per exemple, quan el concert de C. Tangana es va eliminar del programa de festes de Bilbao),

recauen en una lògica protectora que no deixa espai a la crítica i torna a col·locar les dones (molt sovint joves, amb tot el paternalisme del món) en el mateix lloc. És una gran conquesta que els espais d'oci siguin mirats a través de les ulleres liles, però hem de ser conscients que aquest debat, també dins del feminisme, és més urgent que mai.

Caminant junts, moviment feminista i societat

És el moment de donar resposta als reptes de futur. Ampliem la mirada per veure com se'ns despleguen múltiples violències travessades pel gènere, que interseccionen alhora amb processos migratoris, origen, classe social, expressió i identitat de gènere, orientació sexual, diversitat funcional, salut mental... I anem més enllà de la identificada violència en la parella, intervenint especialment en els àmbits familiar, laboral i comunitari (tràfic amb finalitat de prostitució forçada, matrimonis forçats i servitud, mutilació genital femenina, agressions sexuals...).

Tinguem en compte els diversos moments vitals: infància i adolescència, joventut, adultesa i gent gran. El sistema de protecció a la infància se'ns revela del tot insuficient per a la intervenció, ja que es basa en una lògica en la qual el que compta és assegurar que tingui una persona que se'n pugui cuidar, que no respon a les situacions de violència masculista, on les nenes i els nens són sovint utilitzats com

a moneda de canvi o vehicle per continuar perpetrant-la. Continuem amb un marc molt precari i sovint revictimitzador per a la correcta detecció i intervenció de les violències sexuals en infants, la denúncia de les quals pot acabar

---

Anem més enllà de la identificada violència en la parella, intervenint especialment en els àmbits familiars, laborals i comunitaris.

penalitzant les mateixes mares i professionals que la fan. Amb la mateixa urgència, cal revisar els espais d'atenció a adolescents per adaptar-los a les seves necessitats, temps i, sobretot, autonomia a l'hora de demanar ajuda.

Tinguem clar que assenyalar les múltiples i quotidianes violències heteropatriarcal, lluny d'alimentar el victimisme —com alguns grups d'ultradreta usen per atacar el moviment feminista—, destapa una realitat a crits que cal identificar i rodejar per construir estratègies de resistència i superació, individuals i també col·lectives. Perquè és molt important que assumim aquests reptes amb una gran complicitat comunitària: veïnatge, comerços, transports, mitjans de comunicació, creacions culturals, espais d'atenció i educació...

Només així, atacant alhora des de molts punts, reduïrem la complicitat (ometent, mirant cap a una altra banda, seguint la broma...) que tot acte violent necessita, podrem donar suport a les persones que el pateixen i fomentarem la reflexió personal sobre el gènere, l'ús de la violència i les relacions sexuals i afectives per crear nous referents. I això només ho aconseguirem escoltant-nos i afrontant els debats complexos que tenim sobre la taula, com a moviment feminista i com a societat.

Plec de cultura

Debat

El mercat de l'audiovisual català
per Bernat Puigtobella

Entrevista

Clara Peya
"Jo em sento molt més lliure
en la música, amb el piano,
que en la vida"
per Esteve Plantada

Exposicions

● **Una història pròpia**
per Marta Roqueta-Fernàndez
● **El disseny com a eina política**
per Òscar Guayabero

Llibres

● **La ciutat interrompuda**
Julià Guillamon
per Esteve Miralles
● **Barcelona Pròxima**
Andreu Ulled
per Marc Andreu

Relats i ciutats

Les grans ciutats sempre s'acompanyen d'un relat que les impulsi al món. Aquests relats poden ser generats des d'instàncies institucionals (i en aquest cas solen tenir l'embranchida de la propaganda política) o poden emergir de la cultura de la ciutat i guanyar-se l'oficialitat gràcies a l'acceptació popular. El consens unànime que ens identifica amb una història s'assoleix, però, quan compta amb un suport institucional i alhora és refrendat per la ciutadania. D'aquí en pot sorgir un relat guanyador, que doni identitat i sigui motor de canvi. El relat olímpic en seria un gran exemple.

Quan triomfa un determinat relat correm el perill que es converteixi en únic i uniformitzador. I és necessari que al seu voltant hi hagi espai perquè hi creixin les males herbes de la dissidència, la disconformitat de la contracultura. Perquè són els inconformistes els que poden fer emergir les idees que amb el temps regeneren o substitueixen discursos hegemònics obsolets.

En el debat analitzem per què la crisi de l'audiovisual no facilita la creació de noves imatges i relats des de la ciutat de Barcelona i del país. Alhora ens preguntem, a partir del darrer llibre de Julià Guillamon, per què la contracultura dels anys setanta va ser esbandida pels Jocs Olímpics i per què els creadors, encara ara, viuen sumits en una certa impotència. — Bernat Puigtobella

**El mercat de l'audiovisual català
Té sentit parlar avui d'un mercat
audiovisual català? L'ecosistema
audiovisual de Catalunya travessa
una crisi greu. Els professionals
del sector, directors, productors,
guionistes i institucions,
reflexionen sobre les causes
que ens han portat fins aquí i les
possibles solucions que hi veuen.**

La producció audiovisual a Catalunya ha tingut durant molts anys un motor: TV3. La crisi de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA) ha obligat les productores a repensar el negoci i buscar nous mercats. Amb uns pressupostos reduïts dràsticament els últims anys, la producció pròpia s'ha encallat.

Mentre a Espanya i a la resta del món creix, i molt, la producció audiovisual, a Catalunya es troba sota mínims històrics. La taxa de l'audiovisual es troba suspesa i és incert que es pugui recuperar. Per al cinema català, i especialment el fet en català, hi ha un problema afegit de distribució i exhibició.

Per cinema en català era un valor en si mateix per a la generació de Bellmunt, Ventura Pons o Antoni Ribas. En canvi, en les fornades de cineastes recentment formades a l'Escola Superior de Cinema i Audiovisuals de Catalunya (ESCAAC), aquest valor sovint és absent. A més, a Espanya hi ha reticència a veure cinema en català. El *procés* no hi ha ajudat.

En aquest sentit, la xarxa de festivals de cinema, sota el paraigua de l'associació Catalunya Film Festival, és un bastió de resistència per al cinema en català i una alternativa a l'exhibició purament comercial. L'entrada de Netflix i HBO al mercat espanyol ha deixat el català al marge, però segurament també generarà noves oportunitats i dinàmiques que encara no podem avaluar.

Un país sense producció pròpia no té relat. S'ha de fomentar la producció autòctona. La pregunta és com fer-ho. Què ha passat en aquests últims anys i què hem de fer a partir d'ara? Cal definir els requisits d'una producció per ser considerada catalana i, per tant, subvencionable? Seria convenient que la producció cinematogràfica desgravés fiscalment?

Bernat Puigtobella,
coordinador del Plec de cultura

Carmen Abarca

Presidenta de Guionistes Associats de Catalunya (GAC).

La solució passa per augmentar la inversió pública, una qüestió de voluntat política. No es tracta només de recuperar la taxa de les operadores, o d'afavorir fiscalment la producció, sinó de tenir clar que la cultura audiovisual ha de tenir una partida pressupostària digna. Hi ha països europeus molt petits i amb llengües minoritàries que exporten els seus productes arreu del món apostant per l'originalitat i la creativitat. La llengua original d'una producció no és cap impediment per arribar a un públic global. Les plataformes de pagament han demostrat que les bones històries triomfen a tot arreu; per tant, cal fomentar el fet distintiu de la nostra cultura. A banda de l'augment de la inversió privada i pública, s'ha de canviar radicalment el model de producció. No es tracta de competir en pressupost amb les superproduccions internacionals, sinó d'apostar per la creativitat d'un planter de professionals i creadors amb molta experiència i del talent jove emergent, format a les nostres universitats i a les escoles de cinema i de guió. Els creadors són la peça fonamental i cal apostar per continguts audiovisuals propis de qualitat si volem esdevenir un referent.

Isona Passola

Presidenta de l'Acadèmia del Cinema Català. Guionista, directora i productora audiovisual de Massa d'Or Produccions.

El Govern ha deixat caure TV3, justament en el moment en què a Madrid es produeix més que mai perquè s'hi han instal·lat plataformes com Netflix o HBO. S'ha produït una migració massiva de professionals a Madrid i pel camí hem perdut presència del català, que ha quedat reduït a projectes molt petits, plens de voluntarisme o impulsats per joves alumnes. Amb la taxa de l'audiovisual impugnada i el pressupost de la Generalitat prorrogat, estem perdent el relat, just ara que el 71% dels joves catalans consumeix audiovisuals cada nit, i no els estem atenent. A altres països europeus se subvenciona i protegeix molt la producció pròpia; per exemple, a França, si fas una pel·lícula en francès, et cobreixen el 50% de la producció. Aquí caldria que el Govern, des de Presidència, fes una injecció a TV3 per donar un impuls a la ficció en català —no es pot vendre una sèrie a fora si no es compta d'entrada amb una empena des de TV3—. L'última vegada que he portat un projecte a TVE, que també és una empresa pública i hauria de vetllar pel català, m'han dit que l'hauria de fer en castellà perquè TV3 no hi aportava prou. També des de Política Lingüística s'hauria d'ajudar els productors amb ambició comercial a rodar en català.

Agustí Esteve

Director de la productora El Terrat.

La gran crisi del sistema audiovisual català no és recent, va començar a partir del 2013 i fins al 2016. La superació de la crisi va coincidir amb l'aparició de noves plataformes, de noves empreses, i va fer que el mercat intern català canviés completament. Ara, crec que parlar de mercat català està obsolet, el mercat audiovisual ja no té parets i això ha comportat noves sortides per a les productores. Hi ha més possibilitats, però també és veritat que hi ha més empreses que hi competeixen. La crisi de la CCMA ens ha esperonat a buscar nous clients, i això és bo perquè fa que no ens conformem.

En els últims deu anys hi ha hagut una veritable revolució en l'àmbit de la tecnologia i en les possibilitats de consumir i generar continguts. Tothom ho pot fer. El que diferencia uns continguts dels altres és el talent i la qualitat, però qualsevol de nosaltres els pot generar i, a més a més, qualsevol de nosaltres pot accedir-hi des d'un simple telèfon. La democratització ha estat brutal i, des del meu punt de vista, això és positiu per a l'aprofundiment en la qualitat democràtica de les societats. Ara podem triar més entre més coses i consumir-les com i quan volem.

No tinc cap fórmula màgica, però crec molt en la singularització, en el fet de ser diferent, aportar valor afegit, ser autèntic i fer allò que saps fer, perquè la teva personalitat és única. Tenir il·lusió i talent i, en funció de l'encàrrec o del projecte que es faci, disposar dels recursos necessaris, perquè és indiscutible que una part de la diferència ve donada per la qualitat.

“S’ha produït una migració massiva de professionals a Madrid i pel camí hem perdut presència del català, reduït a projectes molt petits. Cal que el Govern, des de Presidència, faci una injecció a TV3 per donar un impuls a la ficció en català.”

Isona Passola. Directora de Massa d'Or Produccions

Joaquim Oristrell

Guionista i director de cinema.

Catalunya viu una situació políticament complicada, que de retruc afecta la cultura. TV3, com totes les emissores públiques, s'abasteix dels nostres impostos, però veiem que ha deixat de ser una prioritat dels nostres polítics, que s'aboquen a altres inversions. L'audiovisual ha perdut pistonada. Molts hem hagut d'anar a treballar a Madrid per falta de feina a Barcelona. La gent que encara treballa aquí amb pressupostos molt inferiors, ho fa amb vocació, voluntat i heroisme. La situació que vivim no s'arreglarà fins que no aclaram cap a quina banda es decanta el conflicte polític actual. Jo no soc utòpic, sinó més aviat possibilista, i crec que la política s'ha de fer amb el cap, no amb el cor. L'audiovisual a Catalunya no remuntarà fins que tinguem estabilitat política. Els productors i creadors catalans ja han demostrat que poden oferir propostes de qualitat amb uns pressupostos migrats. *Merlí*, *Polseres vermelles* o *Nit i dia*, que s'han exportat, són exemples del talent del país. Per fer aflorar aquest talent local necessitem més recursos i un pressupost digne. Malauradament, els polítics prioritzen massa sovint inversions més vistoses i s'obliden de la cultura i l'educació, que haurien d'estar més ateses.

“Com a cineasta, em trobo que hi ha fases en la vida d'una pel·lícula que se m'escapen. Ja és prou dolorós veure que la gent no va al cinema, però és que tampoc no tenim el control de com es consumeix ni com s'exhibeix la nostra pel·lícula.”

Neus Ballús. Directora, guionista i productora audiovisual

Raimon Masllorens

President de Productors Audiovisuais Federats (PROA).
Director executiu de la productora Brutal Media.

En els darrers vuit anys TV3 ha fet una davallada espectacular i el Govern continua mirant cap a una altra banda. A la desgràcia de la taxa audiovisual, s'hi suma la retallada del pressupost de Cultura, que ha baixat fins a límits insospitats. Vivim en un món més audiovisual que mai, es produeix més que mai, i per això ens cal una política clara per al sector. Des de PROA demanem que el Govern desplegui aquesta política, per poder definir un pla i després buscar els recursos necessaris per tirar-lo endavant.

Caldria tenir un projecte ben definit, que no hauria de passar simplement per enfortir TV3. Cal tenir en compte que el futur serà cada vegada més digital. Per tant, ens caldria disposar d'una plataforma —que podria ser publicoprivada i que anés més enllà de TV3 a la carta—, on l'usuari pogués veure programes emesos per la Televisió de Catalunya, però també continguts de productores privades, que necessiten i mereixen suport públic si volem que generin unes propostes de qualitat. Sense un teixit audiovisual fort és molt difícil construir un relat de país.

Neus Ballús

Directora, guionista i productora audiovisual.

Aquells que financen o subvencionen l'audiovisual han de valorar que hi ha un seguit de produccions que ens interpel·len a fer-nos preguntes, generen relat i identitat. Hi ha realitats que, si no les representem nosaltres, no ho farà ningú.

És molt important que cada entorn, amb la seva identitat cultural, tingui la possibilitat d'expressar-se, però hi ha tots uns condicionaments industrials que estan generant un canvi de model gens propici a fer audiovisuals en català o arrelats al territori. Això ens ha obligat a participar en coproduccions internacionals, que pot ser un estímul per fer coses molt universals. És important que les produccions arrelades al territori puguin viatjar sense que això les obligui a passar per la uniformització. TV3 hauria de participar d'aquesta prioritat.

El canvi de model, que ve donat per la irrupció de les plataformes, és internacional. Canvia el model de consum, que ens obliga a repensar la funció de les sales de cinema i el paper de la televisió. Cal donar valor a l'experiència compartida d'anar al cinema, que és diferent a la de seure al sofà de casa davant de la tele; s'ha d'ensenyar a les noves generacions (no és el mateix veure una pintura en un catàleg que anar al museu a veure una obra d'art), de manera que es preservi el caràcter social que ha tingut el cinema. Plataformes com Netflix o HBO han substituït el videoclub, però no poden suplantar la feina de cineclubs o festivals. Com a cineasta, em trobo que hi ha fases en la vida d'una pel·lícula que se m'escapen. Ja és prou dolorós veure que la gent no va al cinema, però és que tampoc no tenim el control de com es consumeix ni com s'exhibeix la nostra pel·lícula.

Marta Lladó

Gerent de Catalunya Film Festivals.

Malgrat la crisi, el públic dels festivals augmenta cada any. Els espectadors hi viuen experiències exclusives, úniques i col·lectives. L'ocupació de les sales arriba al 77% als festivals, hi ha *sold out* i l'assistència augmenta un 30% anualment. Prop del 50% del cinema en català es consumeix als festivals de cinema, que són una peça clau i indiscutible del sector cinematogràfic al nostre país. Treballem amb diversos agents de la indústria (productors, exhibidors, distribuïdors...) en la difusió d'un cinema divers, plural i creatiu, la creació de públics, la sensibilització al voltant de determinades temàtiques i valors, el foment d'espais de trobada i *networking* del sector. Neixen projectes vinculats a festivals sorgits a Barcelona, que han comportat l'exportació de programacions i el *know-how* local i han propiciat la creació de distribuïdores. Els festivals eduquen la mirada de l'espectador, fomenten la internacionalització, i tenen impacte cultural i econòmic. Cal reivindicar-los com a espais imprescindibles per a la trobada entre professionals, la circulació de les obres i la seva comercialització.

Enric Gomà

Guionista.

Cal invertir més en el guió, tenir-lo enllestit abans de triar quina pel·lícula es produirà. Les decisions, per tant, s'haurien de prendre a partir de guions acabats i no pas a partir d'una idea. Un guió és un document de 110 pàgines ben estructurades, amb tots els matisos; n'han d'encarregar més i, en tot cas, pagar-ne un import diferent si finalment es produeix o no. La direcció ha d'entrar més tard en el procés, i el guionista hi pot ajudar, però per ser una producció potent ha de partir d'un bon guió.

El cinema espanyol, en els darrers quaranta anys, ha viscut un *boom*: Almodóvar, Erice, Amenábar, etc. Va passar del menyspreu a una gran admiració i a produir fenòmens comercials. I el cinema català ho ha aconseguit només amb *Pa negre* o *Estiu 1993*. El cinema espanyol té una història d'èxit que el català encara no ha assolit, en part per problemes d'exhibició, en part per falta d'un ecosistema mediàtic propi. Tenim un banc d'actors de primera línia, que treballen amb preus prou ajustats, però no són estrelles. Falten actors estrella que puguin atreure públic als cinemes.

Lluís Arcarazo

Escriptor i guionista.
Mediapro Studio.

Fa deu anys vam entrar en una crisi general, que en el cas de l'audiovisual català va ser greu, ja que TV3 va patir greus problemes de finançament i tot se'n va ressentir. Després, en els darrers anys han sorgit plataformes, com Netflix o Movistar, que han multiplicat la quantitat de productes audiovisuals i han canviat el panorama. Hem passat d'una situació complicada a un moment molt bo. Però sota aquesta bonança actual s'hi amaga un empitjorament de les condicions laborals; es cobra menys que fa deu anys per la mateixa feina, però s'ha ampliat el ventall temàtic i d'estil a l'hora d'explicar.

Pel que fa a la relació Barcelona-Madrid, la capital catalana ha perdut pistonada pels motius que he dit, ja que gran part de la producció es fa a Madrid i les grans productores s'hi han instal·lat. Tot i aquesta divisió, Mediapro Studio produeix alhora 34 sèries arreu del món, i moltes troben el seu espai a Europa a través de Netflix.

Les produccions com *Merlí* o *Nit i dia* han estat comprades gràcies a les plataformes digitals, que juguen en dos àmbits: sèries internacionals i productes locals; el nivell tècnic de producció és molt alt, hi ha bons muntadors i bons directors de fotografia. En aquest sentit, hem fet un salt endavant en continguts i en qualitat. Fa deu anys era difícil exportar, però ara les sèries ja es conceben per a un públic que va més enllà del local. Ara, TV3 està fent producció amb plataformes, com és el cas de *Nit i dia*, que va comprar Netflix. L'estrena se la queda TV3, però després ja passa a les plataformes internacionals.

“Produccions com *Merlí* o *Nit i dia* han estat comprades gràcies a les plataformes digitals, que juguen en dos àmbits: sèries internacionals i productes locals. Fa deu anys era difícil exportar, però ara les sèries ja es conceben per a un públic que va més enllà del local.”

Lluís Arcarazo. Escriptor i guionista

Oriol Sala-Patau

Productor executiu. Cap de Ficció i Cinema de Televisió de Catalunya.

Calen diners i voluntat política per revertir l'estancament en què ens trobem ara mateix en la producció de sèries i pel·lícules en català. Un pressupost adequat, que compensés la caiguda de la taxa audiovisual, ens hauria de permetre produir cada any un mínim de tres sèries per al nostre *prime time*. Les tres darreres emeses per TV3 (*Benvinguts a la família*, *Si no t'hagués conegut* i *Les de l'hoquei*) han estat adquirides sobre projecte per Netflix. La coproducció amb aquesta plataforma és un èxit de país que ha permès situar el català al món i donar també visibilitat al talent de guionistes, directors i actors catalans. També refermem l'aposta per la telenovel·la de tarda, amb un planter de talent actoral que després ajuda a omplir els teatres quan aquests actors puguen a l'escenari. I en l'àmbit del cinema, costa finançar pel·lícules en català, sobretot si coprodueixes amb altres cadenes de l'estat, però continuem prioritant productes d'envergadura com *Incerta glòria* i d'altres més petits, com *Estiu 1993* o *Els dies que vindran*, que viatgen bé pel món encara que no sempre tinguin un gran recorregut comercial.

Joan Burdeus

Crític de cinema i televisió.

Hi ha un problema que podríem anomenar *síndrome ESCAC*. La majoria d'escoles de cinema i televisió catalanes, com passa a Espanya, estan absolutament segrestades per una concepció americana del cinema, que ens converteix en productors de pel·lícules de Hollywood de sèrie B, en què els diàlegs semblen sortits del traductor de Google.

La solució no és especialment màgica: fer més sèries i més bones en català. Encara que sempre existirà un mercat planetari de *blockbusters*, la producció local té un avantatge competitiu inesborrable: és l'única que pot estar concebuda des del començament fins al final per parlar-te del teu món. La màfia del port de Baltimore és fascinant, però la del port de Barcelona —orgullosos capdavanters en el consum europeu de cocaïna com som—, no té res a envejar-la i n'hauríem de poder parlar millor que ningú.

Les sèries són la conversa cultural per excel·lència, el millor vehicle per a la cultura compartida, el ciment social que ens permet parlar d'alguna cosa més que de política i futbol amb familiars, amics i companys de feina. El problema de les sèries és que són cares, és clar, però només ho són en la mesura en què no formen part de les teves prioritats com a país.

Miquel Curanta i Girona

Director de l'Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC)

Hem viscut una triple crisi: política econòmica, i de model. L'econòmica va provocar una caiguda de recaptació i de pressupostos, que al seu torn va obligar a plantejar una taxa audiovisual. L'any 2017 el Tribunal Constitucional tomba aquesta taxa i provoca una crisi política, que se suma a la crisi de model de negoci i consum arran de la irrupció de Netflix i altres plataformes OTT (*over the top*, plataformes digitals sota demanda), que s'implanten amb força a Europa i deixen descol·locats la indústria i els creadors d'aquí, que ja no controlen tant com es consumeixen les seves obres. El públic veu menys cinema a les sales i més sèries a través d'aquests nous mitjans, que busquen lloc on produir a l'estat espanyol.

Davant d'aquesta evolució, cal fer valdre el talent que tenim per atreure aquestes plataformes, alhora que s'han d'harmonitzar els incentius fiscals per a rodatges —com a les Canàries o Navarra— i equiparar-los als països europeus, que tenen un bon *tax rebate* (bonificacions). A més a més, és important posar en valor l'alt nivell que tenim en animació, en documental o en empreses de serveis.

Davant d'això, quines solucions tenim? Hem de reactivar el pla estratègic de l'audiovisual. Ens urgeix aprovar uns nous pressupostos al Parlament, que ens permetrien compensar els 16 milions d'euros perduts de la taxa audiovisual.

Per poder atreure les OTT, cal incentivar-les des del punt de vista fiscal perquè rodin aquí; Catalunya té una manera pròpia de fer cinema que podria ser una aportació interessant per a aquestes plataformes. I hem de fer el possible perquè augmenti l'activitat de les productores catalanes, aquí mateix, per recuperar el múscul industrial.

“Hi ha un problema que podríem anomenar ‘síndrome ESCAC’. La majoria d'escoles de cinema i televisió catalanes estan segrestades per una concepció americana del cinema, que ens converteix en productors de pel·lícules de Hollywood de sèrie B.”

Joan Burdeus. Crític de cinema i televisió

Veure Clara Peya (1983) en un escenari, asseguda davant el piano, és una experiència difícilment oblidable. S'hi atansa, amb el cos entregat, amb l'ànima oferta a una nova conquesta que ens acabarà sacsejant, de ben segur. S'encongeix i s'expandeix, ens convida a un reducte íntim on ella és qui marca el temps, qui ens abraça i qui ens demana, alhora, que l'abracem. Poques paraules es poden afegir al fet de gaudir en directe amb una música

que va molt més enllà del virtuosisme de la perfecció en l'execució, de notes o de partitures. És comunió, és acollida, és tremolor.

Clara Peya

“Jo em sento molt més lliure en la música, amb el piano, que en la vida”

Directa i espontània, aquesta manera de ser l'ha portat a construir un llenguatge propi, únic; a viure l'art com una eina poderosa en pro del canvi, posant llum en llocs amagats, als marges; a ser prou valenta per qüestionar-nos identitats, sexualitats, injustícies i, també, l'estigma que arrosseguen els malalts, visible en la pròpia malaltia, el TOC (trastorn obsessiu compulsiu), que l'acompanya. Amb 33 anys, és autora de vuit discos —al novembre traurà nou disc, amb el piano com a únic protagonista— i d'una bona llista de muntatges, tan diversos com els que fa amb Les Impuxibles, la companyia que té amb la seva germana i on fusionen dansa i piano, amb obres com *Suite TOC núm. 6*, *Painball*, *Limbo* o *AÜC* —aquesta darrera, la tancaran definitivament el febrer de 2020—, després d'haver estrenat una peça de carrer a Dresden i una altra dins el Festival Clàssics del CCCB, a l'octubre. “Ja no sé ni quina roba agafo quan surto de casa”, confessa, astorada per un ritme frenètic.

Una autora que toca com pensa, que actua com viu. Explica que la seva mare els feia tocar cada dia del món —a ella i a la seva germana, la coreògrafa Ariadna Peya— cinc minuts de piano. “Ens va inculcar aquesta cosa de perseverar, encara que sigui poc, cada dia”. Ara no hi ha dia que no toqui, però per feina: s'ha convertit en una de les autores més sollicitades i actives de l'escena catalana, i és la guanyadora més jove de la història del Premi Nacional de Cultura 2019, que lliura el CoNCA. Ha estat un any difícilment repetible. “Són moltes coses de cop. L'altre dia pensava que ja no em donaran cap més premi, perquè el més important que em podien donar ja el tinc”.

Normalment, els premis del CoNCA reconeixen tota una carrera, una trajectòria d'anys. El teu cas és inèdit, amb un jurat que va destacar la innovació, la veu transgressora, la capacitat d'hibridar diferents músiques, però, sobretot, el compromís demostrat en diferents causes, sempre a través de l'art.

Això últim és el millor. Quan m'ho van dir, em vaig quedar molt parada i vaig pensar mil coses: que no m'ho mereixo, que no crec en els premis, que si és un premi institucional, que si l'accepto o no. Imagina't! Aleshores, jo, que soc una persona que fa llistes i llistes i llistes —tinc TOC!—, vaig fer una llista de tots els espectacles als quals havia posat música. Me'n sortien 26 en total.

La mitjana és de gairebé un espectacle per any viscut. No està gens malament per l'edat que tens...

Sí, però has de tenir en compte que vaig començar a posar música a espectacles als 23 anys [riu]. Des que ho vaig comptar, ara ja en porto 30, d'espectacles. I ara he gravat nou disc, a piano sol, sense veu, que sortirà el novembre, amb algun petit element d'electrònica. Es dirà *AA (Analogia de l'A-mort)*, i serà això, una analogia entre l'amor i la mort. Tot el disc parla de la llum i la foscor, de la foscor i la llum, i de com ens intentem equilibrar entre aquestes dues coses tota l'estona.

El teu darrer disc, *Estómac* —guardonat amb el premi Enderrock de la crítica al millor disc de l'any—, havia

de ser una obra molt política, però et va acabar sortint d'amor.

Al disc, parlo del desamor i qüestiono els paràmetres de l'amor romàntic. Per tant, acaba sent un disc polític, que surt d'unes cançons que són absolutament d'amor. Fa pocs mesos que he tingut una ruptura, i sempre que em passen coses emocionals molt fortes faig un procés artístic que, d'alguna manera, crec que m'ajuda a guarir-les. Aquest últim any ha estat molt fort, molt intens, de moltes coses: reconeixement per part de la premsa, de les institucions i també del públic; moltíssima exposició i feina; també un any amb un procés terapèutic molt bèstia, amb el *Suite TOC*, i de sortir de l'armari com a persona amb diagnòstic mental, que això també és exposar-se molt i molt. Una exposició que ve acompanyada d'un procés que alhora és terapèutic i artístic. I tot això acaba amb una ruptura sentimental, i decideixo que me n'aniré a fer un retir espiritual. Però allà on vaig anar hi havia un piano i, en comptes del retir, vaig fer un disc.

Un exemple de com l'art pot ser una teràpia, un procés de curació i d'explicar-se.

Sí, el terme *procés de curació* m'agrada. Jo em sento molt més lliure en la música, amb el piano, que en la vida. A la vida no me'n sento, de lliure, hi ha moltes coses que faig i no faria, que voldria dir i no dic. Hi ha molts codis socials on has d'encaixar.

Justament, l'art de Clara Peya trenca amb tot això, amb un discurs i una música que s'interrelacionen i són molt contundents.

Sí, és el que intento. Però segueixo sent una víctima de l'amor romàntic, de l'església, d'aquest pensament catòlic. Hem nascut amb la culpa. I també segueixo sent víctima del patriarcat, del capitalisme. Ho puc intentar deconstruir, però estic plena de petites coses que em burxen i dia a dia me'n vaig fent conscient. Però la deconstrucció que em queda és immensa. Amb la música trobo un vehicle per canalitzar-ho.

Has parlat de l'amor romàntic, i això em connecta ràpidament amb *Estómac*. I també has dit patriarcat, que em connecta amb *Oceanes*.

El patriarcat és a tot arreu. El capitalisme i el patriarcat són dos eixos d'opressió que ho travessen tot. Si a l'amor romàntic no hi posem patriarcat, no hi ha diferència de gènere entre home i dona. Fent *Estómac* em vaig adonar que només sabia fer cançons d'amor. I vaig dir “d'acord, escriuré cançons d'amor”. Però també vaig pensar que intentaria que hi hagués parts polítiques, encara que fossin dins de la poètica.

Un bon exemple seria *I jo pensant*, on parles de les injustícies de la gent que passa gana i es mor, dels desnonaments...

Curiosament, amb tot aquest merder, jo només penso “si tornaràs”. Com pot ser que, amb tot això, el que ocupi tota la meva ment sigui l'amor i no tot de coses que són molt més importants? Però ens han educat així. Ens han ensenyat que soles no estem completes.

Però moltes de les teves lletres sí que tenen versos amb un doble sentit molt polític. A *Estómac de plàstic*: “Tinc l'estómac de plàstic / ja no sé si soc dona o robot”, o quan diu: “il·lustrant esquerdes als marges”. És tota una declaració d'intencions. Descriu un paisatge molt clar de tu i de la teva situació envers el món.

Hi ha moltes maneres de fer cançons d'amor. Tu pots fer una cançó d'amor com és *Tierra del hielo*, d'amor absolut i molt dramàtica, però que no parla de possessió o de necessitat. En l'amor romàntic s'hi centren un munt de coses molt nocives, com ara la possessió (“sin ti no soy nada”), la necessitat (“estaré contigo para siempre”), l'adoració (“nadie es como tú”), etc. Eh, un moment! Quan te n'adones, et quedes molt compungida. Jo he estat molts anys sense analitzar-ho, m'ho he menjat amb patates. Quan comences a replantejar-te les coses i a pensar en el vocabulari que utilitzem, en com ens hem construït en la societat... [esbufega]. Jo, per exemple, no sé qui soc realment, perquè soc algú en funció de la societat. No sé com seria en un món on no tot estigués après. Aquí, ens diuen com hem de ser i com hem de pensar. Ens ho diuen tot!

També ens marquen molt on és el Bé i el Mal. I això ens tortura, perquè arrosseguem la culpa d'haver-ho fet malament, si no passem per l'adreçador de la moral.

Hem d'elidir els conceptes del Bé i el Mal. Hem d'elidir el binarisme home/dona, bé/malament. Hem de buscar tots els matisos possibles, sempre. Hem de canviar la culpa per la responsabilitat i crec molt en l'empoderament de la vulnerabilitat. Jo tinc un altaveu i el privilegi d'haver pogut estudiar el que he estudiat. He pogut estudiar piano perquè no he hagut de servir copes per portar diners a casa o per cuidar els meus avis. He tingut una família absolutament estructurada, amb diners, que m'ha permès dedicar les hores que m'ha donat la gana a la meua vocació. M'han pogut pagar els estudis, per exemple, que és un més d'una sèrie de privilegis dels quals a vegades no som prou conscients. Cal que ens fem responsables de qui som i fer alguna cosa per canviar les coses.

“Hem d'elidir el binarisme home/dona, bé/malament. Hem de canviar la culpa per la responsabilitat.”

És un procés costós en l'àmbit personal, gens fàcil.

El que més m'ha costat és acceptar tot el que m'ha passat, i encara hi soc, en aquest procés. També costa, a partir d'aquí, començar a construir alguna cosa. Penso que si jo tinc la sort de tenir un altaveu, l'haig d'usar de la millor manera possible. Si faig espectacles, sempre seran polítics i sempre parlaran del canvi social i de la transformació, d'una manera o altra. L'art té un poder de transformació bestial. El que passa és que estem entretinguts, no pas informats.

També hi ha molta gent que prefereix no pensar, aïllar-se de tot i gaudir per gaudir, sense més.

Jo no dic que no estigui bé fer-ho, però a mi no m'interessa. Tampoc m'interessa fer revisions de clàssics, per exemple. El que sí crec que és increïblement important és de quina manera ho fas i què pretens, quina és la teua finalitat. Jo volia que la gent sabés que tocava molt bé el piano, però no em vaig començar a trobar bé amb mi mateixa fins que no vaig tenir coses a dir. I això és independent de si toques bé o malament. Tot canvia quan t'adones que, en el fons, no és tan important.

Parles del petit poder que tens per transformar la societat i, realment, ara hi ha moltes altres veus amb qui feu taca d'oli. Ara que sembla que el teu discurs trobi un altaveu i un context, com vius l'ascens de la ultradreta, de la repressió, del conservadorisme?

És molt important que sapiguem que nosaltres vivim en un micromon. La gent que m'envolta —músics, artistes— generalment és gent molt polititzada, compromesa, que ve de moviments socials. Jo no conec ningú que voti el PP o VOX! Però hi són, per tot arreu. Després, hi ha una frase del Jorge Drexler que diu que “la historia es una puerta giratoria”. I així ho crec: no hem après res! El poder el tenen els diners; i com més diners, més en vols. Hi ha molt poca gent que faci coses desinteressades amb el seu patrimoni. A la gent que té el poder, li és igual matar, o traficar amb armes, o cremar el planeta. Això mostra una absoluta desconnexió amb qui som i d'on venim, que venim de la terra, de la natura. Una desconnexió ancestral, dels nostres avantpassats i de l'ànima, de coses que són intangibles. Per què volem tants diners? Per omplir amb diners l'amor que ens falta?

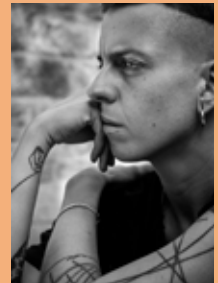
El poder fa poder, dius. Però a aquesta gent, als qui tenen el poder, els votem. Què passa amb la majoria de la gent, la que no té poder ni diners?

Per començar, l'esquerra ha tingut molt de temps per pensar. Normalment, la majoria de gent d'esquerres surt de la classe mitjana, perquè la classe baixa només té temps de sobreviure. Quan veig gent enfadada per dades que diuen que “la immigració ha votat Ciutadans”, penso: “Sí, entesos, però què fem amb el racisme que hi ha implícit en el nostre dia a dia? Què fem amb les discriminacions?” Què els demanem, a ells? Que a sobre pensin en coses que no tenen temps ni de plantejar-se? Jo crec que no se'ls pot jutjar.

Això em fa pensar en els versos de *Cicatris*: “Ens han enganyat / Res no era veritat”.

És aplicable a tot! Els teus pares t'apunten a una escola i no a una altra perquè aquella té unes idees polítiques amb les quals combreguen (independentisme, catalanisme, religió, etc.). A tu t'expliquen la història i tu la dones com a bona. Però aquí ja hi ha un biaix. T'expliquen que els colonitzadors són herois. Et diuen que Cristòfor Colom és un heroi! Que estem boges? Com hi poden haver escultures, cançons i tanta literatura d'aquest tirà? Jo només sé el que m'han explicat, i que no sé si és veritat.

No podem deslligar l'art d'una manera de ser, d'implicar-t'hi o de veure el món. Què penses dels autors que diuen que la seva vida no incideix per res en la seva obra?

“L’art no ha de donar respostes, sinó obrir preguntes i generar pensament crític.”

Jo no tinc respostes, sempre canvio d’opinions. A veure, hi ha coses que tinc claríssimes, com el que penso sobre la violència sexual. Però hi ha coses que se’m van modificant a mesura que parlem, o coses sobre les quals considero que no tinc dret a tenir opinió. I crec que les etiquetes serveixen per destrossar-les. De fet, les etiquetes han d’existir per això. Per mi, l’art no ha de donar respostes, sinó obrir preguntes i generar pensament crític. Hem de fer possible que després d’un espectacle es parli de certes coses.

De vegades fas afirmacions categòriques, com “*los Borbones son unos ladrones*”; però d’altres, obres preguntes, com passa amb l’espectacle *Suite TOC*.

La primera era una afirmació molt *punki*, però crec que necessària. I a *Suite TOC* ens plantegem preguntes del tipus “es pot estar sa en un món que està malalt?”. Realment, tots ho estem, de malalts. Això no vol dir que vulgui cronificar la malaltia, sinó que la medicalització és una barbaritat. I t’ho dic jo, que tinc dos pares metges. En el meu cas, vaig anar al psiquiatre i em va dir: “Tu això t’ho prens tota la vida i ja està”. Estem acostumats que no ens diguin “tens un refredat”, sinó “tu ets això”. L’ets no te’l treus de sobre.

Sempre una etiqueta.

“Com que tu ets així...”, diuen. Jo vull ser de moltes maneres, vull canviar, vull intentar aprendre, no vull viure encasellada. A mi em van molt bé els processos de parlar del meu TOC, principalment com a aposta política. A mi no em faran fora de la feina per tenir aquesta malaltia. Em

diran que soc una artista excèntrica. Jo soc “sucre”, en aquest aspecte. Però si treballés en una empresa, potser me’n farien fora.

Corres el risc que et diguin “excèntrica”, però també “radical”.

Sí [somriu]. Però és que la gent és bullida, és tèbia. Per què no s’interessen per les coses que realment tenen interès? Els humans i les seves històries són el millor que hi ha! Cada persona és un món: com pots posar al mateix sac tothom qui pateix esquizofrènia? Potser hauríem de pensar què li ha passat a aquesta persona per arribar fins aquí. Al capdavall, som fills d’un sistema que genera diners i amb unes farmacèutiques que volen que consumeixis i et cronifiquis. Creus que algú ha de decidir si pots o no pots treure’t el penis? Tu creus que això ho ha de decidir un gabinet de *metges*? Ara, això sí: per posar-te més pit o més llavis, cap problema.

Creus que a l’escena catalana li falta fer un pas més i tocar més sovint tots aquests temes?

Som massa correctes. I la correcció és un pal. Aquests temes els tracta molta gent, però sense gaire visibilitat. El dia que el teatre públic comenci a representar la societat en què vivim i no els blancs heterosexuels de classe mitjana, i comenci a representar persones racialitzades, migrades i amb diversitats... Explica’ns realitats que surtin de la família catalaneta de tota la vida! Prou d’haver sortit del poble, de fer una carrera, d’estar encaminat, de ser molt pacifista i molt educat. Perquè els catalans, això sí, som molt educats...

Esteve Plantada, periodista i escriptor
Dani Codina, retrats

Una història pròpia

Marta Roqueta-Fernàndez — *FEMINISMES!*, inaugurada el 16 d'octubre, té dues parts, articulades en l'espai, de manera que es pot començar per una o l'altra sense perdre'n el fil. L'una és l'exposició *L'Avantguarda Feminista dels anys 70*, que, a partir d'obres d'art de la Verbund Collection de Viena, mostra les inquietuds dels moviments feministes (sobretot els blancs) occidentals dels anys seixanta i setanta. Es tracta d'obres en les quals les dones reivindiquen el seu paper com a subjecte artístic que pensa el seu cos i reivindica el seu desig, lèsbic o heterosexual. Com a conseqüència, bona part de les peces estan destinades a subvertir, deconstruir i exposar l'artificialitat dels rols associats a les dones blanques (mare, mestressa de casa i esposa) i a reflexionar sobre la violència sexual i els cànons de bellesa.

L'altra part és *Coreografies del gènere*, que recull obres d'art de feministes i activistes queer catalanes i espanyoles contemporànies. És una mostra de la varietat de corrents dins del feminisme, com l'ecofeminisme, el posthumanisme, les noves visions sobre els cossos, els gèneres i la sexualitat, o el postcolonialisme i la reflexió sobre la precarietat de la vida humana i no humana en el capitalisme globalitzat. Ambdues parts estan unides per un passadís amb un eix cronològic que cobreix, des dels anys setanta fins a l'actualitat, les fites dels moviments feministes catalans i espanyols, així com l'obra d'humoristes des de la Transició fins a l'actualitat.

La fluïdesa entre els dos espais no és intranscendent. En una època en què les xarxes socials i la influència del món anglosaxó ha adobat el ressorgiment

de les tensions entre feministes —com bé demostra l'agressivitat d'algunes d'elles contra les dones trans—, la manera d'explicar les històries importa, com bé assenyalava la professora Clare Hemmings. Així, l'exposició difumina aquella visió dels feminismes per onades que ha facilitat que la segona —pròpia dels setanta— i la tercera —que inclou la teoria queer— es vegin com a antagòniques. El missatge de l'exhibició és de connexió entre elles. Ho demostra la fluïda transició física entre exposicions i el seu agrupament en un títol amb un sol mot en plural: *feminismes*. Això permet fixar-se no només en les similituds discursives entre artistes dels setanta i l'actualitat, sinó també en les metodologies que comparteixen. Mentre ara el col·lectiu O.R.G.I.A ofereix una lectura subversiva de la mitologia de l'antic Egipte per reflexionar sobre la diversitat sexual i afectiva, el 1971 Rita Myers ja emprava la història, concretament els estudis renaixentistes del cos humà, per criticar els cànons de la seva època que imposaven una bellesa inassolible.

A banda de la connexió temporal, l'exposició crea un relat propi del feminisme a Catalunya i a Espanya, on des del punt de vista epistemològic hi ha diferències entre els moviments feministes. Això es fa necessari per crear coneixement i polítiques que donin resposta a les necessitats de les dones d'ambdós països. L'acte esdevé un exercici de reparació històrica, perquè a les peces de la Verbund Collection s'hi han afegit obres de Pilar Aymerich, Eugènia Balcells o Mari Chordà que documenten la feina de les feministes del tardofranquisme i les inquietuds de les dones d'aquella generació.

Així doncs, l'exposició és un exemple d'allò que Chandra Talpade Mohanty va definir com a "genealogies feministes", la construcció d'històries de vida de dones com a element de pertinença i, a la vegada, com a instrument de resistència. Amb l'exposició, les feministes catalanes i espanyoles en particular, i la societat en general, tenim un relat propi sobre la lluita per la igualtat de gènere. Una història que, d'una banda, connecta les nostres reivindicacions amb les de la resta d'Occident i, de l'altra, uneix les generacions de feministes i les celebra en lloc d'enfrontar-les, com tristament ha passat algunes vegades.

Bona part de les obres estan destinades a subvertir, deconstruir i exposar l'artificialitat dels rols associats a les dones blanques: mare, mestressa de casa i esposa.

El disseny com a eina política

Òscar Guayabero — Amb l'exposició *Victor Papanek. La política del disseny*, que va del 31 d'octubre de 2019 al 2 de gener de 2020, el Museu del Disseny presenta la primera gran retrospectiva centrada en el dissenyador, autor i activista vienès Victor Joseph Papanek (1923-1998), en col·laboració amb el Vitra Design Museum.

Papanek va ser un dels pioners més influents del segle xx en l'enfocament social i ecològic del disseny. El seu periple personal el porta des de la seva Viena natal als Estats Units el 1939, fugint de la persecució nazi. Després de formar-se com a dissenyador industrial, durant la dècada de 1960 va desenvolupar una crítica al consumisme que el faria conegut arreu del món. El seu treball clau, *Disseny per al món real* (1971), segueix sent el llibre sobre disseny més llegit de tots els publicats. En aquesta polèmica obra, Papanek fa una crida a la inclusió, la justícia social i la sostenibilitat en el món del disseny, temes de gran rellevància avui dia però que en el moment de la seva publicació van generar tal debat que Papanek va ser expulsat de la Industrial Designer Society of America. L'apropament al personatge que fa la mostra és intens i amb molt de material inèdit dels arxius de la Papanek Foundation.

L'exposició inclou material com ara dibuixos, objectes, pel·lícules, manuscrits i gravats, que es complementen amb obres dels contemporanis de Papanek des de 1960 fins a 1980, incloent-hi George Nelson, Richard Buckminster Fuller, Marshall McLuhan o la iniciativa de disseny radical

Eines Globals. Les obres contemporànies de les àrees de disseny crític i social proporcionen informació sobre l'impacte de Papanek, que també es reflecteix en els seus dissenys, que sovint va desenvolupar juntament amb els seus alumnes o col·laboradors, i que també mostren televisors i ràdios per a països africans, vehicles elèctrics, així com mobiliari muntat per l'usuari que es podia modificar per satisfer les diferents necessitats.

Però el veritable impacte de Papanek es troba en el seu treball com a autor d'una nova i crítica comprensió del disseny. Va impartir conferències a universitats del món sencer, inspirant generacions d'estudiants, i va promoure incansablement un debat social més ampli sobre el disseny. Per exemple, a partir de 1961 va moderar una sèrie de televisió sobre el disseny que es va difondre a tot Estats Units. Al costat del seu *Disseny per al món real*, que ha estat traduït a més de vint idiomes, llibres posteriors com *How Things Don't Work* (1977) o *Design for Human Scale* (1983) van consolidar la seva reputació com a pioner del disseny social.

L'exposició es completa amb unes vint obres contemporànies que transporten les idees de Papanek al segle XXI per part de dissenyadors i artistes com Catherine Sarah Young, Jim Chuchu, Tomás Saraceno, Gabriel Ann Maher o col·lectius com Arquitectura Forense o els brasilers Coletivo Estúdio Flui i Questtonó. També tracten temes tan complexos com el canvi climàtic global, les identitats de gènere fluides, el comportament del consumidor o les realitats econòmiques de la migració, que reflecteixen la contínua ressonància de les preguntes que Papanek ja abordava als anys seixanta i que s'aparten del món dominat per blancs, occidentals i homes, en el qual Papanek es trobava inserit tot i els seus esforços per portar la contra.

A *Victor Papanek. La política del disseny* podem comprendre també la importància del disseny com a eina política. Al cap i a la fi, el que era revolucionari en els temps de Papanek, ara és generalment acceptat: el disseny no és només donar forma a alguna cosa, és una eina de transformació política que ha de tenir en compte els punts de vista socials i ètics.

A Barcelona, l'exposició anirà acompanyada d'una sèrie d'activitats paral·leles que intentaran tant desxifrar els conceptes bàsics del treball de Papanek com fer una relectura crítica i actualitzada del seu discurs. En paral·lel, i per primera vegada, el Museu del Disseny ha encarregat a escoles de disseny de la ciutat la relectura de les col·leccions permanents del museu en clau Papanek, perquè els estudiants hi aportin la seva mirada crítica.

El veritable impacte de l'obra de Papanek es troba en el seu treball com a autor d'una nova i crítica comprensió del disseny.

Victor Papanek. La política del disseny — Museu del Disseny — Fins al gener de 2020

Barcelona com a impotència

Esteve Miralles — El 2011, l'Ajuntament barceloní exigeix a un director de teatre canadenc que retiri un dels intèrprets de l'obra que s'havia d'estrenar al Grec (en estrena mundial), per motius no artístics. El director de teatre s'hi nega, i retira l'obra. La Barcelona que el 2003 enviava al món una imatge progressista amb la manifestació contra la guerra de l'Iraq, llavors, negava a un exconvicte el dret a la reinserció. I censurava una obra de teatre.

La resposta, des dels “gestors” i “activistes” culturals barcelonins, va ser d'aprovació entusiasta o de silenci. A una altra ciutat europea, una responsable teatral declarava: “¿Qui som nosaltres per censurar un projecte artístic? [...] Hem informat que ell hi surt. I els espectadors, si no el volen veure, no venen. És molt senzill.” Però a Barcelona no. (I va esclatar el 15-M. I centenars de milers de manifestants van reclamar la independència. Etcètera.)

Julià Guillamon, el 2019, es qüestiona: “Potser el debat es desenvolupa entre gestors i activistes i els creadors no hi tenen res a dir, o uns i altres consideren que no hi tenen a res a dir, o senzillament no pensen que existeixin.”

Guillamon constata, en la literatura sobre Barcelona, una resistència crítica. I una impotència. Perquè aquesta resistència literària es limita a documentar gestos insuficients.

Sobre Barcelona, no hi ha cap llibre comparable a *La ciutat interrompuda* (2001). Ni per qualitat, ni per ambició: ni per la profusió tan generosa d'informació avaluada. Guillamon (1962) és un narrador insòlit, un crític competent, un cronista fi i, sovint, com aquí, un recercador cultural tenaç, fet de curiositat i preferències.

La ciutat interrompuda va aparèixer el 2001 amb una coberta d'Enric Jardí: un plànol de l'Eixample, amb parades de metro que es deien Bikini o Zeleste, o un pàrquing Makoki. I amb un resum: “De la ciutat torturada dels anys 70 a la ciutat divertida de la postmodernitat, a la ciutat turística. Una crònica de la transformació de Barcelona a través de la literatura”. En concret, aquella que referenciava una contraimatge de la ciutat. I, a més, s'hi trenava música, cinema, televisió, còmic, disseny, arquitectura. I tot s'articulava amb idees dels millors assagistes internacionals del darrer terç del segle xx.

És un llibre molt sòlid. Molt valuós. Amb dues tesis: l'existència d'un desacord entre la ciutat del poder i la ciutat dels escriptors (que preferien una Barcelona bruta, conflictiva i dotada de memòria), i la infertilitat cultural de les posicions col·lectivistes doctrinals (nacionalistes, marxistes) i de l'individualisme de masses.

En aquesta edició, el volum incorpora un segon llibre, nou: *El gran novel·loide sobre Barcelona*, que fa sumari de nombroses traces literàries de les dues primeres dècades del segle XXI. Repassa temes i pretextos narratius, i els connecta per compondre un “paisatge”. Com a mètode, més d'anàlisi de continguts que no hermenèutic, ofereix guanys de comprensió, però frega un cert esquematisme, i sol subratllar més allò *explicitable* que no allò latent, i desatén la qualitat artística de les obres en favor del seu relleu sociocultural. I això és així, i celebrem-ho, perquè aquests

dos llibres emanen d'un alè polític: humanístic, llibertari.

Guillamon constata una impotència. Perquè la resistència literària documenta gestos insuficients. O ferides llepades: des del candor, o des del cinisme. Cita paraules de Marina Garcés: “No sé fins a quin punt hem lluitat realment. Tampoc sé fins a quin punt hem perdut del tot. Sí que sé que les idees i les formes de vida en què crec no triomfen, però tampoc no estan vençudes”. Amb veu pròpia, però, Guillamon conclou: “Els escriptors se senten estrangers a Barcelona”.

Hi ha hagut una lluita per “idees” i “formes de vida”, i alguns escriptors hi han participat escrivint. I Guillamon n'ha fet categoria; valor.

La pregunta pendent podria ser aquesta: ¿Els “activistes” i “gestors” que defensen aquestes “idees” i “formes de vida” alliberadores, validaran la interlocució de la literatura crítica i en defensaran la llibertat radical, o la mantindran subsidiària, *tematitzada* i censurable? En fi: Barcelona continuarà sent, literàriament, una impotència?

“Retroprogressisme” i elogi de la tecnocràcia

Marc Andreu — A *El gran novel·loide sobre Barcelona* que fa d'epíleg actualitzat a la reedició de *La ciutat interrompuda*, Julià Guillamon diu que “criticar Barcelona ha esdevingut producte, promoció i negoci”. No li falta raó i, des de ja fa anys, una de les derivades d'aquest fenomen, associat a la fama de la marca (més que el model) Barcelona, és la proliferació de llibres de tota mena (i no sempre d'interès) sobre la capital catalana. Per això sorprèn i cal celebrar el llibre més de lloes que de crítica a la ciutat que l'enginyer urbanista Andreu Ulíed ha titulat *Barcelona pròxima* i ha subtitulat, manllevant referències de Martin Heidegger i Richard Sennett, *Construir, habitar, pensar les ciutats*. Es tracta d'un encàrrec i edició municipals que més d'una editorial es penedirà de no tenir al catàleg quan esdevingui obra de referència. Perquè això serà el llibre d'Ulíed, ahora manual d'urbanisme, biografia intel·lectual i generacional, compendi d'història urbana, assaig de filosofia i reportatge periodístic ben documentat i de molt bon llegir.

Quedar clar que és un llibre important. Sense les pretensions ni l'aura d'un autor de renom, potser caldrà situar-lo a l'alçada del *Barcelones*, de Manuel Vázquez Montalbán, justament reeditat, gairebé en paral·lel, pel mateix Ajuntament. S'hi poden trobar tant semblances com diferències: Vázquez Montalbán guanya en els apartats gràfic, poètic, periodístic i de relat històric; Ulíed té avantatge en els camps filosòfic, tècnic, de coneixement de l'administració local i d'urbanisme comparat. Però el que justifica aquest involuntari efecte mirall és que *Barcelona pròxima* —que amb prou feines cita de passada Vázquez Montalbán i menysté igualment noms, actors i

escenaris clau de Barcelones, com Josep Maria Huertas, Paco Candel, les associacions veïnals o molts barris— es pot llegir com a símbol o referent de certa hegemonia cultural a la ciutat d'avui.

Potser no ho han buscat així ni l'autor ni encara menys els editors, però el relat d'Ulíed funciona com a negatiu actual de la Barcelona preolímpica que va retratar Vázquez Montalbán i, ahora, com a revers de la moneda de curs legal, en certs ambients intel·lectuals, encunyada per les obres de l'antropòleg Manuel Delgado i pel *Ciutat Princesa* de la filòsofa Marina Garcés. Per cert, ella sí que surt àmpliament referenciada a *Barcelona pròxima* (gairebé tant com l'arquitecte Vicente Guallart) i li serveix a l'autor per cloure l'obra reivindicant “l'actitud de resistència activa de les comunitats i dels moviments socials” i la raó poètica de Heidegger. Un colofó que remarca el concepte de *retroprogressisme* (Heidegger és això, igual que Ildefons Cerdà i la seva aposta per *ruralitzar* les ciutats) que impregna tota l'obra i que vol maquillar (amb la referència als moviments socials, que surten tan poc com les veïnes i veïns) el gran elogi de la tecnocràcia que és el llibre sencer.

“Segons Hannah Arendt, deixeble de Heidegger, i amant seva durant cert temps, l'intent de fer pensar críticament els arquitectes i els enginyers era impossible”, recorda Ulíed. Però ell se'n surt força bé, ampliant l'abast del sentit crític a altres professions i col·lectius i completant l'equació Heidegger-Arendt amb Cerdà i Sennet (i, de pas, una mica de Saskia Sassen). Ulíed, que treballa de consultor arreu del món, va néixer a Sant Andreu, viu a la Vila Olímpica i ha escrit el llibre des de la casa familiar de Sant Miquel de Balenyà, d'on ell mateix és regidor

d'Urbanisme per ERC. A *Barcelona pròxima* fa tot l'exercici des d'una admiració confessa per “l'enginyer utòpic i el polític pragmàtic” que va ser Cerdà. I sobretot, malgrat amagar-se darrere d'ambigüitats i assumir o plantejar fortes contradiccions, escriu des de l'elogi a la ciutat... i a la tecnocràcia de l'alcalde franquista José María de Porcioles i de l'enginyer urbanista Albert Serratos.

Serratos i Porcioles són els veritables protagonistes del llibre, malgrat Pasqual Maragall, Oriol Bohigas, Jordi Borja, Manuel Castells, Oriol Nel·lo, Joan Roca, Josep Maria Montaner o el difunt Joan Antoni Solans siguin secundaris de luxe que també han construït, habitat i pensat la ciutat. Potser ara algun d'ells, o algú altre, la voldrà repensar de nou i, en pro d'una altra hegemonia cultural, contradir Ulíed com “Arendt contradeia Heidegger, i Sennet la contradia a ella”. Ni que sigui per intentar entendre i fer entendre, des de Barcelona al món, la paradoxa (més *brutalista* que *retroprogressista*) que Ulíed obre descarnadament (i no tanca) quan contraposa el jove Younes, de Ripoll, que va perpetrar l'atemptat de les Rambles de Barcelona, l'agost del 2017, amb el Mohamed Atta que va estudiar arquitectura, enginyeria i planificació urbana i, el setembre de 2001, va estavellar un avió contra les torres bessones de Nova York.

Aterratges Kiko Amat

1. De bon matí, quan surto amb la moto, es forma un bon tap a la sortida del meu poble, entre la Citroën i la pujada de l'autovia, però a mi no m'afecta: circulo pel voral. A aquesta hora fa tant de fred a la carretera, coberta per la broma i la humitat que emanen del riu, que abans de sortir del pàrquing m'haig de posar dos pantalons. Uns de militars, a sobre; altres de carrer, de tub, a sota.

Tinc vint-i-un anys. Treballo d'aprenent a mitja jornada en un taller de reprografia del carrer Provença. Per anar i tornar utilitzo la meva Vespa nova. Algunes vegades, no totes, una boira medieval, espessa com el *salmorejo*, engoleix la ruta, i aquests dies circulo més lent, entretanco els ulls, m'inclino sobre el comptaquilòmetres, gairebé fregant-lo amb la barbata, i em concentro a la via. Respiro el baf que s'enganxa a la bufanda que porto pujada fins al nas. Cotó i el meu alè calent, gasolina amb oli de motor cremat, vent xopat del Llobregat.

Circulo tan lent que tinc temps de distingir les cares endormiscades d'alguns conductors, aturats entre els canyars i els polígons. Mirant al capdavant, esperant el seu torn, com lèmmings. A vegades veig el meu pare, embussat a la fila amb el seu Seat Ronda negra, camí de la feina. Els dies d'hivern és nit tancada. Quan el veig, dos o tres cotxes abans d'agafar-lo, disminueixo la velocitat fins que em colloco al seu costat. Poso la Vespa en punt mort, colpejo el seu vidre amb un artell, ell es gira, sense sobresaltar-se, em veu, em saluda, jo somric i el saludo.

Poso primera i continuo el meu camí. La carretera es buida, de cotxes i també de boira, just després de la pujada. El fred continua fins que entro per la Gran Via. Aleshores ja ha començat a sortir el sol.

No acostumo a conduir gaire ràpid. No soc temerari de mena, i la Vespa no tira més.

Kiko Amat

(1971) va néixer a Sant Boi de Llobregat. Ha publicat les novel·les *El día que me vaya no se lo diré a nadie* (2003), *Cosas que hacen BUM* (2007), *Rompepistas* (2009), *Eres el mejor*, *Cienfuegos* (2012) i *Antes del huracán* (2018) totes a Anagrama. També és autor de dos llibres de no ficció, *Mil violines* (2011) i *Chap chap* (2015). Escriu regularment per a "Babelia" d'*El País*, "Cultura/S" de *La Vanguardia* i *El Periódico de Catalunya*, i des de l'any 2011 dirigeix el festival Primera Persona al CCCB.

La meva antiga Lambretta tampoc tirava gaire. Era un perill públic. Una de les planxes protectores laterals se solia desprendre i sortia disparada a tota velocitat, mig metre de dur metall que no va guillotinar ningú de miracle.

El motor costava molt d'engegar, havies d'inclinar la moto contra teu, alterar la posició del piu de la benzina, prémer l'estàrter, bellugar-la com si fos la teva parella de ball i estiguéssiu en ple concurs de tangos, després tornar-la a lloc, sobre el cavallet, i fotre-li quatre o cinc puntades a la palanca d'engegada, res, admetre que no engegaria d'aquella manera, retornar el piu a la posició original, tancar el piu, treure l'estàrter, llavors donar gas al màxim, tornar a trepitjar el pedal d'engegada perquè expulsés la benzina que, com un esput verd, s'havia quedat incrustada a la bugia. Llavors es posava en marxa. O no. Segons el dia, la veritat.

Vaig estavellar la Lambretta contra un cotxe aparcats, cap a les tres de la matinada, una nit de primavera. A l'endemà al matí li vaig

---

Qualsevol que m'hagués vist enfilat a la moto
sabia que jo agafava les corbes més rígides
i enravenat que El Cid quan el van clavar,
ja cadàver, al cavall.

dir a tothom, al bar Kolakao, on anàvem sempre, que havia perdut el control de l'escúter en prendre una corba, però era una altra de les meves sofisteries. Qualsevol que m'hagués vist enfilat a la moto sabia que jo agafava les corbes més rígides i enravenat que El Cid quan el van

clavar, ja cadàver, al cavall.

Em feia vergonya confessar que anava en línia recta des del començament del carrer. Això de "línia recta" és una manera de parlar: en realitat anava fent ziga-zaga d'un costat a l'altre. Segons sembla portava aquest punt de borrarxera en què vas prou sencer per posar en marxa la moto i allunyar-te d'on sigui sense desplomar-te a l'instant, però no tan sencer com per adonar-te que el que estàs fent és una completa bestiesa, i a sobre veus doble.

Per solucionar això de la visió doble em vaig posar les ulleres. Eren de sol.

2. La nit que vaig estavellar la Lambretta no duia casc, no sé si perquè en aquella època encara no era obligatori o perquè havia accedit a aquest estat alcohòlic de complet menyspreu per les lleis que regeixen la nostra societat.

Tot just havia deixat a casa seva, al barri de Ciutat Cooperativa, una noia que acabava de morrejar i grapejar. Veníem de les festes de la Colònia Güell. La noia era maca, encara que el seu rostre era pla i circular com un pai-pai. Aquella nit ella portava texans vermells de cintura alta, unes sabates de sola Martens amb sivella infantil, sense mitjons.

La noia tenia un nom que no salvava ni el diminutiu. Quan jo li trucava per telèfon a casa seva, sa mare cridava el nom complet de la

nena, el que apareixia al llibre de família, d'una punta a una altra del pis. Ella responia amb una veu que xerricava. Hi havia una cosa imprecisa en la seva dicció que em repellia, encara que només una mica. Una c massa líquida, una n que fregava el so de la ny; no recordo la infracció, només com m'esmussava les dents.

Durant molts anys he explicat aquesta història dient que la nit que me la vaig pegar amb la Lambretta jo havia estat posant-li les banyes a la meua nòvia formal. Potser ho deia així perquè la *double entente* em feia quedar com un playboy internacional. Potser ho deia així perquè creure en l'existència d'un càstig diví (l'hòstia amb moto) pels meus pecats (l'adulteri) era la conclusió lògica de la meua educació catòlica.

Avui, als meus quaranta-vuit, segueixo sense saber què era aquella noia. Però sé que no va existir càstig diví. Que jo hagués estat tanta estona ficant una mà per dins dels seus pantalons, per darrere, fins a arribar a la part inferior del seu pubis, la meua mà superant la corba de les seves natges, la palma aixafada entre la tela dels seus pantalons i la carn del seu cul, per intentar accedir al seu sexe, no va tenir res a veure amb el sinistre posterior.

Me la vaig pegar, ras i curt, perquè anava amb moto, en tercera per un carrer estret, amb ulleres de sol, a les tres de la matinada, i sense casc i borratxo.

Me la vaig pegar, ras i curt, perquè anava amb moto, en tercera per un carrer estret, amb ulleres de sol, a les tres de la matinada, i sense casc i borratxo.

Com si *desitgés* pegar-me-la, vaja.

3. Va ser tot molt ràpid. Un instant estava damunt de la Lambretta, despentinat, el vent en la cara, cantant el "Gate 49":

When I'm away I think of you
(a-ha-a-hà)...

I al següent *a-hà* ja estava a la meitat del carrer La Plana. Rient. No tenia la moto sota les cames, i estava assegut al terra. No recordava haver-me incorporat per asseure'm, encara que és clar que ho havia fet, perquè això de sortir disparat d'un vehicle i caure de cul només passa als curtmétratges de Harold Lloyd.

Vaig distingir la moto, uns cinc metres més enrere. Tombada de costat, com un mul mort. Sota la llum crepuscular d'un fanal vaig poder distingir que el parafang davanter havia desaparegut. El manillar estava doblegat en un angle estrany, semblava que la moto s'estigués tornant per veure qui cridava el seu nom. També li faltava la meitat de la xapa frontal, i el far se li havia apagat. Vaig continuar rient, en veure la moto allí en aquell posat estrany. Semblava una *maja* de Goya, només que amb dues rodes, i de color vermell, i un sol ull.

La *maja* de l'ull. Em petava de riure. Anava molt i molt borratxo, més del que imaginava, i de sobte tot em semblava la mar de divertit.

Es va aturar un cotxe. Es van obrir les portes del davant i en

van sortir dues persones. Vaig entretancar els ulls. Vaig tractar de posar la meua cara de sobrietat humil, per si era la policia. No ho era. Els vaig reconèixer. Havien anat a la meua classe a l'institut, eren un noi i una noia, mig hippies mig progres, tot fulards de gasa i bones intencions. Jo mai els havia mirat malament, aquests dos, però tampoc bé, la veritat. En la meua ordenació del món ni apareixien, com els llogarets insignificants dels mapes de carretera.

Però resultava que sí que existien, després de tot. Eren allí, ajudant-me a posar dret, mentre jo continuava rient, tractava de treure-li importància a la situació, com si això de pegar-me-la a quaranta per hora contra cotxes aparcats fos un hobby meu.

Recordo que vaig pensar (l'endemà) que hi havia una cosa bíblica que dues persones que eren, en la gran òpera tràgica de la meua vida, com els dos extres que sostenen safates en un extrem de l'escenari, fossin *precisament* els bons samaritans que acudien a socórrer-me en les meves hores de necessitat.

Hi havia una lliçó aquí, que per descomptat vaig oblidar a les poques hores, quan se'm va passar la mona.

T'hauríem de portar a l'hospital, Kiko, *tio*, em va deixar anar un d'ells.

Per què, si no em fa mal res, vaig remugar jo. I era veritat. Estic de puta mare, vaig exclamar. No el vaig dir pel seu nom, al hippy, perquè mai m'havia molestat a memoritzar-lo.

Ell em va assenyalar a la cara, va dir que potser m'havia donat un cop al cap.

Em vaig espantar i tranquil·litzar alhora. Em vaig dir: a veure, si arribo a haver-me fotut una hòstia d'aquestes d'apartar la mirada en transports públics, el col·lega no me ho estaria dient amb aquesta serenitat zen. Hauria fet cara de terror i nàusea mentre començava a buscar fragments de nas pel terra.

I no obstant això, la veritat és que m'havia pegat un cop al cap; potser els danys no eren visibles.

Em vaig tocar el front, em vaig mirar els dits, hi havia sang però no gaire, almenys no regalimava; vaig suposar que això era bo. Vaig accedir a anar amb ells, gairebé com si els fes un gran favor, i vaig continuar fent broma durant tot el trajecte a l'ambulatori.

Una vegada allí els metges em van mirar durant una estona, em degueren fer alguna radiografia, no ho recordo. Els hippies van marxar. El metge de guàrdia em va posar iode al front i al nas. Coia. Vaig arrufar el nas, vaig deixar escapar un *issshh* entre dents. No em va cosir punts, perquè no calia, va dir quan l'hi vaig preguntar. Em vaig mirar en un mirall i tenia una part del rostre com una llimona passada per la ratlladora. Un tall dividia el pont del meu nas en dos. Quant al cervell, va dir, si estava com una cabra (cosa que saltava a la vista), no era culpa de l'accident.

És broma, no va dir això.

4. Quan el metge va acabar de curar-me vaig decidir trucar a casa meva. Els vaig espantar molt. El meu pare va arribar a l'ambulatori al cap de mitja hora. Jo feia un moment que m'havia posat a plorar, com endevinant en quin acte de l'opereta havia de fer l'entrada el pare afligit, i quan ell es va plantar al vestíbul de l'hospital encara seguia en això.

Aleshores jo estava assegut al terra de la sala d'espera amb els braços rectes sobre els genolls, cap cot, un posat bastant Emilio Estévez, no sé quina puta pel·lícula estava muntant al meu cap, tallant aquest fotograma i aquell perquè encaixessin en la nova narrativa. Una que fos una mica menys penosa i trista, que sonés millor al bar, l'endemà.

Estava apesarat, sí, però també estava gaudint una mica d'això d'estar apesarat. Portava uns quants anys amb una cosa amarga i dura

que no es dissolia al meu interior, com una pastilla que tractes de desfer en aigua massa freda. Si ho penso ara, m'adono que estava content que almenys m'hagués passat alguna cosa. El que fos.

Si ho penso ara, m'adono que estava content que almenys m'hagués passat alguna cosa. El que fos.

Saps que no estàs gaire bé

d'ànims quan un accident t'illumina el cor.

El meu pare em va veure, assegut allí al terra, en aquell (estudiat) posat mig planyívol mig viril, i va estar a punt de posar-se a plorar també. Ho sé perquè li tremolava la barbata i també la clavícula.

Ho vaig notar quan em va abraçar. Em dona uns quants cops a l'esquena. Si arribo a tenir fissura de costelles me les hagués acabat de trencar totes. Estava fort, el meu pare. Encara ho està.

A l'endemà al matí, a la meitat del dinar dominical, el meu pare va confessar que a l'ambulatori, en veure'm, gairebé havia fet el petarrell. Ho va dir així, amb un tènue menyspreu a la veu, minimitzant el que havia passat, la seva confusió i pànic, l'esglai d'anit.

No en vam tornar a parlar. Així era tot, en aquells temps. El teu primogènit es pega una castanya antològica amb moto, borratxíssim, als vint-i-un anys, i el fet queda confinat al cofre més recòndit del traster de la història familiar. Ningú ho comenta, ningú pregunta, ningú diu res en veu alta, posant-se dret entre el primer i segon plat, bolcant un got de vi en el procés, què collons li passa al nen, què podem fer per ajudar-lo, per què carrega aquests ulls tan tristos, per què vol destrossar-ho tot, per què porta això dur i amarg al pit que no hi ha manera de dissoldre, per què passa els dies amb ganes de destrossar cares, ple d'odi i por, per què parla així, com si ja no ens estimés a ningú de la família. Com si tot li fos igual.

5. A les nou del vespre torno a Sant Boi. Agafo la sortida de l'autovia just després del Carrefour, enfilo la pujada del pas elevat, quan arribo a dalt veig la carretera, marcada amb una muralleta de fanals a cada costat. A l'esquerra està el berenador de carretera on la meva família va celebrar l'àpat de la meva primera comunió. Aparcament d'arenosa i còctel de gambes amb salsa rosa; jo en pantalons curts i clenxa al costat, un penjoll d'or al coll.

A la dreta del restaurant hi ha camps desatesos, fulles de morera arrebossades de pols seca, una masia abandonada. Al fons, la muntanya de Sant Ramon, amb l'ermita damunt, només es distingeix com un tros de terra elevada més fosca que el cel. És el nostre far, el de tot el delta, i a la nit apaga els llums. Aparca les teves il·lusions, collega.

Aquest és un dels pocs bons moments del dia, per això tracto de ser-ne conscient. Les mans, que porto ficades en guants d'automobilista d'estiu, amb els dits tallats, una altra absurda afectació sense públic ni premi, em fan olor de greix de motor, de drap d'embolicar eines; ho ensumaré després, quan desmunti, ja al pàrquing.

Poso quarta i em llanço per la baixada amb la meva Vespa vermella. Encara que provi d'imaginar que la carretera és una pista de l'aeroport, i a vegades ho faci, no aconseguixo convèncer-me que això és una altra cosa que l'aterratge.

Arribo al final de la baixada al cap de pocs segons, la sensació d'acceleració, de propòsit, ha passat tan ràpid pels meus pulmons que gairebé ni m'ha donat temps a sentir-la. Examino el meu interior i no hi ha res dins. L'escúter torna a la seva velocitat normal, estable, em col·loco a la dreta de la calçada, com cada dia. En uns minuts tornaré a ser al poble.

Antes del huracán
Anagrama, 2018

Chap chap
Blackie Books, 2015

Barcelona Metròpolis**Número 113**

Octubre 2019

Direcció

Milagros Pérez Oliva

Consell de redacció

Marc Andreu, Águeda Bañón,
Sara Berbel, Ismael Blanco, David Bravo,
Judith Carrera, Najat El Hachmi,
Sonia Fuertes, Mayo Fuster Morell,
Marina Garcés, Oscar Guayabero,
Ismael Peña López, Sara Moreno Colom,
Milagros Pérez Oliva, Marga Pont,
Bernat Puigtobella, Genís Roca,
Joan Manuel Tresserras

Coordinació editorial

Marga Pont

Edició de textos

César Muñoz

Col·laboradors

Kiko Amat, Marc Andreu, Quim Brugué,
Mohamed El Amrani, Òscar Guayabero,
Yayo Herrero, Jordi Martí, Xavier
Martínez-Celorrio, Esteve Miralles,
María Palacín, Esteve Plantada, Marta
Roqueta-Fernández, Laia Rosich Solé,
Gerardo Santos, Remedios Zafra

Disseny editorial

Fons Gràfic

Il·lustracions

Sonia Alins

Fotografia

Sergi Capellas, Dani Codina,
Arianna Giménez. Arxius: Ajuntament
de Barcelona (Goroka, Hemav),
Museu Hermitage Barcelona,
Rodar y Rodar

Infografia

Astrid Ortiz

Correcció i traducció

textosBCN, Labcoop

Producció

Maribel Baños

Distribució

M. Àngels Alonso

Administració

Jordi Madaula

Dipòsit legal

B. 37.375/85

ISSN 2340-129X

Editor

Ajuntament de Barcelona

Edició i producció

Consell d'Edicions i Publicacions:
Gerardo Pisarello Prados, president.

Direcció de Comunicació:

Águeda Bañón, directora.

Direcció de Serveis Editorials:

Núria Costa Galobart, directora.

Passeig de la Zona Franca, 66.

08038 Barcelona.

Telèfon 93 402 31 31

Adreces electròniques

Web

www.metropolis.barcelona

Twitter

@bcnmetropolis

Correu electrònic

bcnmetropolis@bcn.cat

*Els articles de col·laboració
expressen l'opinió dels seus autors,
no necessàriament compartida pels
responsables de la revista.*

*Els continguts de Barcelona Metròpolis
es troben disponibles al lloc web de la
publicació sota una llicència Creative
Commons de Reconeixement-No
Comercial-Compartir Igual 2.5 Espanya.*

Més informació a

www.metropolis.barcelona

Dossier

Noves vulnerabilitats

42-51

Entrevista

Luis Serrano

“Barcelona té totes les condicions per ser l’equivalent de Boston a Europa”, de Milagros Pérez Oliva

73-87

Plec de cultura

Debat. El mercat de l’audiovisual català

Entrevista. Clara Peya

Exposicions. Feminismes / Victor Papanek

Llibres. La ciutat interrompuda / Barcelona pròxima

a cura de Bernat Puigtobella

4-5

Milagros Pérez Oliva

Introducció

6-13

Remedios Zafra

La precarietat dels privilegiats

14-18

Xavier Martínez-Celorrío

Futurs incerts

20-25

Quim Brugué

Entre l’exclusió política i el protagonisme populista

54-63

Visions urbanes

Hermitage, el projecte de museu que sacseja la Barceloneta

de Gerardo Santos

Un Hermitage a Barcelona?

de Jordi Martí

26-29

Mohamed El Amrani

Quan l’origen et marca

30-34

Yayo Herrero

Éssers vulnerables, vides vulnerabilitzades

36-41

María Palacín

El mite de l’emprenedor i el valor de l’invisible

64-71

Barcelona en dades

La violència masclista, una xacra mundial i local

de Marga Pont i Astrid Ortiz

Abracem el debat, ampliem la mirada

de Laia Rosich Solé

88-94

Relat

Kiko Amat

Aterratges

Versión castellana
www.metropolis.barcelona/es

English version
www.metropolis.barcelona/en

Ajuntament
de Barcelona

[www.
metropolis.barcelona](http://www.metropolis.barcelona)

Número il·lustrat per
Sonia Alins

Insert fotogràfic de
Sergi Capellas